94

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

ॐएॐश्रीगुरुभ्योनमः॥श्रीमहालक्ष्मीनृसिंहायनमः॥नृसिंहायनमस्कुर्मःसर्वधीनृत्तसाक्षिणेहतवेजगत्
तांनाथतमध्वंसकारिणे॥१धर्मार्थिकाममोक्षाणांयसंभवपरिपंथिनां॥ब्रह्मचारीगृहस्थोवानप्रस्थोयतिस्तं
यमांश्चवाउवर्णेतरान्तांश्चसर्वाश्रमगतान्पि॥ब्रूहिधर्मानशेषांश्चव्यवहारादिकान्हरे॥२वर्णाश्रमगतानां
चयायश्चित्तंतथैवच॥आचारकर्मसंभूतान्चउर्वर्णाश्रमोदितान्॥४धर्माधर्मविवेकादीन्संस्काराःक्रमेणो
दशान्॥चउर्वेदोक्तधर्मांयेब्रूहिमेनगवन्हरे॥५चतुर्युगेषुयेधर्माःकलौकर्तव्यतान्पि॥ब्रूहिपयाब्रूहिन्द्र
वशायाज्ञवल्क्यादिनोदितान्॥६श्रौतस्मार्तादिधर्माश्चवेदिकान्यागमानिच॥अन्यान्यपिव्रतादींश्चत्रष्टा
चत्वारिसंस्कृतान्॥७चउश्चत्वारिचत्वारिंशत्संख्यावाश्चयेसंस्काराःषोडशाष्टौचवर्णाश्रमपराश्चाय॥८
अन्यान्यपिबहून्धर्मान्विप्राचारादिकान्कलौ॥व्यवहारेषुसर्वेषुप्रायश्चित्तादिकान्हरे॥९संक्षेपेणक्र

मान्सर्वान्ब्रूहिसिंहजगत्पते॥मत्वचिविष्णुहारीतउशनोगौतमोंगिराः॥१०काश्यायनोयाज्ञवल्क्योयंमाप
स्तंबएवच॥व्यासपाराशरःशंखःसंवर्तोपिहहस्पतिः॥११ज्ञातातपोवसिष्टश्चदक्षःकात्यायनस्तथा॥एतछास्त्र
विदोक्त्वाहंधर्मसूक्ष्मंवयत्परं॥१२विज्ञानायवक्ष्यामिमत्प्रसादात्कलौतव॥ज्ञानाहतमिदंसर्वंयन्मयाक
थितंपुरा॥१३शृणुवत्सऋतौधर्मास्त्रेतायांवयथोदिताः॥द्वापरेयेवधर्माश्चकलौधर्माएवपिस्तथा॥१४तत्सर्वमु
च्यातेषान्वर्णाश्रमगताश्चयेशृत्वाधर्मानुरोधेनवर्णाश्रमहितायवै॥१५यन्मयाकथितंवत्ससर्वशास्त्र
प्रमंथितंकलौशास्त्रनिबंधैर्ऋषिधर्मयथोदितान्॥१६वेदांतवेद्यंनिहितंगुहायांयज्ज्ञात्मकंसिंहसुदुर्लभं
तंप्रणम्यधर्मान्निबोधयिष्येमंदानुबुद्ध्याद्विजवर्म्मयोग्यान्॥१७तत्सर्वंसंग्रथितामत्वधर्मशास्त्रप्रयोजकैःसु
निष्पन्नीतधर्मायेविहृत्तिर्विदिताकलौ॥१८पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्रांगमिस्रिताःविद्यास्थानानिविद्यानां

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

ॐ॥ॐश्रीगुरुभ्योनमः॥श्रीमल्लक्ष्मीनृसिंहायनमः॥नृसिंहायनमस्कुर्मःसर्वधीनृत्तसाक्षिणेहेतवेजग
तांनाथतमध्वंसकारिणे॥१धर्मार्थिकाममोक्षाणांयसंभवपरिपंथिनां॥ब्रह्मचारीगृहस्थोवानैष्ठिकस्थयतिस्तं
यमांश्चवाउवर्णेतरांश्चसर्वाश्रमगतान्पि॥ब्रूहिधर्मानशेषांश्चव्यवहारादिकान्हरे॥३वर्णाश्रमगतानां
चयायश्चित्तंतथैवच॥आचारकर्मसंभूतान्चउर्वर्णाश्रमादितान्॥४धर्माधर्मविवेकादीन्संस्काराःक्रमेणो
दशान्॥चउर्वेदोक्तधर्मांयेब्रूहिमेनगवन्हरे॥५चउर्युगेषुयेधर्माःकलौकर्तव्यतान्पि॥ब्रूत्वपयाब्रूहिद्व
विशयाज्ञवल्क्यादिनोदितान्॥६श्रौतस्मार्तादिधर्मांश्चवैदिकान्यागमानिच॥अन्योन्यपितृतादींश्चचट्टा
वारिंसंस्कृतान्॥७चउश्चत्वारिंशद्विंशसंज्ञवाश्चयेसंस्काराःषोडशाष्टौचवर्णाश्रमपराश्चयाः॥८
अन्योन्यपिबद्धान्धर्मान्विशावाराादिकान्कलौ॥व्यवहारेषुसर्वेषुप्रायश्चित्तादिकान्हरे॥९संक्षेपेणाक्र

मान्सर्वान्ब्रूहिसिंहजगत्पते॥मत्वत्तोविष्णुहारीतउशनोगौतमोंगिराः॥१०काश्यायनोयाज्ञवल्क्योयमाप
स्तंबएवच॥व्यासपाराशरःशंखःसंवर्तोपिबृहस्पतिः॥११ज्ञातातपोवसिष्ठश्चदक्षःकात्यायनस्तथा॥एतछास्त्र
विदोक्त्वाहंधर्मसूक्ष्मंवयंसरं॥१२विज्ञानायप्रवक्ष्यामिमत्समादाकलौनवा॥ज्ञानाद्दृतमिदंसर्वंयन्मयाक
थितंपुरा॥१३शृणुवत्सऋतौधर्मास्त्रेतायांवयथोदिताः॥द्वापरेयेचधर्माश्चकलौधर्माएपितथा॥१४तसर्वमु
क्त्वातेषान्वर्णाश्रमगताश्चयेश्रुत्वाधर्मानुरोधेनवर्णाश्रमहितायवा॥१५यन्मयाकथितंवत्ससर्वशास्त्र
प्रमंथितंकलौशास्त्रनिबंधैर्ऋषिधर्मयथोदितान्॥१६वेदांतवेद्यंनिहितंगुहायांयज्ञात्मकंसिंहसुदर्शन
पुंप्रणम्यधर्मान्निबोधयिष्येमंदानुबुद्ध्याद्विजवर्मयोग्यान्॥१७तसर्वंसंगृह्यतामत्वधर्मशास्त्रप्रयोजकाःम
निप्रणीतधर्मायेविदुस्तेविदिताकलौ॥१८पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्रांगमिस्रिताःसिद्धस्थानानिविद्यानां

धर्मस्य चचउ ईशा।१९॥ अन्यान्यपि वक्तव्यधर्मानुक्तादिज्ञानोदितान्यस्मिन्देशेमृगाः[illegible]तस्मिन्धर्मान्नि
बोधतः।२०चउर्वर्णाश्रमाणांचचउर्वेदोक्तकर्मणः।तत्सर्वंकृत्यतांशास्त्रंविदुष्यात्स्वधियामया।२१कृतसंदूर्ष्मा
वारःत्रेतायांचपरत्रयंद्वापरेद्वयमाचष्टेपादमेकंकलौयुगे।२२कलौधर्मानुसारायेवर्णाश्रमगतानपि।धर्म
शास्त्रपरिरक्षआचारकायशोधने।२३सर्यादोब्रह्मणाद्यैर्वैपिंडब्रह्मांडलक्षणोगर्भसंस्कारतोधर्मानुक्रवानि
दकृतले।२४आचारःप्रथमोधर्मोव्यवहारस्ततःपरंप्रायश्चित्तंतोज्ञेयःश्रौतस्मार्तेषुनोदितः।२५गर्भसंस्कारका
न्यष्टौविवाहादिनिषोडशा।।द्वात्रिंशदग्निविज्ञेयोवत्वारिंशद्वयनकृत्।२६सप्तसंस्थादिकर्माणःचत्वारिंशेषु २
संस्कृतः।वाजपेयमखःसम्यक्सर्वतोसुखसत्रकृत्।२७योविप्रोयजतेज्ञानीपिंडमेधादिकान्सदाअष्टचत्वा
रिंसंस्कारान्संस्कृतश्रोत्रियोद्विजः।२८उच्यतेप्रथमंचात्रगर्भसंस्कारमुत्तमं।व्यवहारेषुसर्वेषांजातिकारण

धकारेणयज्ञोपवीतमेखलाजनंदंडंजलेवाग्नौवाप्रणवेनजुहुयात्॥ इत्यौक्तमंत्रेणवाप्रणवेनवा
जुहुयादितिएवंयदुक्तंसर्वंआधारावाज्यभागांतंषट्स्थालीपाकवरुंवारुणेष्टिवत्इत्यौक्तोमो
क्त्वाहार्यपचनंसर्वंकर्महाद्याहुतिनिःक्षिप्यवरुणंबंधेष्टिविधयसर्वंप्रायश्चित्तनिमित्तंमहा
द्याहुतिंचउष्टयंहुत्वाइत्यौक्तलक्षणंउंजुहुयात्।इतियोगयाज्ञवल्क्यवचनं॥ ॥इतिश्रीरघुराम
तार्थविरचितधर्मशास्त्रेव्रतविसर्जनसंस्कारेचउर्थोध्यायः॥ ॥छ॥ ॥एवमुक्तप्रकारेणमो
जाविसर्जनंकृत्वासमावर्तनंब्रह्मचारिणोविश्वदेवप्रकरणमाह॥तद्यथा।विश्वदेवाःउद्वाहोत्तरकाले
विश्वदेवेऽधिकारःनान्येषांविश्वदेवाःइतिमनुवचनं।ब्रह्मचर्यव्रतसमाप्त्यनंतरेकालेसमावर्तक
स्यापिविश्वदेवयोग्यतास्तिमायंघातःविश्वदेवमंत्रेणस्नातकोनजुंजीताइतियाज्ञवल्क्यवचनं॥ ॥

ब्रह्मचारिप्रकरणं समाप्तं व्रतेमातापित्रोरनुज्ञयावाआचार्यस्यवाअन्यनुज्ञातःस्नातोमाणव
कःआचार्यमुपसंगम्यवेश्वदेवोगंयथाविधिनाअभ्यज्यति।अस्यदेवदत्तस्यपितुराचार्यवचनात्
गृहस्नवत्रअन्यविद्यापिस्वयंकर्तव्योऽतिजाबालवचनं।अन्यविद्यायाःनस्तदीयंकथंमामकमि
तिऊर्णानाऽतिब्रह्मचारिवचनं॥ब्रह्मचर्यमिविसर्जनात्ऊत्वाकर्तव्यमितिलौकिकामोऽस्मि
न्लोकेखनउद्धृत्यदरस्त्रिमृत्तिकाम्फलेणोदकेणसंस्कारविधिनालौकिकामोऽऊर्णेतियमवच
नं।स्वात्मनःपाकयज्ञस्यवैश्वदेवोयंविधिःब्रह्मचारिणोहोमकर्म्यःउक्तंवक्ष्यमाणंनित्याख्या ४४
तः।ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यवरितामेसंन्निकृष्टपतिपत्यर्थमिदमुच्यते।तद्यथा।तस्मैब्रह्मचारिणेत
स्मैनाहुडुयादितिवसिष्ठवचनं।एतस्मृत्योक्तामोस्नातकःसायंस्नातर्हुडुयादितितिमेधातिथे
र्वचनं॥

एवंसिद्धस्नातकस्यघदक्षिणादिरहितइत्यर्थः।तत्रतस्यचोदकेणादिसंस्कारः।अथवाग्रामनिर्दे
श्यर्थस्यवाऊर्णादितिस्वस्यसंपत्याहविर्लक्षणरहितस्योक्तं।संपत्यानावेपुरुषस्यैवदत्तास्यपुरुषो
रःतदत्तास्तस्यदेवतं।हविर्यज्ञोपयोगत्वंपिदृदेवऋषिस्तथाऽतिपाराशरवचनं।एवंयस्मिंकालेस
मयेवितमन्नंविश्वदेवोपयोर्थंस्नातकानांसर्वेषांदृष्टाभावभोजुहोतीतिनिश्चितं।विष्णुना।तस्मिन्न
भोजुहोति।वामदेवऋषिःविष्टुप्छंदःअग्निर्देवताहवनेविनियोगः।इत्येकऋषिमतं।वामदेवऋषिःपु
ष्टिगनुष्टुब्बृहतीपाङ्क्तःपंक्तीस्त्रिष्टुप्पूजगत्यतिजगतीअनुष्टुप्छंदांसि।हवनमंत्रोक्तदेवताःह
वनेविनियोगः॥श्लोमसिधमाक्षयंअक्षतमस्तिहुतंजुहोमि।ततःअग्नयेस्वाहासोमायस्वाहा।इंद्रा
मीस्वाहा।विष्णवेस्वाहानरद्राजायस्वाहाधन्वंतरेस्वाहाविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहाप्रजापतयेस्वा

हाऽदितयेस्वाहाऽनुमतेस्वाहाऽनुमत्यैस्वाहाऽमयेस्विष्टकृतेस्वाहाऽइतितन्नदेवतोद्देशत्यागः।
नममेत्यनुषंगः।एतत्सर्वत्रनिषद्यात्यसंमुखदर्नपरिस्तीर्यपर्युक्षणंकृत्वाद्यंपचनंपथमतःसमिध
माधायतंडुलसहितंजुहोति।ततःमहाव्याहृतिचतुष्टयंएवंहुत्वापश्चात्उक्तदेवानामाहुतिः।एवंचाहु
तिदशकंहुत्वापुनःसमिधमाधायजुहोति।ऋक्षपर्युक्षयेत्यत्रथवावास्तुमध्येवक्ष्यमाणान्यैतानिबलिं
हरेत्।तान्योदेवताभ्यःनमऽइतिदद्यात्।एवंदेवताभ्योनमऽइतिसर्वत्रानुषंगः।तत्रब्रह्मणेविष्णवेरु
द्रायवास्तोष्पतयेप्रजानीतिमंत्रेणवास्तुमध्येबलिंवास्तोष्पतयेऽइदंनममेतिऽउत्तरोषंयत्तंडुलमिश्रं ४५
तंपृथ्वीमध्यत्रामोबलिंदद्यात्।अग्नयेसोमायाद्यदेवताभ्यःनमोतेभ्यःदक्षिणतःततोत्तरसंस्थितं
बलिंचाहरेत्।ततोपरिष्टाद्दक्षिणतःउदक्संस्थानंतस्मिन्स्थानेब्रह्मणेनमः ब्राह्मणेभ्योनमःइति।।

वसिष्ठऋषिःवास्तोष्पतिर्देवताविष्टुप्छंदः।वास्तोष्पतेप्रतिजानीहिजानीतिमंत्रेसमस्तंपवनंनमस्कु
र्यात्।ततःबलिंचतुष्टयंवास्तोष्पतिरितिदद्यात्।ऋषिदेवानांदक्षिणंबलिंयथारूपंददाति।यागा
दिक्रमेणपदक्षिणीकृत्यबलिंदद्यातिनमऽइंद्रायऐंद्रेसःअग्नयेआग्नेयायैयमायायाम्यैनै यमेभ्यः३
ऋतयेनैर्ऋत्यैवरुणायवारुणेभ्यःनमःसोमायसौम्येभ्यःबृहस्पतयेबार्हस्पत्येभ्यःवायवेवायव्ये
भ्यःईशानायैशानेभ्यःएवंचादक्षिणपश्चिमोत्तरआग्नेयेनैर्ऋतयेवायवैशानायययायलिं
गदेवतासर्वकंतथातथाबलिसंस्थापनंकुर्यात्।ततोत्तरसंस्थाविश्वेभ्योदेवेभ्योनमः।आदित्यमंड
लेततःआग्नेयकोणेमंडलाकारंगोमयेनानुलिप्यतंचवस्यमाणानिबलिंहरेत्।चदक्षिणाकारे
णबलिंचाहरेत्।अदितयेनमःदाद्दशादित्येभ्योनमःनक्षत्रेभ्योनमःऋतुभ्योनमःमासेभ्योनमः।।

अर्द्धमासेभ्यो नमः अहोरात्रेभ्यः संवत्सरेभ्यः ऋतुभ्यो नमः सर्वेभ्यो ऋतुभ्यो नमः इति नमोन्ते
सर्वत्र बलिं हरेत् अत्र कौशिकमते ओं दीनमस्कारपूर्वकं बलिं हरेदिति ऋत्विग्वेश्ययोः ब्राह्मणस्य
अंतेनमः अनुषंगाः श्लेषपथिभ्यो नमः इति देहलीषु बलिं दद्यात् श्लेषपथिभ्यो नमः
नमः इति द्वारशाखावच्छेषबलिहरणं दक्षिणशाखायामर्द्धतथोत्तरे परितो वेष्टनंयथाकथंबलिं
हरेत् विल्लवृक्षदिषु विष्णोर्वनस्पतयः अन्यत्र पले ओषधीभ्यः इति ओषधीस्थाने पर्जन्याय अद्भ्यः इति
मणिकेनमः श्रियै शय्यायां शिरसि पादतो नडकाल्यो अनुयुक्तदेशे नमः सर्वेभ्य ऋतुभ्यो अनुयुक्तादेशे ४६
शायत्र मूत्रपुरीषोत्सर्गः क्रियते तत्र बलिं विश्वानरभुरतः हरेत् अथ अंतरिक्षेभ्यः नक्तंचरेभ्यः इति
सायंअहश्चरेभ्यः इति घातः सवनं ततः ये देवासः इति परुच्छेपः विश्वेदेवाऋषयः त्रिष्टुप्छंदः अग्निर्हो

वतायेदेवासः इति पवन् अंतरिक्षनिवासेभ्यो विज्ञातेभ्यो देवताभ्यो नमः अस्योत्तरतः धनपत
येऊर्वेरायान्ततः अपसव्यं दक्षिणदिग्भागेशेषमन्नं निक्षिपति येअत्र क्षिदक्षः इति मंत्रेण क्षिपति।
ततः अंगवऋषिः पितरोदेवताः त्रिष्टुप्छंदः यज्ञेश्वरदक्षिणतः पितृभ्यः स्वधानमः इति इदं पितृभ्यः सर्वे
भ्यो ऋतुभ्यो नमः सर्वेभ्यो मनुष्येभ्यो नमः सर्वेभ्यो ऋषिभ्यो नमः सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमः इति बलिं दद्यात्
न्नेनान्नाद्यागः ततः यथाशक्त्या श्रोत्रियो वा अश्रोत्रियो वा कुलितस्य अन्नं देयं। यतिश्च ब्रह्मचारी च
पक्वान्नस्वामिनावुभौ तयोरन्नं दत्वा उच्छ्वासं दद्यात् एवं हरेत् १ अपवंतं परिव्रजपवंतं नोऽयेस्ति
यः यज्ञकर्मसंभूतेन सर्वं निष्फलं नवेत् २ वेदोऽसमदत्तस्यानृशस्ये द्विगुणं स्मृतं। वानप्रस्थेशत
गुणंयातोदत्तमनंतकं ऊर्ध्वोतिथिनियस्यान्नं वेदाभ्यासेनजीर्यते ऊनंतारयतेनेषां दशाश्वीनृद

शापरान्।४चिंशास्त्रवनत्रिंशदपरान्त्रिंशश्चपरात्परान्वेश्वदेवेषुसंघात्रेश्रथितिस्तारकोनवेत्।
५।इतिशातातपगौतमोऽथवाब्रह्मचारीनिक्षुकेभ्यःमाधुकरंदद्यात्।स्वगृह्यसुमंगलीवृद्धान्मातरंपि
तरंगर्भिणीऊमारीस्त्रविरान्श्वश्रूनोजयेत्।ततोबलिंबहिर्दद्यात्।श्वभ्यःश्वपतेभ्यःश्ववयोभ्योश्वयं
एतत्तेनमइतिवायसेभ्योनमइति।द्वारशाखायेउदकंनिक्षिप्यबलिंदद्यात्।एवंकर्मविनानकोप्यशा
यात्।एकोनषष्टंवैतदपिवाचउक्तंमोघमन्नंविंदतेऽपचेताःइतिव्यासवचनं।अत्रअन्नदानेआचार्यो
गुरुःमातापितरौस्त्रियोगावःपशवःचेतिएतेषांषण्णांनोजयित्वास्वयंभुंजीतअशक्तःपिण्डांवादद्या ४७
त्।अथवास्मरन्नीमस्मरणंवाऊर्यात्एवंश्रद्धियज्ञस्यब्रह्मचारिणंवैश्वदेवमितिव्यधीहितोविवा
हंमाणवकःऊरुतेएवंब्रूयात्।सचार्यःऊरुतै।ततोऽतिथेभ्यःआचार्योवरतिबार्हस्पत्योवेवाह्या

ब्रह्मचारिणंवाजापत्योराजःऐंद्रंपियायवस्पतिमित्रस्यातकायैंद्राग्नोयद्यथमक्रमंवस्मरंस्यसोमं
नयजेताऽतिबृहस्पतिवचनंएतेऽतार्घ्याःएवंयेनंब्रह्मचारिणंयाजयेयुःअथवामातृश्चताघ्नतायं
थाविन्तंतथायजेतनरपिसंन्नवतिश्रोत्रियोवात्सोमंपिबतिविवाहोन्नरकालेपन्नासंयाजादिर्यजा
नुयाजाएणयाजीनयजेतातत्रनासोमयाजीसन्नयेदितिश्रुतागतंवाएतस्यब्रह्मचारिणेयदसोमया
जीसन्नयेत्।इत्यापस्तंबवचनंततःमधुपर्कंसोमेदेवेपिहैकेमीलिपशवोहिंस्यान्नान्यत्रेत्यब्रवीन्म
नुःततःआचार्योवापितावायद्दितंनौतिकंदूतंनद्ययकर्मश्रस्मकुलेधर्मशास्त्रनोदितंतत्कर्मऊरुसखावा
नस्मकुलेऽस्तंआचरन्नहेतिष्ठतेतवयद्दितंतद्युःतत्कर्मऊर्यात्तद्धर्मोविधीयतेनयामणीऽवानुव
र्त्तकंऽतिब्रह्मचारिणेयतिबोध्यआगतान्स्वस्यासनेपश्चिमेनद्यमितिंचथवास्वगृह्यउपस्थितंविद्या

स्यासंवानार्यायाःतोषणंचनिशिशूषांगार्हपत्येवाऽऊर्यात्।अथवामधुपर्केवसोमेवपितृदैवतकर्म
णिअत्रैवपशवोहिंस्यानान्यत्रेत्यब्रवीन्मनुःआचार्यश्चपितावोनौसखावानतिथिर्गृहेतेयद्विदध्यस्तद्
ऊर्यादितिधर्मोविधीयतेनेकयामीणमतिथिंविद्योद्यागतमेववाउपलिखंतंगृहेविद्याद्वार्यायत्रामयो
पिवाअग्निहोत्रंबलीवर्दोकालेवातिथिरागतःबालाश्चऊलवृद्धाश्चनिर्दहेय्यपमानिताःदेवताऽपुरुषंग
ह्यंअहरहर्गृहमेधिनोनागार्थमुपसर्पंतिताभ्योनिर्वपुमर्हतिऋणान्यक्छंछतोनित्यमग्निहोत्रंचजुह्वत
सर्वंसुकृतमादत्तेब्राह्मणोदर्वितोवसन्नाऽदपाद्वाऽदानद्यामाकाष्टाजुह्वादपिवास्रुक्कादनुवाका ४८
ह्वाब्रह्मयज्ञोविधीयतेनोपवासःवासेस्यात्नोक्षरयतेव्रतंयुवोवाताथवापत्नीशिष्येवाथबलिंहर
न्नावेश्वदेवमिमंयेऽसायंघातःवऊर्वतेनेसर्वंआयुषाकीर्त्यवज्ञानिश्वसन्मृदुंभुंजुरिति॥ज्ञातातप
वसिष्ठो॥

नतःब्रह्मचारीआचार्यंप्रतिवदतिऽपांशुनाप्राणापानयोरिक्यतापत्निविक्षयाऽहंरूपतिरहंजुवन
पतिरितिमंत्रेणऽमिश्रब्रह्मात्मानंसंविंद्याआचार्यःनोऽहंवस्यामिप्राणापानयोःसमताऽरुस्त्वि
चार्यपद्याएवंब्रांआत्मरूपेणगोऽत्रऽहष्टेनदृशामिदेवसवितरेषतेब्रह्मचारीतंतेपरिदक्षमिऽति
वदन्तंगोपायस्वतंमाहृधस्वेतिऽश्रुपांशोःस्वस्तीआचार्योवदतिविवारमुत्वैवदति॥ ॥ऽतिश्रीरघुरा
मतीर्थविरचितधर्मशास्त्रसमावर्त्तकब्रह्मचारिपंचदशोध्यायः॥ ॥छ॥ ॥एवंब्रह्मचारिणंगृहेक
र्मकारयित्वाआचार्यःतंमाणवकंस्नानंकारयित्वाऽर्वाग्नौउपवेश्याऽउल्लेख्यऽदृश्यअग्नरूपो
ऋणसंस्कारादीन्विधायआधारावाज्यभागंतंऽर्ववत्कर्मकृत्वामहाव्याहृतिचऽष्टयंऽजुह्वाततःअन
ऽडुहमिश्रुक्षातस्मिन्नुपवेश्यवपनंकारयेत्केशश्मश्रूणिनखनासिकालोमानिनिर्हृतयन्ब्रीहिय

विस्तिलसर्षपेरपामार्गैःसदाचुष्पीनिरिऋहाघ्वाह्यियवनिकीपिष्टंबलवारिणेउद्वर्तनंतिलसर्षप
पिष्टमुद्वर्तनंचपार्थपिष्टंशंखपुष्पपिष्टंउद्वर्तनंकृत्वाआपोहिष्ठामयोभुवइतिमंत्रेणदधिकाल्लोत्रका
र्षमितिमंत्रेणस्नानंकारयित्वासंवीशुत्रवस्त्रंक्षारयित्वाउत्तरवासंक्षारयेत्।ततःसर्वान्नरणालंकारंका
रयेत्।त्रापोहिष्ठेतिनवऋचेनवस्त्रकृपावमानादिनिःसृतिऋचस्त्रकेबलवारिमूर्द्धनिसिंचयेत्।यथावि
नवःतथात्रलंकृत्यायुवंवस्त्राणीतिमंत्रेणवाससीपरिधानंदीर्घतमऋषिःकृष्णोदेवताविष्टुप्छंदःयुवंव
स्त्राणीतिमंत्रेणवस्त्रद्वयंक्षारयेत्।एवंमंत्रान्दृष्ट्वाउत्तरोत्तरवाससंत्रथोत्तरकालेबलवारिणानिष्कंबभ्रु
तित्रायुषंतंवर्चस्वंतंइतिमंत्रेणसनत्कुमारसनत्सुजातयोःयेनंबलवारिणंएत
सुश्रेयसंशिशुंत्रशंशासर्वदासधस्थंएतेसर्वेतेदशाःशंसंतिवामदेवऋषिःहिरण्यदेवतात्रनुष्टुप्छं

दःवेष्टनेविनियोगःत्रायुषंतंवर्चस्वंतंइतिमंत्रेणएकादर्वनसूक्तेनममाग्नेवर्चइतिमंत्रेणवेष्टनं॥
वस्त्रंविदथनाम्नऋषिःविश्वेदेवादेवताविष्टुप्छंदःसिरोजगतीछंदःविष्टुङ्गायंतंछंदांसिपवन्ममाग्ने
वर्चइतिसूक्तेनशिरोवेष्टनंततःगृह्णंगृह्णंममनायातीतिवदन्उपानहौछत्रंचारोहेत्।कक्षीवान्वाऽइतिमं
त्रस्यवामदेवऋषिःहिरण्यगर्भोदेवतास्विष्टुप्छंदःउपानहोश्चक्षारणेविनियोगः।गृह्णंगृह्णमित्यनयाऋ
चाकक्षीवान्वाऽइतिछत्रंउपानहौक्षारयेत्।एरंबिल्वऋषिःइंद्रोदेवतागायत्रीछंदः।दंडक्षारणेविनि
योगःदीर्घस्तेइत्यनयाऋचाविल्वदंडंक्षारयतिततोमहाव्याहृतिभिरुष्णीषंबद्ध्वासर्वाभयश्चित्तनिमि
त्तंस्विष्टकृद्धोमंकृत्वाततःकर्मशेषंसर्ववत्समाप्यततःरथंसमानीयब्रह्मवारिणंरथारोहणंवस्त्रमा
णमंत्रेणकारयेत्।वनस्पतेवीड्वंगाइतिमंत्रेणरथमारोहणंरथारोहणसमयेरथस्योपरिदक्षि

णवरणं निश्चय द्वितीयं पश्चात्। यथासुखं वाऽपविशेत्। गौर्वपिँश्च हषनोवा रथं वालयेत्। अथ मनुष्ये
र्वाएवं रथमुपतिष्ठेत। येनं ब्रह्मचारिणं रथस्योपरिष्टात्सुखेऽुपवेश्य। रथं वालयेत्। आचार्यसहितबंधु
वर्गैः एवं ऐंद्राग्नं मधुपर्कं नाम्नेनवा तंदृष्ट्वैरयेत्। तदृष्ट्वैगोस्त्रीवासमावर्त्तेत। एवमुक्तप्रकारेणत
स्फलवतोवा दक्षात्। गोस्त्रःसकोस्फुलवतः। इतिनवेत्। इंद्रश्चेषा निद्विणा निधेहि। स्त्रोनाद्यथिवा त्रवेद्य
वरोहति। अथमंयदादक्षिणपादेन द्वितीयंवामेनारथाद्उत्तरति। ईक्षितमन्त्रंतदस्यैजात। वाग्यतःसम्यक्
घृतिलानस्तसन्तदहरासीत। एवंमाणवकायज्ञागारंकारापयेत्। आचार्योवापितावा माणवकायविवो ५०
दंऊर्यात्। इतिश्रारघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रेब्रह्मचारिवानप्रस्थसंस्कारेषोडशमोध्यायः॥ ॥छ॥
एवंवानप्रस्थनिष्पाद्यक्रियब्रह्मचर्यस्यसंध्यावंदनविधिरुच्यते। तद्यथा। अथमोपारप्रक्षालनं। विवा

रंआचमनं। ततः विष्णुस्मरणं विवारं। ततः वासुदेवह्यादशाक्षरमंत्रस्यनारदऋषिःजगतीछंदः। श्रीकृष्ण
परमात्मादेवतामम शरीरेसंध्यावंदनेपवित्रीकरणे विनियोगः। ऊंनमोभगवतेवासुदेवायइतिस्मरेत्।
ततःअपवित्रेतिवामदेवऋषिविष्णुर्देवताअनुष्टुप्छंदः। ममशरीरशुद्ध्यर्थेस्मरणेविनियोगः। अपवित्रः
पवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा। यस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः। इतिस्मरेत्। मेधातिथिऋषिः
गायत्रीछंदः विष्णुर्देवतामार्जने विनियोगः॥ इदं विष्णुर्विचक्रमेत्रेधा निदधेपदं। समूढमस्यपांसुरे इ
तिमार्जनं। पृथिव्याःमेरुपृष्टिऋषिःसुतलंअनुष्टुप्छंदः। कूर्मोदेवतासनेविनियोगः॥ पृथ्वीत्वयाधृ
तालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता। त्वंचधारयमांदेवि पवित्रंऊरुवासनं। उरुकसहितंऊरुत्रयंआसन्नंनि
क्षिपेत्। इत्यासनं। प्राणायामत्रयं। वक्ष्यमाणप्रकारेणऊर्यात्। ऊंभूःऊंभुवःऊंस्वःऊंमहःऊंजनःऊंतपः

ॐसित्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्द्धनंउर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात्॥ अर्घ्यंतितपःसूर्यमधुहरंति
तद्वः॥ आपोज्योतिरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोॐ॥ इतिषडृतिप्राणमेवित्वारंपठन्प्राणायामत्रयंऊर्यात्॥ ॥
ततः॥ आचमनत्रयंयथाविधिनाऊर्यात्॥ ततः॥ गायत्र्याः॥ विश्वामित्रवसिष्ठऋषयोगायत्रीछंदःसवितादेवता
इत्येकः॥ पक्षः॥ गायत्र्याःवसिष्ठऋषिःयुष्मिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तीजगत्यतिजगत्याद्यिचतुर्विंशतिछंदांसिगाय
त्रीसरस्वतीसावित्रीदेवताः॥ मायाबीजंकामराजःकीलकंममसंध्यावंदनेविनियोगः॥ इतिवसिष्ठः॥ गा
यत्र्याःब्रह्माऋषिःन्यूङ्खिर्गायत्रीछंदः॥ पवकारबीजंऋईमात्राशक्तिस्त्रिभुवनंकीलकंसंध्यावंदनेविनियोगः॥ ५१
इतिवैजंपितामहवचनं॥ गायत्र्याद्यापककरन्यासाधनं॥ सप्तव्याहृत्याऋंगुलीन्यासंहृदादिषडंगंविधत्य
पूर्ववत्प्राणायामत्रयंऊर्यात्॥ ततः॥ ध्यानश्लोकंपठेत्॥ मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलछायैर्मुखैस्त्रीक्षणै॥र्युक्ता

ल

मिंदुनिबद्धरत्नमुकुटांतत्त्वार्थवर्णात्मिकां॥ गायत्रीवरदाभयांकुशकशांश्वेतंकपालंगुणं॥ शंखंचक्र
मथारविंदयुगलंहस्तैर्वहंतीभजे॥ इतिध्यात्वामार्जनंवक्ष्यमाणेनऊर्यात्॥ आपोहिष्ठेतिमंत्रस्यसिं
धुद्वीपऋषिरापोदेवतागायत्रीछंदःमार्जनेविनियोगः॥ पंचमीवर्हमानासप्तमीप्रतिष्ठा॥ आपोहिष्ठा
मयोभुवःइतिमस्तकात्स्नानऊर्ध्वंतेदक्षतनहृदिमहेरणायवक्षसेइतिहस्ताभ्यां॥ योवःशिवतमोर
सःपादयोःतस्यनाजयतेहनःकरिष्ठयेऽशतीरिवमातरःइतिभ्रुवष्टेतस्माद्वरंगमामवःइतिना
भ्यांयस्यक्षयायजिन्वथःइतिजानुभ्यांक्षिपेत्॥ आपोजनयथाजनःइतिसर्वांगेमार्जनं॥ एवंमार्जनंकृत्वा
वक्ष्यमाणमंत्रेणउदकंत्रिरुपाचमनंऊर्यात्॥ मार्जनेमंत्रांतरंआपस्तंबवचनं॥ दधिक्राव्णइतिकारिषं
जिष्णोरश्वस्यवाजिनःसुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंषितारिषत्॥ इतिमार्जनंकृत्वासूर्यश्चमा

मन्यश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यःपापेभ्योरक्षंतांयदह्नाप्यपमकार्षंमनसावाचाहस्ताभ्यांपद्भा
मुदरेणशिश्नाराविस्तदवलंपतुयत्किंचिदुरितंमयिइदमहंमामृतयोनौसूर्यज्योतिषिजुहोमिस्वा
हाइत्यघदकंपादेनवमृशतिपातःकालउदकपात्रानमंत्रंपठनमार्जनंदृष्ट्वेवत्कृत्वाततःहस्तेउदकंग
हीत्वाअघमर्षणंऊर्ध्वोवरुणऋषिःसवितादेवताअनुष्टुछंदःअघमर्षणेविनियोगःऋतंचसत्यमि
तिमंत्रंपवनसप्तव्याहृतिभिःपवनआपःपवंतिहृतानियुहायांमुरुषोत्तमःवंयज्ञःस्वंब्रह्मावंरुद्रस्वं ५२
विष्णुःवंवषट्कारस्वंस्वाहावंस्वधावमोंकारःआपोज्योतिरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोंइतिपवनअघम
र्षणंकृत्वाहस्तजलंवामपार्श्वेनिक्षिपेत्पुनरेवंआपस्तंबवचनंउपदादिवेर्मुमुचानःस्विन्नस्मावेम
लादिवाद्वृतंपवित्रेणेवाज्यमापःशुंधंमैनसःइतिअघमर्षणंकृत्वाक्षिपेत्ततःआचमनंअर्घ्यपरु

मा१

वा३

पत्रयंसूर्यमंडलेऊर्ध्वोवःस्वःउतस्यविउवरेणायंभनयोदेवस्यधीमहिधीयोयोनःप्रचोदया
त्रुआपोज्योतिरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोंइत्यर्घपात्रेपत्रयंततःहस्तेउदकंगृहीत्वावरुणऋषिः
सवितादेवताअनुष्टुछंदःआत्मरक्षणेविनियोगःइतिपवनअसौदित्योब्रह्माइतिहस्तजलंआत्म
नंसद्यनवेक्षयेत्नाततऊर्ध्वमित्यादिनवर्चेषगाक्षऋषिसूर्योदेवतात्रिष्टुछंदःहृहतीपंक्तीपाङ्क्तीज
गताअतिजगतीयुष्णिक्कृत्रिष्टुप्अनुष्टुछंदांसिउपस्थानजपेविनियोगः॥ऊर्ध्वंजातवेदसादित्रया
दशऋचानवाद्यागायत्र्याःवरुणऋषिःसवितादेवतागायत्रीछंदःइतिनवर्चेपत्नीअंयेरुषोरो
गघ्नःउपनिषदंअंयोशुभ्रदर्वेशुभ्रश्चवसिष्ठऋषिःसूर्योपुरुषोदेवताउष्णिक्छंदःइतिसूर्यो
ऋउपनिषदंऋचःपाठःतच्चक्षुरितिऋचैकशतनऋषिःसवितादेवतात्रिष्टुप्छंदःजपेविनियोगः॥

तच्चक्षुरितिसवितापसवेतिपावकानःसरस्वतीतिमंत्रत्रयंपठेत्।एवंपठनउपस्थानंकृत्वासहस्रंवा
षट्शतीवात्रिशतंवाशतंवाचष्टाविंशतिर्वाद्वादशाक्षरंवात्रिवारंवागायत्रीजपेत्॥विःप्रणवपू
र्वंकंवाद्यंतेप्रणवंपंचपदंवरत्रयंस्वःपदंवरसंख्यावाषट्प्रणवयुक्तावादशप्रणवयुक्तावाद्यादी
एकप्रणयुक्तावागायत्रीजपेत्।एवंप्रातःकालसंध्या॥छा।मध्याह्नेएवंमार्जनादिकंसर्वंकर्मोदक
आशनेमंत्रमुच्यते।आपःपुनंतुपृथिवीपृथिवीपूताःमांपुनंतुब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूताःपुनातुमां॥
यदुच्छिष्टमभोज्यंयद्वादुश्चरितंममसर्वंपुनंतुमामापोसतांप्रतिग्रहंस्वाहाइतिमध्याह्नेउदक ५३
आशनंशेषंपूर्ववत्।सायंकालेसंध्यावंदनमार्जनंपूर्ववत्।उदकाशानमंत्रमुच्यते।ॐसूर्यश्चमा
श्चमन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यःपापेभ्योरक्षंतांयदह्नापापमकार्षंमनसावाचाहस्ता

स्यांपद्भ्यामुदरेणशिश्नाअहस्तदवलंपत्वायत्किंचिदुरितंमयिइदमहंमाममृतयोनौसत्येज्योति
षिर्जुहोमिस्वाहाइतिसायंकालेउदकप्राशनमंत्रःशेषंपूर्ववत्।अथसंध्यावंदनेआपस्तंबवचनं।
एवंसंध्यावंदनंकृत्वाउपस्थानविषयेमित्रस्यचर्षणीधृतःश्रवोदेवस्यसानसिंउत्तमेशिखिरेजा
तेयादीन्प्रातःपठेन्मध्याह्नेउद्वयादित्यमस्थेनरंजुसावर्त्तमानोनिवेशयन्नुत्तमशिखिरेत्यादी
न्पठेदुपस्थानेऽर्घ्यंप्रक्षेपःहंसःशुचिषदितिमंत्रेमंत्रेर्घंपठन्क्षिपेन्मंडलेसायंकालेऽमंमेव
रुणश्चधीरवंउमेशिखिरेत्यादीन्पठेत्।इत्यापस्तंबवचनंयजुर्वेदिनामेवाबह्वृचानामितिसिद्धं॥
एवंसंध्यावंदनंकृत्वाब्रह्मचारीप्रातःसायंसमिदाधानंकुर्यात्।तद्यथा।लौकिकाग्नौऊर्यान्॥प्रथमं
पंचसूसंस्कारान्कृत्वाग्निसंस्थापनंदक्षिणेजान्वाच्याज्यंसमिधमाहरेतिसूर्यऋषिःअग्निर्देव

त्रिष्टुप्छंदः हवने विनियोगः॥ अग्नयेसमिधमाहार्षं बृहतेजातवेदसेसमेश्रद्धांचमेधांचजातवेदाधत्तंस्वाहा॥ एधोस्तीतिवामदेवऋषिर्गायत्रीछंदः अग्निर्देवता हवने विनियोगः॥ एधोस्त्यधिषीमहिसमिदसितेजोसितेजोमइधेहिस्वाहा॥ समिधेमामितिवसिष्ठाप्रजापतिऋषिःसवितादेवता त्रिष्टुप्छंदः हवनेविनियोगः॥ समिधेमांसमर्दयपशुनाचधनेनचस्वाहा॥ एषातेअग्नेसमित्तयावर्द्धस्वचाचप्यायस्वाचवर्द्धिषीमयीचवयमाचप्यासिषीमहिस्वाहा॥ एवंहवनंकृत्वाचरुमाणमंत्रेणाग्निरुपस्थानंकुर्यात्॥ अग्निश्रद्धामितिसूर्यऋषिः गायत्रीछंदः अग्निर्देवताउपस्थानेविनियोगः॥ अग्निश्रद्धांचमेधांचाविनिपातंस्मृतिंजपेत्॥ ~~इतिहोमः~~

~~ज्ञातवेदाअयंशुनंनःसंप्रयच्छ~~ मयिमेधांमयिप्रजांमयियज्ञस्तेजोदधद्वामयिमेधांमयिप्रजांमेंऽ॥

द्वइंद्रियंदधद्वामयिमेधांमयिप्रजांमयिसूर्यात्रातोदधद्वाइत्युपस्थानेईलितेतिसूर्यऋषिःअग्निर्देवतानृविर्गायत्रीछंदःनमस्कारेविनियोगः॥ ईलितोजातवेदाअयंशुनंनःसंप्रयच्छाइतिपठन्नमस्कारत्रयंततःवक्ष्यमाणमंत्रैःरक्षाबंधनंतत्रस्थानेऊर्यात्॥ त्रियायुषंपंचनिमंत्रैःघृतिमंत्रेललाटेहृदयेदक्षिणस्कंधेवामेचततःषष्ठेपंचसुनस्मनात्रिषुशुंकरोतिमयैतेषांवेदानामेकंहोत्रिभर्वाचाधीतयएवंवेदाग्निमुपतिष्ठतेसःब्रह्मचारीसर्वान्लोकान्समश्नुतइति॥ इतिश्रीरघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रेशुक्लियब्रह्मचर्यस्यसंध्यावंदनाग्निसंस्कारविधौसप्तदशोध्यायः॥ ॥छ॥ ॥एवंसंस्कृतशुक्लियब्रह्मचारिणेविवाहंऊर्यात्॥ तद्यथा॥ पंचकर्मसुवक्ष्यमाणेषुविवाहेहउकरणेउपनयनेकेशांतेसीमंतेऊन्नयनेषुंसवनेअन्नप्राशनेगर्भाधानेवहिःशालायां

उद्वृताग्निना निरग्निकः साग्निको गार्हपत्याग्नौ स्मृतौ आवसथ्याग्नौ ऊढाकांडविधानेन लौकिकोग्नि
संस्कारवर्जितः अनिवर्हितापविवाहादिपंचसु सर्वेषां श्रुतानां लौकिकबाह्याग्निः सर्वदा गोशाला
यां मंडपे विधीयते एकआचार्यः एवं वदंति विवाहेऽरणी निर्मथ्य बहिःशालायां श्रौतस्मार्त्तयो र्विधी
यते इतरेषां लौकिकाग्निमुद्वास्य ऊढाकांडविधिना उल्लिख्य उद्वास्य हरस्त्रिर्मृत्तिकाग्नौ क्षिप्त्वा अन्यत्र कृष्ण
पक्षे कृष्णाहीनं विधाय एवमुक्तप्रकारेण आग्नेयः शिष्टश्च हात्लौकिकाग्निमाहृत्य इध्मनयनं
कृत्वा कर्मऊर्यादितिवसिष्ठः अत्र गौतमवचनं आहिताग्निर्निर्मथ्य इवकर्त्तव्यं श्रौतस्मार्त्तेषु कर्मसु ५
विवाहादिसंस्कारेषु तस्मिन्नग्नौ घृणयति एवंकृते विवाहपरिशेषउक्तः तस्मिन्नग्नौ घृणयति तं
तत्कन्यायाः परिशेषं तदंगकर्मधर्मनियमाः बोध्यंते तद्यथा उत्तरायणेआवर्यमाणपक्षेसुदिनेसु

लग्नेयंजनामयोगविवर्जितेनरणीद्यतीपातनंडाऊयोगवर्जितेसन्मुखचंद्रतारावलयोगेस्वगृह्य
क्षुण्णदिनेस्वऊलगोत्रधर्मादीनाचरन्क्षुण्णाहस्वस्तिवाचनंगणेशमातृग्रहराशिनक्षत्रस्वजनंविधा
यासापिंडवर्जितंसांकल्पितंमंगलविधानेनतिलवर्जितंदद्धिश्राद्धंकुर्यात्॥तस्मिन्क्षुण्णाहेको
मार्यपाणिंगृह्णीयात्उत्तरायणादीनांविशेषेणविसमासकरणंविकल्पार्थंसंभवति एवंसतित
थाकर्मांतरंकल्प्यते सर्वदासार्वकालिकंविवाहकालःपरिकल्प्यते एवमुक्तप्रकारेणेतिमनुवचनं
याऊमारिकासामुद्रिकोक्तलक्षणंसंपन्नानवेत्अन्यथाद्यनिवारिणीऊढधर्मनाशनी॥पतिघ्नीबंधु
नाशनीलक्षणरहिताकलौकृत्यानवेदिति विज्ञानेश्वरवचनं॥यल्लिंगंयद्विशेष्यंस्यान्नलिंगंतद्विशेष
णं विहायनिहतंलिंगंबहुव्रीहिर्विशिष्यते इतिपालिनीयवचनं तस्मात्कारणात्कौमार्याःदक्षिण

दिस्तागेउपस्थपार्श्वहृयेउपरिनाभिगुह्यमणिकटिजरुजानुजंघगुल्फपादांगुल्यग्राणिपादतलेषुनख
रोमदंताःकरांगुल्यग्राणिदोःपसंधयेषुचपार्श्वहृयेष्वनाभिजघरहृद्गलस्तनहृयंस्कंधकर्मसुखप
ग्रनासिकागल्लकपोलभ्रूललाटशिरःकेशाग्राणिपरीक्षपरियहेदिति॥ हृहस्पतिवचनं॥एवंविधंसु
कांतांसुललितांलक्ष्मीपुष्पनाडिनींकोवाआवक्ष्यतेस्त्रीणांसुन्नरतःस्वस्यउत्तरायतनाद्यैहिस्त्रीति॥कांता
याःहसवदनतासन्मुखांगानिनवेत्॥तस्याःआत्माहृदयंवसीदतिअनिमुखीनवतिअनिमुखान्यंगानि
नवंतिनांहृणेयुःतस्याःअंगुष्ठौसन्मुखोन्नतौएवंउन्नतोष्टौअनिन्नतास्कंधाःगूढनासिरंतःप्रविष्टाएव
मादीनिह्रवक्रिलक्षणानितामकेशायाःसमानवंतियदासालक्ष्मीश्चनिधीयतेआवर्त्तवपियस्येतोप
दक्षिणेपोवयीविकाएवंषड्विधंदालक्ष्याराजपत्नीनवेत्तदायस्यनाथंकलौभूमौईदृशंलभ्यतेऽहोस

सुखापिनवेल्लक्ष्मीश्चमान्यत्रोपजीवतिदेवताऋषयःसर्वेपितरोलिंगिनस्तथासुप्रसन्नास्तथालक्ष्म्यावरदामंदिरेस्थिताःइतिपाराशरवचनं॥एवंउक्तकन्यामुपगृह्यमाणंश्वश्वसराइतिवरयो
ग्यकान्गछतःअनुमंत्रयतेऽनयाऽवत्समाणाऋक्मेणेतिसूर्यऋषिःगौरीदेवतात्रिष्टुप्छंदःवाम
देवस्यश्राशिषःकन्यायाःअनुमंत्रणेविनियोगःयोवरःपरिणेताअनेनमंत्रेणअनुमंत्रयतिअनऋ
क्षवःसंभपंथाइत्येवकन्यावार्थकान्वरयोग्यकान्अग्रहत्तमपिगमनानुमंत्रणेऊर्यान्पपरिणे
तिज्ञातयोनतःकन्याग्रहगमनसमयेउप्यफलतांहूलंवदनंयवाऋतान्हूर्वऊरान्सुवस्त्राणि
गायउदकुंभसहितान्गृहीत्वाकन्यायागृहंगत्वावरोवदतिअयंवरोमहान्अमुकनामशर्मा
अहंनोअनिवादयेइतिविवारंवणस्यवदतिअथवातस्यपितामउलोवाआचार्योवाअन्योवा

पिदृष्ट्वा हंगत्वा त्रिवारंवदति। अहं देवदत्तःनोवेदमित्रा हंनो।इतिवरकोयंवरमित्रोवा।वरकायाः
।।आत्मनामंकथयति। एवंगतेरात्रौकन्यायाःपितुःवरंआसुखेसुखदेशेउपवेशनंकृत्वास्वगोत्रवं
र्यान्सुमंगलीनाह्वयमंगलगानंऊर्वन्।स्वगोत्रधर्मानाचरन्कन्यायाःपितुःअग्रेसुखोपविश्यऊ
।रस्यकन्यादाननिमित्तंस्वस्तिपुण्याहवाचनपूर्वकंआवाहनंऊर्यान्।ऊमारगोत्रनामकीर्तयन्म
।कन्याउत्पंदास्यामि।अमुकनामगोत्रशर्मणःअमुकनाम्नीगौरीदास्योमः।इतिवदन्पादप्रक्षालना
द्यावाहनादिकंकृत्वायज्ञोपवीतसहितवस्त्रंअलंकाराणिदत्वातिलकंतांबूलफलंवरायदत्वाबुधु ५७ ७
न्यःअन्येन्यःअर्चनंतांबूलदक्षिणांदत्वाकन्यांवरयंति। एवंपरस्परंरुचितेयक्किंविद्देयंतत्सर्वंवेदद्द
र्मपात्रोक्तनिमृशंति।ततःफलपुष्पतांबूलंहिरण्यमिश्रितंवक्ष्यमाणमंत्रेणअन्योन्यंवरकन्ययोर

न्योन्यंदद्यादिति।अनाधृष्टमस्यनाधृथंदेवानामोजोनिशास्यनिशास्तिपात्रंनिशास्तेन्यमंजसा
सत्यमुपगोपेसुवितेमाधक्षदितिं॥इतिफलंदत्वाततोआचार्यःसूर्यऋषिःगौरीदेवताऽगतीछंदःवरकन्य
योर्विवाहनिश्चयविनियोगः।आनःपद्जामितिमंत्रेणाकन्यांउछाय्यमूर्द्धनिकरोति।इमांसुलक्षणवतीं
सकुलप्रसूतांसुशीलांपद्माजननीअमुकशर्मनामगोत्रायश्रीवियायवउर्वरध्यायिनेऊलप्रसूता
यदर्भमितिजोऽस्मवर्चसंपशवोविद्यांमिमांकन्यांत्वयिदर्भमितिवरकन्ययोःपरस्परंबंधनंकृ
त्वावस्त्रमाणप्रकारेणदत्वानंऊर्यान्।तत्रपाकयज्ञेशुद्धयेवक्ष्यमाणयागंऊर्यात्।तद्यथासुप्रदे
शाद्भूमौमंडपमध्येगोमयेनानुलेपनंस्थंडिलंकृत्वाउल्लिख्यउद्धृत्यहरस्त्रिर्मृत्तिकाःकृष्णपाकृष्णसं
स्कारादीन्कृत्वाश्रीवियएतान्शवेणाछादितंसुमंगल्यानीतवद्भिर्मंत्रैःस्वशाखोक्तविधिनाअग्नि

संस्थाप्यागणेशमातृपूजनंनक्षत्रराशिग्रहजांविघ्नयंत्रंविधायाद्यंश्राद्धंतिलसापिंडवर्जंकृत्वास्वकुलगोत्रधर्मो
नाचरन्स्वबंधुवर्गान्सुमंगलीनाद्रुयनवमांगलिकानिकारयेत्ततस्तोरणाद्यलंकारादीन्विधाय।
नाविधनयज्ञंकृत्वाद्यानिकारयंन्वरपितावाश्वाचार्योवाजेष्ठभ्रातृबंधुमातुलोवावक्ष्यमाणयका
रणैरवनंकुर्यात्।स्वशाखासूत्रस्थादिशतिऋतेनुहोतितद्यथाद्यूर्वादिविदिक्षुदक्षिणतोपाचीपि
रुस्योत्तरेदेवानांपूर्वमित्येकवदंतिउत्तरस्यांदिशिसंस्थानंत्रयमध्येलेखांलिखित्वालेखादक्षिणत
ततोपरिष्टात्ततोर्द्धमिकांतताद्येकांततोत्तरेकांतांहरस्त्रीमुद्ग्याग्रुक्संपोक्ष्यततःवामदेवऋषिःअ ५८
ग्निर्देवताविष्टुप्छंदःअग्निंप्रणयनेविनियोगः।वैश्वानरंप्रणयनंकरिष्यामिअयंवैश्वानरःमह्यंवाय
अस्तावसूनांसंगमनोसुशर्तिमनसाप्रणयनंकृत्वावक्ष्यमाणमंत्रेणतिमानोहिंसीस्तविरंमाउमारंशान्नो

नक्षउद्विपदेशंचउषदेशइतिमनसाप्रवृज्यअग्निंप्रणयनंइतिनाहृमंतोतत्रयानाकरवचनंतत्वद्
क्लोवाअग्निंपादक्षिणसमंतात्पाणिनाउदकेनविवारंपरिवेष्टनंकरोतिततःएवमुक्तप्रकारेणयक
र्मतत्समूहनमिथाचक्ष्यतेअत्रकेचिद्वानार्यैःसहरूपसद्यंसद्यंवाइतिविकल्प्यतेततःऊशौपुरस्ता
दारभ्यपरक्षिणमापाटकंकृत्वाततोग्नेर्दक्षिणतोब्रह्माणंऊशायंथिनासंस्थाप्यग्रथवाब्राह्मणो
वातत्रवेत्याग्नेरुत्तरतःप्रणीतासनंत्रयंग्नेरयतःस्वात्मासनंएवंसर्वत्रऊशविष्टरासनंपरिकल्प्याग्रा
मनत्रयंत्रयंग्नेरुपरस्तान्नीत्वापरक्षिणपूर्वकंसंस्थापयेत्।ॐब्रह्माऋषिःप्रजापतिर्देवतात्रिष्टुप्छंदः।।
ॐभूर्भुवस्वरितिब्रह्मणस्थापनंदक्षिणतः।ततःऊमारंसुमनोनिरसंकृत्यवामदेवऋषिःआपोदेवता
त्रिष्टुप्छंदःआपःप्रणयनेविनियोगः।।एवंकोवाद्यापःप्रणयतिइत्यापःप्रणीय।ततःब्रह्माऋषिःप

आपति दैवता गायत्री छंदः घृतिष्ठापने विनियोगः। ऊर्जुर्व स्वरिति घृतिष्ठाप्य। ततो ऽग्नुपरिस्तरणे
ऊर्गा नादायेसद्येनऊर्यात्। अग्निपुरस्तात् दर्भत्रणं दक्षिणहस्तेनाच्छादयति स्वर्वायान्। ततः पश्चिमान्त
तः पश्चिमान्ततः पश्चिमा रिति। एवं नववारं विस्तिर्नवंति। एकेआचार्यः पंचऋचास्तरणंऊर्यादिक्कव्यते॥
एवपंचदशानवंतीत्येके। सप्तत्र्यग्नेःपुरस्तात्सप्तास्तरणं। इत्याश्वलायनवचनं। एवमुक्तप्रकारेण ततः पश्चा
द्वास्यांत्रीणि अथवा सप्तद्वास्यांपंचनवंति। इतिगौतमवचनं। ततो हूलान्यग्नेःपश्चादयंतीत्येके ततः सर्वः
एवंत्र्यृतोदक्षिणतः पवृत्तयंतिउत्तरतः संस्थानवंति। इत्येकेवदंति। मृतदिनंपरिस्तरणंआज्याऽऽहुति
खुनवदंति। तत्रकेचित्एवंविवाहादिकर्मण्येवनित्याऽऽहुतीनांनास्तरणं। इतिमाऽऽहुकेयवचनं। ततः त्र्यवि
षमऋशतरुणंत्र्यविच्छिन्नाग्नेःत्र्यनंतर्गर्भिणादेशमात्रंग्राह्यंत्रमाणंऊर्णेन छिनंतिो वाम देवऋषिःत्रिष्टु

छंदःत्र्यग्निर्देवतापवित्रच्छेदने विनियोगः। वामदेवःपवित्रेस्थः इतिद्वयंत्रयंवानवंति। एवं मंत्रस्यसं
मूर्दःमसीनांपयोसीतिगृह्यमापंस्थालीस्थितंसद्यंमादायापरमेष्ठीऋषिःत्र्यग्निर्देवताजगतीछंदःत्र्याज्य
ग्रहणेविनियोगः॥ इषेत्वेत्यधिश्रित्य। ततः पात्राणिपतत्र्यास्तर्वदर्भछंदांसिपरमेष्ठीत्र्याज्यंत्र्याहुंऊर्ज
त्वेत्यर्दृद्वासनं॥ ततस्रुक्वपात्रेउदकमुत्पूयऊर्ध्वा विश्वानरस्यधुरतःत्र्यर्घपात्रं। स्रुवंत्रेक्षरयन्स्वस्यत्र्यंगु
ष्ठात्स्यांउपकनिष्ठिकात्स्यांउनयतःरत्र्यर्घपात्रस्थितऊर्ध्वंधिपरिगृह्य। अयंपश्चात्त्रिवारंऊर्ध्वतःपंहीत्व
त्वात्र्याज्यपात्रेएवंत्रयस्यतितोदक्षिणहस्तेनउपकनिष्ठांगुष्ठात्स्यांपवित्रमयंग्रहीत्वा। एवमुक्तप्र
कारेणवामहस्तमूलेनगृहीत्वाततोदक्षुखेत्रनेनमध्येऽत्वास्थापयेत्। वामदेवऋषिःत्र्यग्निर्देवतागाय
त्रीछंदःत्र्याज्यसंस्कारेविनियोगः॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवस्त्वाश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांसर्स्वत्यै

रश्मि निःरियाज्यंऽउस्रुनाऽउ इति आज्यसंस्कारंकृत्वास्रुवेणापः तस्मिन्नुवर्ऽइति पवन् गृहीत्वा स्रुवेणानु
षंगः जलंऽउस्रुनाऽउ इति ततः स्रुग्घणीताप्रोक्षयेत् एवंशेषं स्रुवेवत् आपः पोक्षणीघाप्रोक्षयेदिति ततो आछा
दितपात्रऽउद्यानिसंप्रोक्षये त्सदिति ततः स्रुवःपात्रेग्रहणे वामदेवऋषिः त्रिष्टुप्छंदः सूर्योदेवता पात्र
ग्रहणे विनियोगः वंविस्रोर्दस्त्रा सातिमंत्रेणसव्यहस्तेनऊर्ध्वानादाय दक्षिणहस्तमूलेनस्रुवंयुगपत्
दक्षिणंजान्वाच्याजानुस्थामंतरेहस्तद्वयंकृत्वाघादेशमात्रानिःसमिद्भिःसप्तदर्भानिःसप्तदर्भावचनांते
दर्भानिर्वाग्नि विकरणंहोमांतंचउरस्वंविक्षयाएवंततोत्तरतःपश्चात्स्रुग्दर्वीद्वयेद्वारस्पकरोति हिरण्पे ६०
ऋषिःस्वग्निर्देवता त्रिष्टुप्छंदःस्रुवग्रहणे विनियोगः वमग्नेप्रतिरितिमंत्रेणस्वाहांतंकृत्वाऽइदमग्नयेवना
घारावाज्यस्यागांतंकर्मकृत्वाआघारसंज्ञिकेनआकृतिहयंजुहुयात् अग्नयेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहा॥

ऽइदमग्नयेवनापतयेएवंसंततंदक्षिणतःहिरण्पगर्भऋषित्रिष्टुप्छंदःअग्निर्देवतास्रुवेविनियोगः
यस्यमेहिमवंतइतिस्वाहांतेऽइदंकायायदक्षिणपश्चार्द्धमेआरभ्यउत्तरतःस्रुवंद्यावांतरदेशेमध्यना
गेजुहुयात् एवमुक्तप्रकारेणाग्नेयधर्मसामान्यात्जुहोतिवामदेवऋषिःत्रिष्टुप्छंदःइंद्येकोग्निरु
षिःसोमोदेवतात्रिष्टुप्छंदःवामदेवइतिचमसेस्वाहाऽइदमग्नयेउत्तरतोस्रुवार्द्धेजुहुयात् सोमा
यस्वाहाऽइदंसोमायदक्षिणतोस्रुवार्द्धेजुहुयात् ततःचमसेजनितासमेकल्याणश्रियंजायांदद्दाउस्वा
हासोमोजनिमासमाकल्याणश्रियाजनिमंतंकरोउस्वाहाऽषाज्ञातिमानसमांकल्याणश्रियेपि
त्रामात्रात्रऽनिज्ञातिमंतंकरोउस्वाहातत्तद्देवतोद्देश्यागः एवंवक्ष्यमाणानामग्रहणंकर्त्तव्यं एव
मुक्तप्रकारेणप्रत्येकंमंत्राणामाकृतित्रयंजुहोति एवंमध्येअन्याआकृतयःपक्षनाकृत्यनंतरंजुहोति॥

वामदेवऋषिःअग्निर्देवतास्विष्टुप्छंदःस्विष्टकृद्धवनेविनियोगः।अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा।इदमग्नयेस्वि
ष्टकृते।विश्वामित्रऋषिःअग्निर्देवतागायत्रीछंदःव्याहृतिहोमेविनियोगः॥ॐभूःस्वाहा।इदमग्नयेऽजम
दग्निऋषिःवायुर्देवतात्रिष्टुप्छंदःहवनेविनियोगः॥ॐभुवःस्वाहा।इदंवायवेवसिष्ठऋषिःसूर्यो दे
वताअनुष्टुप्छंदःहवनेविनियोगः॥ॐस्वःस्वाहा।इदंसूर्यायाब्रह्माऋषिःप्रजापतिर्देवतागायत्री छंदः।
हवनेविनियोगः।ॐभूर्भुवःस्वःस्वाहा।इदंप्रजापतयेएवंसर्वप्रायश्चित्तंकृत्वाएकांआहुतिःॐभूर्भुव
स्वःस्वाहेतिवामदेवऋषिःअग्निर्देवतापङ्क्तिश्छंदःहवनेविनियोगः।अयाश्चाग्नेरितिस्वाहांतंकृत्वाइद ६१
मग्नयेततःमनसाऽउपांशुःवामदेवऋषिःप्रजापतिर्देवतागायत्रीछंदःहवनेविनियोगः।ॐप्रजापतये
स्वाहाइदंप्रजापतयेततःसव्यहस्तउशाःदक्षिणहस्तेनसंगृह्यस्रुवंसव्यहस्तेनतिर्यामयस्रुवेसम

नक्रिमध्यमनागंश्चाऽउपस्तृत्यंतानानुपदृश्यएवंऊशानांश्चविपत्तिंकृत्वावामदेवऋषिःऊशामूलस्थि
तब्रह्मादेवतागायत्रीछंदःहवनेविनियोगःअग्नेर्वोसोमीतिमंत्रेणजुहोतिअयःसमिद्भादायपर्युक्ष
णंपूर्ववत्करोतिहृत्प्रतीमनसाविंतयन्मेधातिथिऋषिःसर्पोग्निर्देवताअनुष्टुप्छंदःमार्जनेविनियो
गःइमाऽआपःप्रवतेतिऋचेनमार्जनंकृत्वाप्रत्याप्योजुहोतिघृतादीनांस्वात्मपुरस्तादीनांय
दक्षिणतोविमोकःब्रह्मणःईशान्यकोणेविसर्जयेत्।एकंब्राह्मणंभोजनंसंकल्प्यप्रतिश्रोतोहोमःस्वा
हाकारेणकल्पनीयःअङ्गतद्याख्याताश्चत्रूणांवेदानांसर्वेषांपरुतिरूतंकर्मविवाहादौपाकयज्ञश्च
द्वयेसर्वेषांकर्मणांशारवापशूनोएतेषांश्चयाजानांश्चअनुयाजानांगुणायाज्ञिनांश्चनिलाश्चश्चनिगदाश्च
पामधेनिकास्तुएतेसर्वेपाकयज्ञाभवंतिहोतृणाममोहोतृहोमेनश्चाङ्गतयःबलिकर्मणाचाङ्गतःपि

वामदेवकर्मणा वाशिष्ठतरो ब्राह्मणोरुतश्चेति॥ अनड्वुद्भ्यां हलानुजुङ्या सर्वदाहविर्नहिबाह्यङ्तंदेवाः
ष्ठन्यतिरङ्क्तिकर्हिचिन्नारोदंउराहसंपेत्र्यमासुरंवानिवारिकंठक्कामंत्रस्पृशेदापआलभ्यामानमेव
द वा॥छ॥ ॥इतिश्रीरघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रविवाहसंस्कारपाकश्चद्वेअष्टादशोध्यायः॥ ॥छ॥
एवंसंस्कृतपाकयज्ञेवरस्यराज्ञोअतीतकालेतस्मिन्दिनेवाशुभलक्षणकन्यासुदाहिनीतस्यांराज्ञावतीत
न्दिनेवा निषाकालेसर्वौषधिफलरुत्तमैःसुगंधमिश्रितैःऊमारिकायांशिरसिसवंगिल्लावनेदत्वाक्ता
नोकारयित्वाउत्तमंश्वारक्तवस्त्रंपरिधायनानारत्नैरलंकृत्यआचमनंकारयित्वाविवाहवेदिकाया ६२
मुपवेशयेत्तातनःस्वर्वरपिङ्गेदमोन्यक्तोषधिफलानितेलंनानाविधवस्त्राणिआभरणानिसुमंगली
निःसहगानेऊर्वन्नानाविधपक्वान्नानिशाकमूलफलानितंडुलाश्चदत्तंचजयशाहपूर्वंकन्यायाःपु

रतोनिवेदयतिएवंकन्यापिङ्गेवरायनिवेदयतितानतःश्वागंउकवरायकन्यापिङ्गेतोरणद्वारेमां
गलिकंकृत्वासुलग्नवेलायांपीठस्योपरिउपवेशनंकारयित्वानवमांगलिकानिकृत्वास्त्रियःपुण्याह
वाचनपूर्वकंस्वगोत्रज्ञातिकुलधर्मानाचरन्मधुपर्कादीन्विधायस्नानंकारयित्वावस्त्राद्यलंकारादी
न्परिधापयेत्स्यविवाहमंडपवेदिकायामुपवेशनंकारयेत्तदाश्वश्रूःकन्यामुपवेश्य
एवंश्वश्वाद्यांमहाद्यादतिनिर्दिश्यानंतःआज्याहुतिर्जुहोतितद्यथाअग्नयेस्वाहाइदमग्नयेसो
मायस्वाहाइदंसोमायप्रजापतयेस्वाहाइदंप्रजापतयेमित्रायस्वाहाइदंमित्रायवरुणायस्वा
हाइदंवरुणायइंद्राण्येस्वाहाइदमिंद्राण्यैगंधर्वायस्वाहाइदंगंधर्वायनगायस्वाहाइदंनगा
यांगलेस्वाहाइदंगलेवेद्रस्वाहाइदंवेद्रायबृहस्पतयेस्वाहाइदंबृहस्पतयेराज्ञेपत्यानीकायस्वा

दाऽइदंराज्ञेपश्चनीकायाऽइदंनममाएवमुक्तप्रकारेणविवाहकालेआवसथ्याग्निहीस्यात्ऋतावेवाग्न्य
नधिकारीवेत्यलौकिकाग्निसंस्कृतोवाजुहोति॥वामदेवऋषिरनुष्टुप्छंदःलिंगोक्तदेवताध्रियतेप्रादीनाद
वनेविनियोगइतिसंकल्पःबंधःवनस्पतावाश्वत्थेवाग्न्यविधवास्त्रियाःशाकपिंडान्निःसुरयान्नेनतर्पयित्वा
चउरानन्नेनऊर्ध्वंपुनःएतादेवताःपुंसोविश्रवणमीशानंवरंतिस्तुवंतिचाततःब्राह्मणान्भोजनोएवंस्त्रा
नंऋतमंगलस्वरूपंवरंश्चविधवासुभगाःसुवश्चऊमार्यैविश्रमदर्शनायपतिपादयंतिइत्येकेआचार्यःवं
दंतिताःसामग्रतिकूलोवरःश्वश्वस्यश्वश्वाश्चापिश्वशुरस्यरहितश्चपातकेन्यःतानिरनुज्ञातःश्वश्वा ६२
रायवासःपयच्छतितततःसूर्यऋषिश्चाशीर्देवताश्चनुष्टुप्छंदःरेम्यःश्चाशीर्नूदितिमंत्रेणवासःपयच्छति
ततःविन्निराउपवर्हणमित्यंजनकोशमादत्तेसूर्यऋषिःलिंगोक्तदेवताश्चनुष्टुप्छंदःसमंजंउविश्वेदे

वाइतिमंत्रेणसंम्यगंजनीयावामदेवऋषिःश्रालल्यादेवताश्चनुष्टुप्छंदःइयंसुपुत्रंजनयेदितिवि
नियोगःयथाइयंस्त्रीवावावतांसुपुत्रंजनयेदितिश्चनेनमंत्रेणश्चनिमंत्रयेत्॥श्चविधवांवांवा
पालामेवंवाभिहरन्नतोइमंमंत्रमितिगर्गऋषिःइंद्रोदेवतात्रिष्टुप्छंदःरूपदर्शनेविनियोगः॥रूपं
रूपंप्रतिरूपोबभूवइतिसश्चस्तेनश्चादर्शदर्शनंकारयेत्॥श्चस्याःऊमारिकायाःऊमारंवारक्तवर्णं
ऋक्षवर्णंश्चाविकंत्तोमंवाविमणिंज्ञातयःसरंप्रतिबध्नंतिसूर्यऋषिःश्चनुष्टुछंदःआशीदेवतामणि
बंधनेविनियोगःनीलंवालोहितंवाबंधनंऊर्ध्वंदितिवामदेवऋषिःरुद्रोवपतिर्देवतात्रिष्टुप्छंदः॥
अपूधबंधनेविनियोगःमधुमतीरोषधीरितिमंत्रेणनिबध्नंतिएवमुक्तप्रकारेणविवाहेस्वगृह्यगो
श्चईयिवांसंतेमाधुपर्कीयंमधुपर्कीयंइतिवदन्कोउकालोकनंदत्वान्निसत्यवरोगच्छतिनस्यजा

मान्तःवहिर्निर्गतेश्वशुरःषड्जघ्रीःकर्तव्याः॥राजवना एवंरूपाश्चवेत्यत्रधर्मोरंनः॥मातारुद्रारुद्राणा
मित्येवमादीनांश्रुतिवचनंविवाहेऽनेनऽनुकंपयादितिःएवंस्वगृहेऽजयित्वासुंपरिणेयःआगतो
वरःअनेनऋतिवचनेनमधुपर्कोगामर्हतिःतत्रएवमुक्तरूपमाणेप्रकारेणऊर्यात्नःपश्चादग्नेःकन्या
मुपवेश्यपश्चाच्चास्याःयांमहाव्याहृतिभिःस्रिष्टकृतोजुहोतिःएवंसमस्तानिःचतुर्थीपतिपत्तीयेताभ्यनुःएतैःत
स्यांनोदनायामेवनादेशेनसर्वेषुकृतिकर्मसुक्षुरस्तात्उपरिष्टात्एतानिरेवजुहोतिःसूर्यऋषिः
अनुष्टुछंदःआशीर्देवताःसंप्राजीश्वशुरेनवेतिमंत्रेणपितात्राताऽस्याःयेणमूर्द्धिजुहोतिःस्रुवेण ६४
वापार्श्वेनवातिष्ठन्नासीनायाःपाणिग्राह्यप्रत्यङ्मुखोवरःसूर्यऋषिर्विष्टपृछंदःलिंगोक्तदेवताःगृह्णामि
तेसौभगत्वायहस्तमितिदक्षिणंपाणिंगृह्णातिवरःगृहमध्येगौरीकलशंवेष्टितंकुंजितंसुमंगलस्त्रा

एकपदीरायस्पोषायेतिमंत्रेणद्विपदीत्रिपद्योनद्यायचतुष्पदीपशव्यःपंचपदीऋतुभ्यःषट्पदी
सखासप्तपदीनवतिःएवमुक्तान्ऋङ्मिःशमयतिःआपोहिष्ठायानस्तिस्रोमांत्रिःआस्थयाग्निर
ङ्गिर्मार्जनंमूर्द्धनिकृत्वाएवमभिषिंच्याश्मानंगांकन्यांदद्यादितिःतदासर्वस्वंब्राह्मणस्यःयथाशक्त्या
किंचिद्दद्यात्नाऽरसोःएवंसर्वत्रषट्स्वालीपाकादिषुसर्वकर्मसुसूर्यदेवतावामदेवऋषिःअनुष्टु
प्छंदःसूर्योविडुपवाचधूर्योगोब्राह्मणस्याराजन्यस्ययामःअश्वोवैश्यस्याधिरथंशतंदुहिरमतेया
ज्ञिकस्योष्णिंददातिःसूर्यऋषिःआशीर्देवतात्रिष्टुप्छंदःअनुष्टुप्छंदःइत्येकेःयत्रासुंवामीतिऋचंपठन्
गृहान्नयतिस्मइतिपतिष्यमाणायांनयतिःअश्विनौदेवतौऋषिणौजगतीछंदःयोषादेवताजीवन्नरुद्
नीतिपरुरंध्याःअथरथाक्षस्योपांजनंपत्नीऊरुतेःततःअक्षन्नमीमदंतइत्यनयासर्पिषाजुहोतिः

FOLIO NO. 65 MISSING.

गोतमऋषिःइंद्रोदेवतापंक्तिश्छंदःअक्षन्नमीमदंतइतिसूर्यऋषिर्विवाहेगोरादेवताअनुष्टुप्छंदःसैर
थनानेविनियोगः॥ अवीतेवक्रंद्वतेवक्रेइतिवएतान्यांचक्रयोः॥ इवयाइवेमुत्तरयोत्तरमुत्तरा वाद्वा
द्वान्यांमृषेःयुक्तस्तेअस्तुदक्षिणइवएतान्यांवक्रयोः॥ एवंइवेयासर्वंइवेमुत्तरयोःतथाउत्तरंउत्तरा व॥
पादान्यांयुनक्ति॥ अपालाऋषिःइंद्रोदेवताअनुष्टुप्छंदःरथाङ्गाकाशरथरथस्येवतेवापयतातयाफ
लवतोदृक्षस्यशाखाग्रेश्चकेकांवयांनिषायाएवंनिधंत्तेवयवान्यनिमंत्रयीतासूर्यऋषिःअनुष्टुप् ६६
छंदःअनड्वाहोदेवताजपेविनियोगः॥ शुक्रावनड्वाहाविजेतेनाहंवनुक्रावनिमंत्रे॥ अथयद्स्थागे
यन्॥ अथयद्येवंरथांगंविशीर्येताछिद्येतवाद्याहिताभेःशृतात्कन्यांअपाद्याउत्पाद्यविश्वामित्रऋ

परिशिष्ट

षिःरथांगःसूर्योदेवतात्रिष्टुप्छंदःछेदनेविनियोगः॥ अनिध्ययत्वखदिरस्येध्यतयापरिद
ध्यात्॥ अत्रिऋषिःअश्विनौउमालोदेवताअनुष्टुप्छंदःवत्सयंथोविनियोगः॥ एवंकिंवियंविदत्वि
तियंथिंऋचासूर्यऋषिःविश्वेदेवादेवतात्रिष्टुनानुष्टुभौछंदौ॥ स्वस्तिनोमिमीतिरितिपंचर्चंजपेत्॥
सूर्यऋषिःआशीर्देवतात्रिष्टुनानुष्टुप्छंदौ॥ येवधूरितिश्मशाने॥ विश्वामित्रऋषिःस्रुपस्रुतिर्देवतास्रु
ष्टुप्छंदःवनस्पतेशतवल्शाइतिवनस्पतावर्चंजपेत्॥ अग्निऋषिःआशीःसूर्यादेवतात्रिष्टुप्छं
दः॥ अश्मन्वतीतिमंत्रेणनदीतरंत्यांअपिवायुक्तेनवचरंति॥ विश्वामित्रऋषिःनदीदेवताअनुष्टुछंदः
नदीनदीस्तुतौविनियोगः॥ उद्वऊर्मिरित्यगाधोऋणंकुर्यात्॥ सूर्यऋषिःआशीरग्निर्देवताजगतीछं
दः॥ वष्टापजापतिऋषिःसूर्योदेवतात्रिष्टुप्छंदःविश्वारूपाणीतिमंत्रंजपेत्॥ शेषोवनुष्टुप्छंदः

तिजपेत्।इहविषामितिमंत्रेणसप्तग्रहाआप्नायाःऋतायःपरिहाद्य॥ततःवक्ष्यमाणघकारेणऊर्यात्।
तत्रऋनडुहमितिऋक्तंतस्मिन्ननडुहेउपवेश्यऋग्वाद्यायांपतिवतस्त्रीआडुतयःजुह्वयात्।वामदेवऋषिः
गौरीदेवताविष्टुप्छंदःहवनेविनियोगः।अग्निनादेवेनपृथिवीलोकेनलोकानांमयेदेनवेदानांतेनत्वा
ग्नायांम्यसौस्वाहा।वायुनादेवेनांतरिक्षलोकानांयजुर्वेदेनवेदानांतेनत्वाग्नायाम्यसौस्वाहा।सूर्येण
देवेनद्यौर्लोकेनलोकानांसामवेदेनवेदानांतेनत्वाग्नायाम्यसौस्वाहा।चंद्रेणदेवेनदिशांलोकेनलो
कानांब्रह्मवेदेनवेदानांतेनत्वाग्नायाम्यसौस्वाहा।नूर्यतिपतिघ्नीदेवरघ्नीजारघ्नीतांकरोम्यप
सौस्वाहा।नुवोर्यतिपतिघ्नातिसमानं।स्वर्यतइतिसमानं।नूर्नुवःस्वर्यतेपतिघ्नीसमानं।एतेमंत्राआ
मंत्रितःवक्ष्नामोपलक्षितांताःज्ञातव्याः॥सूर्यऋषिःआग्नीरग्निर्देवतात्रिष्टुप्छंदःअघोरस्वस्रुरितिमं

त्रेणआज्यलेपनंचक्षुषीविमृजीत।वामदेवऋषिःइंद्रोदेवतागायत्रीछंदःअग्निमुद्वपनेविनियोगः॥
कयानश्चित्रइतिमंत्रत्रयेणकेशांतान्निमृशेत्।इरंविविऋषिःअश्विनौकुमारौदेवतौउष्णिक्छंदःउ
तत्याद्याविपजइतिवतस्त्रीऋचाअनुहूयांतेस्वाहाकारेणजुहोति।मूर्द्धनिसंस्तावंअत्रएकेइहवदं
तिततःकुमारंउत्संगमानयंतिउनयतःखुजातमातेयोनिमित्येतयावाऋषिहलीवा।जुहोति।वामदे
वऋषिःआग्नीसूर्यदेवताअनुष्टुप्छंदः।फलदाने विनियोगः॥आतेयोनिमितिमंत्रेणतस्यांजलौफला
निदत्वास्त्रिरुष्णोदकेनवनंकारयंतितदाइहपुंसवतीनवतिसूर्यऋषिःआग्नीरग्निर्देवतात्रिष्टु
छंदःआनःपत्नाभितिमंत्रस्यवामदेवऋषिःसूर्योदेवताजगतीछंदःअघोरऋषिःवस्त्रोःसूर्योदेवताविरा
ट्पुरछंदःवतिपादनेविनियोगः॥इहेवस्तमितमितिसूक्तशेषेणग्रहान्नपतिपादयंतिवामदेवऋषिः

दधिक्रा देवता अनुष्टुप्छंदः दधिनऋणविनियोगः। दधिक्राव्ण्ण्इत्यस्यकार्षमितिमंत्रेणदधिसंविवेतीतन
अस्तंगतेसूर्यऊवदर्शनंकारयेत्। वक्ष्यमाणमंत्रेणवाग्यंतांवासीयातामाऊवस्यदर्शनंसूर्यऋषिः आ
शीरग्निर्देवताअनुष्टुप्छंदःऊर्ध्वऊषुणऊतयइतिमंत्रेणऊर्वंपश्यामिवजांविंदामहेतिब्रूयात्। व
रकन्ययोःविरात्रंब्रह्मचर्यऊर्ध्वंतूष्णीशयनोदध्योदनंनोजनंश्यावाश्वाश्विनौइतिठपरिष्टाज्योति
षःपिबंतंएवदृष्ट्वातंवेतिदृष्टेनसायंप्रातर्द्विराहुतिमिंपरिचरेत्। अग्निहोत्रंऊर्ध्वंदीक्षितिवामदेवऋ
षिःअग्निर्देवताविष्टुप्छंदःहवनेविनियोगः। अग्नयेस्वाहाइदमग्नयेवजापतयेस्वाहाइदंवजापतये ६८
सूर्यायस्वाहाइदंसूर्यायसोमायस्वाहाइदंसोमायअग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहाइदमग्नयेस्विष्टकृतेवामदे
वऋषिर्लिंगोक्तदेवताअनुष्टुप्छंदःउमांसोमित्रावरुणौउमांसावश्विनावुभौउमानिंद्राग्निश्चउमां

संवर्दतांमयिस्वाहाएवंब्रुवतःऽर्वांगनंकांगादशरात्रमविवासः॥ वरःसाईंकरोतिएवंविवा
हंकृत्वाततश्चतुर्थीकर्मकरोतिविवाहदिवसेनिवृत्तविरात्रेपरिगृहीतामेखस्मिन्नेवाग्नौधारितस्मान्नाग्नौ
वापरिगृहीतलौकिकाग्नौवाआधारावाज्यभागांतंकर्मकृत्वापटस्थालीपाकवरुंहुत्वेति। वामदेवऋषिः
अनु अग्निर्देवतात्रिष्टुप्छंदः हवनेविनियोगः। अग्नेःपायश्चित्तिरसिवंदेवानांपायश्चित्तिरसियस्याःपति
ष्ठीतनूस्तामस्याअपजहिस्वाहा। वामदेवऋषिर्धृतादेवताअनुष्टुछंदः। वायोपाय०यस्याअपशव्यातनूर्ँ। वामदेवऋषिःसूर्यादेवताअनुष्टुछंदः। सूर्यपाय०यस्याअपशव्यातनूर्ँ। वामदेवऋषिःर्यमादेवता ३२
अनुष्टुप्छंदः। अर्यमणंनुदेवंकन्याअग्निमयुतासेमंदेवोअर्यमाददातुसंवाउमासुतश्चेतिवामदेवऋ
षिर्वरुणोदेवताअनुष्टुछंदः। वरुणंनुदेवंमेमंदेवोवरुणश्चेतिस्वाहांतेनुडुपात्। वामदेवऋषिः

इतिश

षादेवताअनुष्टुछंदःइषणंदेवंःसेमांदेवःइषांइतिमंत्राभ्यांजुहोति।हिरण्यगर्भऋषिःअग्निर्देवतात्रि
ष्टुछंदःअग्नयेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहासूर्यायस्वाहासोमायस्वाहा।तत्रदेवतोद्देशेनत्यागःप्रजापत
यइतिसप्तमी।वामदेवऋषिःअग्निर्देवतात्रिष्टुछंदःत्रिष्टकृज्जुहोति।अग्नयेत्रिष्टकृतेस्वाहा।अग्न
येप्रजापतयेसूर्यायसोमायाग्नयेत्रिष्टकृतेस्वाहा।एवंत्रिष्टकृज्जुहुवातताःमहाव्याहृतिचतुष्टय्न
सर्वप्रायश्चित्तंजुहोति।अत्रविवाहहोममध्येअंतेविशिंवस्वाहादिजयाद्याऽऽतिचतुराज्यान्जुहो
तीत्यापस्तंबवचनं।एवंविवाहांगनिमित्तंचतुर्थ्यकर्मपरिसमाप्य॥इत्थंयथाशक्त्यावरसंदत्त्वा॥
वरकन्ययोःसंप्रेषणंवरगृहेकुर्यात्॥इतिश्रीरघुरामतार्थविरचितधर्मशास्त्रेविवाहचतुर्थीक
र्मसंस्कारयोःएकोनविंशतमोध्यायः॥ ॥छ॥ ॥श्रीः॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥॥ ॥॥.....

।एवमुक्तप्रकारेणविवाहसमयेस्मार्ताग्निनाकर्मकर्तव्यमितिश्रावसथ्याग्निश्रवणाय विवाहःक
थ्यतेअन्यथाब्राह्मणस्योपनयनात्तुद्विजन्मसंस्कारत्वात्गर्भशोधनादिसंस्कारचतुर्दशसंयुक्तोद्विज
न्माआचार्यवागुरुर्वेदंसदेवमोंयदेयंब्रह्मासीत्।तत्सत्यंसआत्मा।श्वेतकेतुरितिब्रह्मचर्यनिष्ठा
विनिश्चितस्ययावज्जीवंब्रह्मचर्येणतपसावेदाध्ययनंतदंगकर्मानुष्ठानंसिद्धंतस्मात्कारणात्ब्रह्म
चारीज्योतिष्टोमादिसप्तसोमसंस्थासप्तहविःसंस्थाचत्वारःपाकयज्ञाःपंचमोब्रह्मयज्ञश्चेतिएतेषांक
र्मणांविवाहात्प्रागेवकर्मनसिद्ध्यति।धर्मजिज्ञासायाअधिकार्यत्वात्।कर्मणःमंगलस्यचाचक्षुर्यद्यति
रस्कारस्यसंबंधात्प्रागेवात्रयथातोधर्मजिज्ञासाकर्तव्या।तस्माद्ब्रह्मचारी।सर्वतामुखांतंमखा
कर्तव्याःनराश्चष्टाचत्वारिंशत्संस्काराःसंभवंतीतिनाडपायनाकरवचनं।तस्माद्यत्नेनकर्तव्यावि

वाहःकर्मसंचयोदाद्यकालतोज्ञानांसंस्कारानोविधीयतेसर्वदाकर्मकांडेषुयत्रयत्रक्रियादिषुश्रु
रितोग्नेःक्रियासिद्ध्यैलौकिकाग्नौयथात्रनास्मार्त्ताग्नौकर्मकर्त्तव्यापिदेवादिकर्मसुएवमन्यो
रुच्यतेरन्येषांस्मार्त्तेनसिध्यतिलौकिकाग्नौतथाकेचिदाहुतेविद्वद्देशेनासंस्कारास्तस्यविज्ञेयाश्रोत्रियस्यापि
कर्मसुब्राह्मणाब्राह्मणाहृद्यऊर्ध्वसंस्कारकर्मसुनदोषोमन्यतेविज्ञैरग्निःश्रोत्रएवाहुतोइतिसू
रेश्वराचार्यवचनं॥ततःवेशाख्यांवाश्रमावास्यांवाश्रन्यस्मिन्कालेस्यवासर्वकामतःस्वर्गकामोश्रग्नि
ध्मरणंऊर्ध्वंतानस्रुवहृद्याकेचिदितिउक्ताःआवसथ्याधानकालाःएतेषांसर्वेषांब्रह्मस्रुवविद्द्वि
जातीनांदाद्यकालादिषुश्रग्निरारब्धव्यःऊर्ध्वंइतिविकल्प्यतेतद्यथाघृतपशुविद्लांबरीप्लक्षपा
विनांश्रन्यतमत्वात्तस्मात्कारणात्श्रग्निंसमिंधीतएतेषामन्यतमानांतस्मात्कारणात्श्रग्निंसमा

हृद्येधीतइतिविज्ञानेश्वरवचनांतस्मात्सर्वेषांद्विजातीनांसंस्कारविषयेनिरयेह्ययमग्निः॥
इतिवसिष्ठवचनंश्रोत्रियाणामनुगतस्यस्वयोन्याहरणंकर्त्तव्यांनान्यत्रेतिदत्तात्रेयः॥एवंसार्य
पतिरित्येकेसायंतन्नाहोमकालेस्वयोन्यायथाहृतंतस्यश्रग्नेःआहरणंइच्छंतिइत्येकेश्रावार्यः
श्रग्न्याहरणंकर्त्तव्यांसायंप्रातःउदितेजुहोत्यनुदितेजुहोत्यादीनांसिद्धांसर्वेषांकर्मदिनांनि
त्यंध्मरणंनामायंमाऽतिसंस्कारःसर्वेषांयाज्ञिनामध्वर्युःप्रत्ययइतिगुरुमतांतत्रकेचिदाचा
र्याःवदंतिवैश्वऊलाहरणेवैवस्विकद्विजातीनांविशेषसंस्कारोध्मरणेइच्छंतिइतितत्राक
र्त्तृशाखांतरवरोहात्तत्रश्रध्वर्णाकर्मसायंकर्त्तव्यमितितत्रमनुवचनंप्रातःउदितानांश्र
र्म्माऽतिजुह्वयात्वैश्वदेवंचवाश्रथहवीवाजुहोतितःवरुःप्राशानादिकंकृत्वातस्याग्नेः

आहुकरहवनकालःएवंअग्निहोत्रंकर्तव्यंचअग्निनाग्निःसमिध्यतइतिअग्निहोत्रोद्याख्यातःयज्ञो
पवीतादिअरणादीनांसंनंकर्मादिनांद्विजातीनांसर्वकर्मसुकालेकर्तव्यतायज्ञोपवीतोदेवकर्मस्तु
कर्मणिकरोतिानउपवीतकर्मणिपितृयज्ञादिषुनाधिकारीब्रह्मचारीतत्रस्वाहास्वधावष
ट्शब्दोच्चउच्चाहोत्रकालेसर्वकर्मसुअधिकारःयत्रसूत्रोक्तंसंनवहुटमानाविरुद्धंतुहो
तिःइतिसर्वत्रनङ्गाचार्यादयःधर्मजिज्ञासासूत्रेचअधिकरणविशेषज्ञानेश्रौतस्मार्तादिअग्नि
होत्रादीनांधर्मेमतिःशिष्टैराचरितंतथानुवर्तंकंलोकप्रसिद्धंतत्सर्वंअग्निहोत्रादिकर्मसु
द्याख्यातंतद्दृष्टंकर्मवादिनिःएवमेकल्यकत्वंतृह्यग्निकल्यकस्यस्मार्तधर्मविधानद्यग्नि
तत्रसंस्कारविशेषोज्ञातव्यःतत्रचनधिकारीलौकिकोवातृह्योवाजुहोतिःइतरेषांश्रौत

कर्मर्दिनांश्रौतानेविधयोतत्रस्मार्तश्रौतयोःकल्यत्वसामान्यात्उल्यधर्मत्वात्दर्शादेःसाम्यं
पिंडपितृयज्ञेषुद्रष्टव्यंअत्रवक्ष्येणयद्दिरितंतद्दर्शयित्वायत्रयत्रयद्यसंनवतितदत्रापिजुहो
तिःतस्मात्धर्मेणतत्सर्वंसंपादयितव्यंतत्रश्रद्धायज्ञशिष्टसामान्यात्प्रतीयतेअत्रनवश्राद्धं
यज्ञशिष्टाशनःसंतोमुच्यंतेसर्वकिल्बिषैःभुंजतेचैवघंपापायपचंत्यात्मकारणात्इतिनचशंक
राचार्यैरुच्यतेतदेतत्यज्ञसामान्यंसर्वेषांकर्मर्दिनांकल्पकत्वंज्योतिष्टोमादिष्वस्मार्ताग्निधरणा
तत्रज्ञाधानेअधिकारसंपत्तिःअन्यथानसंनवतिःअन्येचाचार्याःआहुःसर्वेषांसर्वकर्मर्दिनांसा
ग्निकनिरग्निकापेक्षयादायाद्यकालाग्निर्विशिष्यतेतत्रचत्वारःपाकयज्ञाःपाकसंस्थाविहिताः
सप्तहविसंस्थाःसप्तसोमसंस्थाःपंचमाब्रह्मयज्ञश्चेतिएवमन्येतथापराःएकविंशतियज्ञसंस्थाः

धकीर्त्तिताः एताः कर्मदिनाः अष्टकाविश्वदेवंपार्वणआद्धंश्रावण्याग्रयणीचैत्र्यश्वयुजी एवंन
न्नपाकसंस्थाः अकल्पिताअज्ञाधानेअग्निराधेयंअग्निहोत्रंकर्त्तव्यं दर्शपूर्णमासयोःपर्वचउष्टयंवा
उर्मीस्यव्रतंकर्त्तव्यंअन्यानियथाकालोविताःनिरूढपशुयागेनवान्नयज्ञेइष्टिनिरूढतयाचोक्ताः
त्रकेवित्पशुबंधयाजीक्रतूतोअत्रनाद्दृमतंअज्ञाधानंगवालंबंसन्यासंपलपेष्टकांदेवराज
सुतोत्पत्तिःकलौपंचविवर्ज्जयेत्इतिवचनात्पशुबंधेकविद्देशांतरेअपदेशात्यवपिष्टंपशुं
आलभेतेअन्यथादेशाद्यवस्रुयानिंदितोद्विजःइतिलोकव्यवहारानावात्रकवित्पशुहिंसानो
पयुज्यतेअत्रगौतमवचनोविध्यस्यदक्षिणागोदावरीनद्यांतत्रवेदाश्चयज्ञाश्चनविद्यंति
कलौयुगेइतिवचनात्आर्यावर्त्तांतर्गतवासिनोक्रविद्दोक्तलनिवासिनांयज्ञादिकंकर्मश्रौत

स्मार्त्तेषुपशुहिंसानदुष्यतीतियोगयाज्ञवल्क्यवचनात्कर्मकर्त्तव्यंनान्यत्रदेशांतरकल्पना
हिंसाविधिःकर्मणिनोच्यतेतत्रसोत्रामणीतिसप्तहविसंस्थाःअग्निष्टोमःअथअग्निष्टोमःउक्थ्यो
डशीवाजपेयःअतिरात्रोज्ञोर्यामोश्येवंसप्तसोमसंस्थाःषट्कीर्त्तिताःइतिगौतमःइमाःसप्त
सप्तसप्तसंस्थाःसर्वोक्तदेशेषट्कीर्त्तिताःनान्यत्रेतियस्मिंदेशेयत्रयत्रश्रौतंकर्मनभवतितस्मिंदे
शेतन्नकर्त्तव्यंपतितोभवतियस्मिंदेशेयदाचारःतस्मिंदेशेअन्यदेशीयोयोवसतिस्वदेशाहिं
साधर्मोनाचरणीयोतस्मिंदेशेयाहिदिकंकर्मयथाविहितंवैश्वदेवादिषुहिंसावर्जितंकर्मक
र्त्तव्यंइतिविज्ञानेश्वरवचनोयत्रयत्रकर्मपरिसमाप्तौतदंगंब्राह्मणभोजनंविहितंअन्यथा
राष्ट्रभंगःदुर्भिक्षंस्वल्पवृष्टिःप्रजापीडनंरुग्भवतितस्माद्यज्ञेनयज्ञादौमध्येचंद्रेब्रा

णनोजनंकारयितव्यो कर्मणःअंगवैकल्यात्एतेनोजनीयाः।दूरमानोज्याः।तत्रकिंपुनःतद्भूतमि- ४
दमधिदेवतंअध्यात्मंअधियज्ञमितिएतत्रयंचछंदोवेदेषुमंत्रेषुब्राह्मणेष्वोजनंतेषुदृष्ट्या
अनुदृष्टाःदेवाःयज्ञकर्मसुऋत्याऋतमित्यनिधीयतेतत्रकेविदाचार्याःएवंवदंतिक्रियावंत
मधीयानांऋतव्रतंतपस्विनंजटिनंब्रह्मचारिणंवानघस्रंयतिनंनोजयेत्।पितृदेवानामनुदृत्ति-
र्भवतिसत्रत्रयज्ञेषुछंदांस्यृक्षुधश्नतेयांयांतितर्पयितुकामोदेवतांसर्वकर्मस्तुतस्यां
तांतांदेवतायाःउद्दिश्यद्रव्यंत्यागवत्।मनसादद्यात्।एवंविधस्यकिमप्यकर्त्तव्यमन्नोनेवंविधे ५३
यत्रयत्रकर्मणिहविर्नस्तंनगछेद्देवतांकस्मिन्निति श्रुतेः।एवंसर्वकर्मसुनिश्चितदेवमनुष्या
णांश्रोत्रियत्वेपात्रमुच्यते।तथाचमनुः।नस्कंदनिनद्यथतेनविनश्यतिकर्हिचित्।विरष्टमग्निहो

त्रेम्योब्राह्मणस्यमुखेऽतोनिश्चितोमनुष्याणमकृत्यंकालतोनवेत्।उपयोगेषुसर्वत्रभोक्तृ
णस्तर्पणेतथोच्चवस्राद्यंचकर्मणिदेवानांपात्रयोग्यतादेयमन्नंतथायज्ञेविज्ञेयंगर्हितंइ
त्येवंधर्मसूत्रेषुहव्यकव्यादिकर्मसुयत्रयत्रोपयोग्यत्वेदृष्टानित्यादिलोकसाः।पितरःकव्य्वा
लाश्चकिंभूतमधिकंततःदेवोपयोग्यताविप्रतस्मादन्नंप्रशस्यतेऽपिवासिष्ठवचनं।तथाचम
नुःयस्यास्यनसदाश्नंतिहव्यानित्यदेवलोकसःकव्यानित्येवपितरःकिंभूतमधिकंततः।एवमुक्त
प्रकारेणकर्मसमाचरेत्।अथोच्यतेदर्शपूर्णमासयाज्याग्नेयोरुपोषणंकर्त्तव्यं।दर्शपू
र्णमासामान्यशब्देनपक्षसंधिरुच्यते।तत्रतंत्रांतरंपक्षयोरुभयोरुभयोःपक्षतोउपवस्तव्याइ
तिउभयोःपक्षादयोरत्रनियतंद्याइतिउभयोःपक्षयोःश्रौतनियमात्उपोषणंकलौकर्त्तव्यता।

कर्मणः प्रसिद्धो वादः। एवं दर्शपूर्णमासयज्ञेन तदंगकर्मानुष्ठानधर्मप्रापणार्थेनुच्यते। तथा काठ्यायनः। दर्विहोमाः पौर्णमासधर्माः जुहोतिरूपदिशति। यजुरीशानाऋतेरीशयति। यस्य पर्समया जुरिति। सूर्योदयसमये ज्वरुणोदयात्वाक्षातः महावृक्षोयाणिपश्चिमस्यांदिशिः सकाशात् उदयाचले सूर्यसमागतेज्वरुणः प्रकाशते। तदाज्वनुदितेजुहोति। सूर्यः प्रकाशते। वृक्षाग्रेषु। उदितेजुहोतीतिकालः प्रशस्तः। तस्मिन्काले होतव्यइतिप्रशस्तं। स्वस्यसूर्यस्ययजमानस्यसंधयोरयनकालः स्वस्ययनतमः जुहोति। सर्वासामाहुतामपिचान्यत्रापिसर्वकर्मसुतारतम्यमाह। यत्रय ज्ञमहताकालेसूर्यतापोवृक्षाणांयज्ञणं। सोकालः हवनेविधीयते। तपतीत्यर्थः। एवंसर्वत्रउदितकालोपलक्षणं। शाखारोहगतानांयाह्यमिति। सोयंकालः स्तोकांहोमेप्रशस्यते। स्वस्यसू

सुःअयनतमोनवेतासर्वत्रसर्वासामाहुतानांवृक्षाणांसर्वेषांकर्मणांअन्यत्रान्यत्रधर्माणांविप्रोषणनिर्दिष्टाइति। एवंअन्यत्रापिमांसकैःनिर्दिष्टविशेषवचनादित्यर्थः। एवंमध्यंदिनेविशेषवचनात्देवर्षिऋषीमनुष्यादीनांवामदेवस्यवृक्षत्वात्हरणत्वात्परापाराङ्करयादिषुकविनक्तंविनूरश्मेःसामर्थ्यात्ननतोविनिर्दिशेत्। यथागर्भशोधनादिजातकर्मादिषुविवाहांतंविधीयतेतथाअत्रापिकविसंज्ञवतिातथासुमनसाश्चिर्द्वाश्वोदेशेअवरुध्यापौर्णमास्यांगनिमित्तंप्रतिपत्स्वरुश्चपचित्वाआघारावाज्यभागांतंकर्मकृत्वादर्शपूर्णमासदेवतान्यायथाहविर्गंसंज्ञवति। तथास्थालीपाकवरुंजुहोति। अपचित्वेतिवचनंग्रहणंग्रहणासादनप्रक्षणनिह त्यर्थंप्रतीयते। एवंयजूंयतेतत्दर्शपूर्णमासदेवताभ्यःइतिउद्देशाद्यागवचनात्नासोमयाजी

नसंनयेत्सान्नय्ययाज्यऽहीक्षितायनयाज्यतद्देवताश्चपरियन्त्यर्थंसोमयाज्यदर्शपूर्णमा
सयोर्यन्नेत्यानान्यतियथाऽग्नेर्विसर्गदेवतानांतन्नहिनागेनऽवदानयहणंतथाहविःसंपद्यतात
स्मात्त्र्याज्यनांगांतंयथायत्रोपयोग्यंषट्स्थालीपाकंतस्यैदेवतायैउपकल्प्यतेतिएवंकेवि दाचा
र्याऽन्यत्रापिस्थालीपाकनिवृत्यर्थंवचनमुक्तंनवतिस्थालीपाकेषुसर्वत्रग्रहणआसादनोक्षण
ऽन्वक्ष्यहणसर्वसंस्कारेषुनिमित्तदेवताव्यःशक्षादक्षपंऽऽवतिएवमंतेषयाज्यादीनांऽपंचो
एरयतिशक्षादेःऽवघ्रपाक्षितमक्षुकादीनांस्थालीपाकांतरविवेकयहणेष्वपिसर्वमंत्रादिषुशाखां ३५ ३
तरेयहणादितिनामरहितमंत्रस्यादिष्टदेवताऽमुख्यतापत्तिःकर्मदिनांपऽमंत्रांतरसंक्षिप्तस्या
हाकारेणजुहोतियत्वयत्रजुऽऽयादितिकर्मदिनःयःऽसौऽमुख्येस्याहेतिनिर्दिष्टोऽत्रकाल्यायां

ऽकर्मऽन्यऽक्षयहणोक्षणपयुक्षणंयाथाऽकंतकर्तव्यंएवंकर्मणासहपरिसन्यूनंएवमुऽऽय
प्रातरावम्यऽहरहःस्वाध्यायमधीयानोनुंजीतकःऽस्मिन्कर्मण्यधिकारानवतित्रैवर्ण्यकोहि
जन्माऽधीतवेदशास्त्रज्ञःऽक्तिसामर्थ्यान्कर्मकरोतिएवमहरहःयतिहिनंऽपतिश्मावास्य
मंत्रस्यऽग्निऋषिःसवितादेवतागायत्रीछंदःऽग्नाऽयानोदेवसवितरित्येकर्चःपवेतऋषिःलिंगोक्त
देवताऽद्यावावउथ्यीवानुष्टुप्छंदःऽग्नेहिमनसस्पतेत्येकर्चःदक्षप्रजापतिऋषिःस्वप्नाग्नो
देवतापऽक्यंत्रिष्टुछंदःमध्यऽमघमर्षणऋषिःनावहन्तमादेवताऽनुष्टुछंदःऋतंचसत्यंचा
भीद्धात्तपसोऽधिजातोऽतिरात्रोदित्यऋषिःपङ्क्तिछंदःमहान्देवताऽग्न्याधेयंपंचोपस्याऽऽदित्याऽवहिरण्य
मश्व्यष्टर्चंऽएछमदृऋषिःइंद्रादेवतात्रिष्टुछंदःइंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानिधेहिऽग्नेकर्तावामदेवऋ

षिः सूर्यो देवता जगती छंदः। हंसः शुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्या कवी हिरण्यरूपऋषिः सविता देवता
त्रिष्टुप्छंदः। आकृष्णेनरजसा वर्त्तमानइत्येकर्चोऽनुनोपऋषिः विश्वेदेवा देवता त्रिष्टुप्छंदः। न
मोमहद्भ्यो नमोअर्भकेभ्यइत्येकर्चः। नर्मऋषिः अग्निर्देवता ह्रस्वा गायत्री छंदः। यतइंद्रभयामहइत्य
र्चः। कुत्सऋषिः वरुणो देवता त्रिष्टुप्छंदः। योमराजन्यकृत्योवासखावाइत्येकर्चः। कक्षीवान्ऋषिः
अश्विनौ देवतेगायत्री छंदः। अधस्वप्नस्यनिर्विदइत्येकर्चः। विहव्यऋषिः विश्वेदेवा देवताः त्रिष्टु
नंजगत्यंतेछंदांसि। ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्त्विति द्वयेकर्चः। स्वस्त्रात्रेयऋषिः विश्वेदेवा देवता त्रिष्टुप् शुक्ल ३
पंक्त्यंतमनुष्टुभौ छंदांसि। स्वस्तिनोमिमीताइत्यर्चः पंचविंशऋषिः अग्निर्देवता विराट्छंदः। नडं
नोद्यपिवातयमनइति शांत्यर्थंपवस्वशांत्यर्थंपादः। वामदेवऋषिः दधिक्राव्णोदेवता अनुष्टुप्छंदः॥

नव ३

षाघदक्षिणमग्नेःस्तरणं। अर्थवद्यावासादनं। तत्रपवित्रच्छेदनानि। पवित्रेश्रुक्स्रुवौपात्रं। वार
णं। आज्यस्थालीचरुस्थालीसंमार्यऊशाउपयमनऊशासमिधस्तिस्त्रोदिरस्कवः। आज्यंतंडुला-
ज्याहि। शूर्मपात्रेदक्षिणाचरोवा। वाग्यमनंपवित्रकरणं। श्रुक्स्रुवौपात्रेघृणीतोदकमासिच्य। पवि
त्रान्यासुत्ववनं। श्रुक्स्रुवौसव्यहस्तकरणं। दक्षिणेनोद्गिनंघृणीतोदकेश्रुक्स्रुवौश्रुक्स्रुवौ। ततोय
थासादितपात्राणां श्रुक्स्रुवौ। श्रुक्स्रुवौफदकेनत्रिसंचरेश्रुक्स्रुवौ निक्षनोवात्रिसर्ग्यः। आज्यस्थाल्यो
र्माज्यनिर्वपः। चरुपात्रेघृणीतोदकमासिच्य तंडुलापत्रेषुश्रुक्स्रुवौ। आज्याधिश्रयणंचरोरधिश्रयणं।
आज्यस्थाद्धरतःपर्यग्निकरणंउनयाःशृतेचरोस्रुवघृतपनं। संमार्यऊशोःस्रुवःसंमार्यघृणीतो
दकेनश्रुक्स्रुवौ। उनःघृतपनंनिक्षनंच। आज्यावदानंचरुरवदानं। आघारौ। अथेक्षणं। स्रुपद्र

नावा १

च निरसनोऽग्नेऽग्नावग्नेऽउपयमनऊश्रादनोऽतिष्ठन्नमिक्षेन्न्याक्षयऽग्नेऽक्षण्वन्तं कनयदक्षिणंऽपवि
त्रमुपवित्रनिक्षनंच यदक्षिणंजान्वाच्यजुहोति स्थानउपविष्टःस्रुवेणआघारावाज्यभागौमहाव्या
हृतयःसर्वाश्चयश्चित्तंऽआजापत्यऽस्विष्टकृत्ततोऽग्नऽईशानऽतयाऽब्रह्मणाद्वारंनेसर्वकर्मसुहो
तद्याऽआज्येनस्विष्टकृदनियमायत्रहविर्नवतितत्रहविषायत्रहविर्नास्तितत्राज्येनएताश्चवषड
ईशानऽतिष्ठसर्वत्रब्रह्मद्वारंनोनान्यासुतत्रविशेषवचनानावेपर्युक्षणानंतरंसर्वाघारावा॥ ८०
भागाहामः॥तत्रस्थाल्यासुवेणादायघऽजापतिंमनसाध्यायासततंमृजुंचांचदर्वीघारंजुहोतिएव
मेवोत्तराघारमिंडायस्वाहेतिदर्वीघारस्यदक्षिणातितःआग्नेयमाज्यभागमग्नयेस्वाहेत्यग्नेरुत्तरद
र्वीदीमोग्यंसोमायस्वाहेतिदक्षिणदर्वीदसमिधतमवाग्नेयदेशसर्वाऽहुतीनांहोमाततोमहाव्या ८॥

येस्वाहाऽइदमग्नयेश्वयेऽग्रिंयेस्वाहाऽइदमग्रिंयेऽअथपुनराज्येनाष्टर्होमःवन्नोऽअग्नऽ
याहिवीतयेस्वाहाऽइदमग्नयेस्विष्टकृतस्थालीपाकेनांवारब्रह्मणेग्नयेस्विष्टकृतयेस्वाहाऽइदमग्नयेस्विष्ट
कृतेऽअथाज्येनस्विष्टकृत्ताभ्यामग्नेर्वषट्कृतंयत्कर्मणाऽत्यरीरिचंदेवागाऽउविदःस्वाहाऽइदंदेवे
स्योगाऽउविद्यःऽअथमहाव्याहृतयःहूःस्वाहाऽइदमग्नयेऽजुकःस्वाहाऽइदंवायवेऽस्वःस्वाहाऽइदंसू
र्य्यायाऽअथवन्नोऽअग्नेसवन्नोऽअग्नेयेतेशतंऽउदुत्तमंऽइतिपंचवारुणीऽउक्त्वायागः॥ऽअथयाजापत्यंऽप
जापतयेस्वाहाऽइदंप्रजापतयेबर्हिहोमःसंस्रवप्राशनंमार्जनंपवित्रेऽइतिपत्निब्रह्मणेऽस्मिंपा
त्रेवरयोरन्यतरस्यब्रह्मणेहानंघृणीताविमोकःत्रयस्त्रिंऽशाद्ब्रह्मणाऽजयेत्तापवित्रेऽइतिपत्निव
र्हिहोमोघृणीताविमोकःइत्येतेदशकार्यवचनानावाऽग्नौथकारमतेऽग्नयकर्मसुनऽनवंतिबर्हिहोम

स्विदवचनाऽवति॥एवमुक्तप्रकारेणाऽवसथ्याधानंपरिसमापयेत्॥इतिश्रीरघुरामतीर्थविर
चितधर्मशास्त्रेऽवसथ्याधानकर्मसमाप्तयेद्वाविंशतमोऽध्यायः॥ ॥छ॥अथसर्वकर्मसाधारणो
परिनाषायत्रस्वस्थानस्थितेऽवसथ्यौकर्मक्रियतेतत्रपंचसंस्कारान्नवति।अन्यत्रसर्वत्र
नवंति।दक्षिणतोब्रह्मासनमास्तीर्यइध्मारभ्यपर्युक्षणजुह्वादित्येवमंतंसर्वकर्मसाधारणंमंत्र
वर्जंआघारावाज्यनागोमहाद्याहुतयःसर्वप्रायश्चित्तंप्राजापत्यंस्विष्टकृदित्येताश्चउदीराऽऽहुत
यःसर्वहोमेषुनवंति।ब्रह्माद्वारब्रश्चेताश्चउदीराऽऽहुतयःनवंति।नान्यासुविशेषवचनानावे आ ७३
घारावाज्यनागोऽद्यानंतरंअन्यस्मिन्स्थावसरएववक्ष्यंतत्रगर्भशोधनादिगर्भाधानादिषोड
शसंस्कारकर्मसुयत्रयत्रश्रौतस्मार्तेषुविहितंयद्दर्शनकर्मकर्तव्यं।तदासंस्कृतोनवति।अन्यथा

स्योपरिपादौकरोति।अर्घंयित्वार्घ्यदानं।अन्यथाहार्घो र्घोर्घः पतिरेह्यतामितियजमानोऽर्घ
वाऽर्घीदद्यात्यापस्त्वयुभाभिःसर्वान्कामानवाप्नवानीत्यनेनार्घंशिरसानिवंद्यार्घः पाणेऽ
र्घानिनयनंननिमंत्रयतेसमुद्रंवःप्रहिणोमित्र्यांयोनिमभिगच्छतास्वाहेदास्माकंवीरामापरासेचिम
त्वयऽग्नेननिनयनंआचमनीयमुदकमाचमनीयंपतिरेह्यतामितिसऽउ।आमागन्यशसासं
ऽसृजवर्चसातंमाऽऊर्जयिंप्रजानामधिपतिंपशूनामरिष्टंतनूनामितिमंत्रांतेऽर्घंआचमंति।ततो नंकरा
र्घयित्वातामधुपर्कमाहरेत्।मधुपर्कंऽदधिमधुघृतंकांशपात्रेणवापिहितं।अन्यऽआहुःमधुपर्कोम
धुपर्कोमधुपर्कःपतिरेह्यतामितिअर्घंपिरेहस्तलितंमधुपर्कंअर्घऽइतेमित्रस्यत्वेक्षनेनततःपति
रेह्यातिदेवस्यत्वेतिपतिरेह्यासंधेपाणेरुत्वादक्षिणेस्यानामिकयामधुपर्कंदक्षिणमङ्गालयति॥

मनःश्पावास्यायांन्यज्ञानेयज्ञा विद्वंतन्नेनिधूंतामीद्यनेनमंत्रेणसरुतातनत्रनामिकांगुष्टेमधुपर्कि
कदेशंपाणद्वाक्षिपतिउनरनामिकयाश्रुवालयतिमंत्रेणपरदक्षिणंउनरनामिकांगुष्टेननिरूक्ष
यतिस्रर्ववत्नाउनरनामिकयास्रर्ववष्वयोतिमंत्रेणउनरनामिकांगुष्टेननिरूक्षयतिस्रर्ववत्नाउनरना
मिकयास्रर्ववत्नाउनरनामिकयास्रर्ववष्वयातिमंत्रेणउनरनामिकांगुष्टेननिरूक्षयतिस्रर्ववत्ना
एवंत्रिषवपनेत्रिर्निरूक्षणंनवतितोमधुपर्कंकदेशंपाश्नातियन्मधुनोमध्यंपरमंरूपमंनाद्यं
तेनाहंमधुनोमध्येनपरमेणरूपेणान्नाद्येनपरमोमध्योन्नादोसानीत्येनंउनरनेनेनवमंत्रेण
वारद्वयमुछिष्टएवंप्राश्नातिमधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवःमाध्वीर्नःसंत्वोषधीः
मधुनक्तमुतोषसिमधुमत्पार्थिवंरजःमधुद्यौरस्तुनःपिताइतितृतीयंपुनश्शिष्यायवोत्तरतउपविष्टायोछिष्टंदद्यात्सर्ववामधुपर्कंप्राश्नीयात्॥छ॥

यःपृतनाजयेषुतस्मिंविशःसमनमंतसर्वाःसउयःसऽहद्योबभूवःस्वाहाऽइदंवज्ञायतयेयथा
न्यातानहोमःऋग्भिर्ऋतानामधिपतिःसमावव्वमस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाश्रीयस्यांपुरोधया
मस्मिन्कर्मण्यस्यदेवहूयाऽउस्वाहाऽइदमग्नयेऋतानामधिपतयेऽइंद्रोज्येष्ठानामधिपतिःसमावत्रि
ष्यवमादित्यास्वाहाकारांतोमंत्रःऽइदमिंद्रायज्येष्ठानामधिपतयेएवंसमावत्रस्मिन्नियादिवस्यमाणे
षुसर्वमंत्रेष्वनुषंगःयमःपृथिव्याऽधिपतिःऽइदंयमायपृथिव्याऽधिपतयेवायुरंतरिक्षस्याधि
पतिःऽइदंवायवेंतरिक्षस्याधिपतयेसूर्योदिवोधिपतिःऽइदंसूर्यायदिवोधिपतयेचंद्रमानक्षत्रा
णामधिपतिःऽइदंचंद्रमसेनक्षत्राणामधिपतयेबृहस्पतिर्ब्रह्मणोधिपतिःऽइदंबृहस्पतयेब्रह्म
ऽइत्यधिपतयेमित्रःसत्यानामधिपतिःऽइदंमित्रायसत्यानामधिपतयेवरुणोपामधिपतिःऽइदंवरुणो

धिपतयोसमुद्रःस्वोद्यानामधिपतिःइदंसमुद्रायश्रोद्यानामधिपतयोऽअन्नꣳसाम्राज्यानाम
धिपतिस्तन्मावत्रास्मिन्नइदमन्नायसाम्राज्यानामधिपतयोसोमऽओषधीनांमधिपतिःइदंसोमाऽओष
धीनामधिपतयोसवितायसवानामधिपतिःइदंसवित्रेयसवानामधिपतेरुद्रःपशूनामधिपतिः
इदंरुद्रायपशूनामधिपतियाऽउदकोप्यस्वर्शनांत्वष्टारूपाणामधिपतिःइदंत्वष्टरूपाणामधिपतयो
विष्णुःपर्वतानामधिपतिःइदंविष्णवेपर्वतानामधिपतयोमरुतोगणानामधिपतयस्तेमावंइदंमरु
द्भ्योगणेभ्योगणानामधिपतिभ्यःपितरःपितामहाःपरेवरेततास्ततामहाःइदमावंत्रास्मिन्ब्रह्मणीद्यादिना ९०
समानेइदंपितृभ्यःपितामहेभ्यःपरावरेभ्यःस्ततामहेभ्यःउदकोपस्वर्शनेभ्यएतेत्वष्टादशमंत्राश्चन्या
तानसंज्ञकाअथाग्नेरवत्रियेवमाद्याःपंचाऽऽहुतीर्जुहोति।अग्नेरऽउथमोदेवतानꣳसोस्येषजोसु

क्षवाहेषजोषजनयावाहेपुत्राविंद्यावाहेबहून्तेसंऽउजरदष्टयःसंप्रियोरोचिष्णुसुमन
यमानोपश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतꣳशृणुयामशरदःशतमितिहुत्वयजुषमेत्यत्र
प्रनांवधूवरऽउन्नयतोमेद्यंवलितमश्मानंदक्षिणपादेनारोहेममश्मानमित्यनेनमंत्रेणऽऊमार्यो
दक्षिणपादंदक्षेनशुक्लावाश्मानमेवऽउपरिवरःकरोतीत्यर्थःतत्रवरस्यमंत्रस्यैषाद्यःआरोह
ममश्मानमेवत्वꣳस्थिरानवाअनितिषदतन्यतावबाधस्वदतनायतइतिचथाश्मानरुहाथो
ऊमार्योवरोगाथांगायतिसरस्वतिवेदमवसुनगोवाजिनीवतियांवाविष्ठस्यसूनस्यषजयाम
स्यग्नेःयस्यांसूनऽसमनवद्यपांविश्वमिदंजगन्नाम्यगाथांगास्यामिग्राम्यारण्यौपशुमंयस्या
इत्येतांचथादक्षिणपरिक्रामतावरवधूऽउभ्यमग्नेपर्यवर्तीसूर्योवर्ऽउनासत्याऽउनःपतिभ्योजा

यांदामेःपतयासहेतिवरस्यमंत्रपावःपरिक्रमणस्यादौ।एवंपुनरपिवारद्वयंकुमार्याभ्रातारामीप
लाजामिश्रांलाजानंजलिनोजलावावपतीत्यारभ्यपरिक्रमणांतंनिर्दिशेषंकर्मब्रूयात्।ततस्तृतीयपरि
क्रमणानंतरंकुमार्याभ्रातास्रुर्पकोणद्वयेनसर्वंलाजानांकुमार्यांलाजावापंतितांतिष्ठताकुमा
रीजुहोतिनगायस्वाहेत्यनेनमंत्रेणइदंनगायनतःसमाचारात्होमेचतुर्थंपरिक्रमणांनेतरावृत्तौ
अथपजापतयेस्वाहेतिवाजापत्यहोमःइदंपजापतयेअथैनांवधूमुखींवोसप्तपदानिषक्रमे ९२०
तिवरोवस्यमाणेमंत्रैःएकमिषेविष्णुस्त्वानयतिवरेणमंत्रेवधूरंपदंसप्तपदक्रमेइऊर्जेवि
ष्णुस्त्वानयतिद्वितीयंव्रतायविष्णुस्त्वानयतितृतीयंरायस्पोषायविष्णुस्त्वानयतिचतुर्थंमायोभवायविष्णुस्त्वानय
तितिचतुर्थंपंचपशुभ्योविष्णुस्त्वानयवितिपंचमीषड्ऋतुभ्योविष्णुस्त्वानयवितिषष्ठीसखेसप्तप

ऋतुकालेआयातिषुण्यहेमाहृष्टजाद्यूवेकंश्राद्धंनांदीमुखंकृत्वारात्रावनिगमनंकुर्योत्।चनि
गमनोत्तरकालंदक्षिणेऽसक्थ्योपरिदक्षंनीत्वावधूहृदयमालभतेपतिर्यत्तेसुशीमेहृदयंदिवि
चंद्रमसिश्रितंवेदाहंतन्मांतद्विद्यात्पश्येमशारदःशतंजीवेमशारदःशतंशृणुयामशारदमित्य
नेनमंत्रेणश्राद्धमेवरितादृतावनिगमने॥अथवाषतिदिनंतस्याःकामेछयाहृषनोनुवर्जेत्॥
अन्यथास्त्रीणांद्यनिचारदोषसंभवात्सर्वथाकामसुखंतस्याःनपरित्यजेत्।दिवाचगमनंसंध्य
योरुभयोर्नगमनंकदाचित्तस्यानुरोधेनदिवासंध्ययोर्यदागमनंस्यात्तदासहस्रंगायत्रीजापेत्॥
ततःमहाव्याहृतिचतुष्टयंश्रावसथ्याग्नौसर्वाससश्चित्तनिमित्तंजुहुयात्इति॥ ॥इतिश्रीरघु
नाथविरचितधर्मशास्त्रेषष्ठमऋतुस्नातायाःगर्भानुगमनसंस्कारःसप्तविंशतमोध्यायः॥—॥

पक्षादिष्वेककर्मोच्यते। ततः प्रथमपर्यायमाह इन्द्राग्नी सर्वकर्मार्थं ब्राह्मोपवेशनाद्याज्यनागांतमा
नवनाविशेषाउच्यंते। तंडुलानंतरं विश्वदेवचरुमिह एवासाद्यते। प्रोक्षतेवाज्यनागानंतरं दर्श
र्समासाद्वतास्थाहोम। स्थालीपाकेनतत्रापूर्समासेऽग्नयेस्वाहाऽइदमग्नयेऽग्नीषोमाभ्यां७
स्वाहाऽइदमग्नीषोमाभ्यां। पुनरग्नीषोमाभ्यां७स्वाहाऽइदमग्नीषोमाभ्यांदर्शेउ। अग्नयेस्वाहाऽइदम
मैत्रयाविलवेस्वाहाऽइदंविलवे। अग्नीषोमावेवविलुष्ठानेऽइंद्राग्निभ्यां७स्वाहाऽइदमिंद्राग्निभ्यां। संन १६४
यतोपेंद्राग्निभ्यामेवानिंद्रायेतितंतोब्रह्मणेस्वाहाऽइदंब्रह्मणे। प्रजापतयेस्वाहाऽइदंप्रजापतये। वि
श्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहाऽइदंविश्वेभ्योदेवेभ्यः। द्यावापृथिवीभ्यां७स्वाहाऽइद्यावापृथिवीभ्यां। एतासआहु
तयःस्थालीपाकेनततःस्थालीपाकेनवोत्तरतोबलिहरणं। खुवेणेवविश्वेभ्योदेवेभ्यानमःऽइदंविश्वेभ्यो

ऽइ७श्वेतायवेदर्ध्यायानतस्थालीपाकेनआऽऊनीचउदृचं। विलवे। स्वाहा। श्रवणायस्वाहा। श्रावण्यैपौ
र्समास्यैस्वाहा। वर्षीयसेस्वाहा। क्षनावंतमित्यनयर्चाक्षनामकाऽऊतिऽइदमिंद्राय। ततःसक्तूनाऽऊतिऋ
यंत्र्यंबकंपांडुपार्थिवानां७सर्पाणामधिपतयेस्वाहा। श्वेतवायवांतरिक्षाणां७सर्पाणामधिपतयेस्वाहा।
अनिरुःसेयोदिव्यानां७सर्पाणामधिपतयेस्वाहा। यथामंत्रंत्यागस्वाहाकारवर्जिताऽइदंशाद्दयः। ततः
क्षवायनीमायस्वाहेत्यनेनमंत्रेणसर्वऽऊतमेककपालंहुतिऽइदंक्षवायनीमाय। ततःचरुक्षनासक्तु
न्यःस्विष्टकृन्। ततोमहाव्याहृत्यादिषाजापत्यांतानवाऽऊतयः। ततःसंस्रवप्राशनं। सूर्म्पाग्रवरयोरन्य
तरस्यब्रह्मणेदानं। सक्तुशेषंकृत्वास्यूर्वेषऽइपःशालायांबहिर्निष्क्रमणंबहिरेवस्थंडिलेलेपनं। ततः
ऊष्कायाधीयमाणायांनांतरागमनेतिषेषऽउष्कावाग्यतःस्थंडिलसर्पानवनेनिह्नुअनिरुःसूर्यपतेवने

निर्हा दर्व्यसक्रुंगृहीत्वासर्पेभ्यो बलिभ्यो बलिहरणेभ्यो आग्नेयपांडुपतयः एष ते बलिः श्वेतवायवप
तये एष ते बलिः अनिरूसौर्यपतये बलिः याग सक्रुहोमवत् पुनरवानजनं इर्ववत् अथ कंकतेः पलेष
नं आग्नेयपांडुपते अलिखस्वेतवायवांपते लिख अनिरूः सौर्यपतेः पलिखस्व अथ वंजनं आग्नेय
पांडुपते अंजस्व श्वेतवायवपरे रंजस्व अनिरूः रंजस्व अथ चंदनेनानुलेपनं आग्नेयपांडुपते अनुलिंप
स्व श्वेतवायवपते अनुलिंपस्व अनिरूः सौर्यपते नुलिंपस्व अथ पुष्पदानं आग्नेयपांडुपते सजो पिनह्य
स्व श्वेतवायवांपते सजो पिनह्यस्व श्वेतवायवांपते अनिरूः सूर्यपते सजो पिनह्यस्व अथ सक्रुशेषस्य १२२
स्थंडिले निवपनं उदपात्रे निनयंचानमोस्तु सर्पेभ्य इति येकेचित् पृथिवीयेषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो
नमः अथ सर्पाणां निरूत्यर्थमुदकक्षरासयावकामयेत निसर्पाश्चरूपेयुरिति तावत्संततयोदकक्षर

धिमधुघृतावपनं आज्यभागानंतरं पायसेनदधिमधुघृतमिश्रेण पंचाऽऽहुतयः इंद्राय स्वाहा इदमिंद्रा
इंद्राग्नेभ्यां स्वाहा अग्नयेस्विष्टकृते स्वाहा अग्नयेयुष्टकृते पोर्णमास्यै स्वाहा ततः पायसादेवस्विष्टकृतं ततोमहाव्याहृ
त्यादिषाजापत्यांतानवाऽऽहुतयः ततः संस्रवप्राशनं ततोदक्षिणादानं ततः दधिनिरूप्यमासिच्यतत्पृ
षातकरूप्यालंभ्य आऽऽदध्यासितत्पृषदाज्यमंऽऽलिनाऽऽजुहुयान्मेधर्वतांऽऽर्ष्टिषेणाऽऽदमग्नयेऽनतोदधिमधुघृतस्य मिश्रियचरोश्चेषयजमानएत्याऽऽवेक्षंतेऽथाविंऽइत्यनुवाकेन
यूयंपातःस्वस्तिभिःसदानइत्यंतेनततो ब्राह्मणभोजनं रात्रौवाऽसंसर्गः शीतायऽऽऋषिकुर्वीताबीहि
कालेयवकालेचनवतिततश्चथमश्चयोगेमाहऽऽज्याऽऽर्वकंमाम्फदपिकृंत्राद्रुत्वाकृत्स्यपुरस्ताद्दनर
तोवाशुचौदेशेऽऽकृष्टेयत्रसस्यानामुपरोधेननवतितत्रकर्तव्यार्यमेवाशुविदेशस्यकर्षणंऽऽत्वात्तत्रवाक

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

क्षिप्त्वा देशाग्नाद्दयमध्ये क्रियते। तत्र पंचदूर्वासंस्कारान्कृत्वा आवसथ्याग्नेस्थापनं ब्रह्मोपवेशनादिशाग्नौ
तं विशेषः। अष्टकालेऽष्टौ हिमस्यमिश्रैदनैस्तरणं स्थालीपाकश्च्यते। अष्टकालेऽष्टौ हिमयोर्यवकाल
यवमयश्चरुस्थालीपाकः सिद्ध एवाद्यते तंतुलानंतरंउपकल्पनीयो बलिपट्टलकंबलिपटलमिकमि
तिसूर्यादिवयंचहविषंवपात्रंकल्पाखादनमुच्यते। तंडुलानंतरंसिद्धंस्थालीपाकस्यघोहणं। आज्यना
गानंतरंपंचाकृतिःपृथिव्याद्योःयतिदिशोयस्मैहुनिरादृता।तमिदंहुमुपह्वयेशिवानःसंउहेतयःस्वाहा।
इदमिंद्रायायन्मेकिंचिदुपेक्षितमस्मिन्कर्मणिहवदत्तन्मेसर्वंसमृद्ध्यतांजीवःशरदःशतंस्वाहा। १२५
इदमिंद्रायसंपतिर्नृतिर्नृमिर्हविष्येष्टंश्रेष्ठंश्रीयंजामिहवेउस्वाहा।इदमिंद्रायायस्यानावेवे
दिकलोकिकानांनृमिर्नवतिकर्मणां।इंद्रपत्नीमुपह्वयेसीतांउसामेनपायिनीहयाकर्मलिकर्मणि

शाआसन्मरुतःसुदानवइत्यनेनमंत्रेणयवप्राशनं।ततोब्राह्मणेदक्षिणादानं।ततोब्राह्मणभोजनं।
एवंकर्मभ्रष्टोनरकंव्रजतिपद्यते।तस्माद्यत्नेनकर्तव्यंनवान्नप्राशनेविधिः।अतएवमनुष्याणांविधा
णांज्ञानदुर्बलंसंज्ञाररहितःप्रायोन्नमन्निदिनेदिने।२असंस्कृतप्रयातायेवतयोनिषुदृश्यते।कर्मणास
हमुक्तिःस्यान्नान्यथानरकंव्रजेत्।३पश्चादिष्वनयुज्यतेकर्मकर्तृत्वमेवचापश्चादीनांक्षेत्रसाम्येनधर्मका
रणंमतं।४उपभोगशरीरंवान्नकर्मस्वनुपजायते।सर्वक्षेत्रेषुबीजांतेकर्मणाजुज्यतेऽवा।५।इतिश्रीरघु
रामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रकर्मदीपिकायांनवान्नप्राशनसंस्कारस्त्रैवर्ण्येषुसप्तचत्वारिंशत्तमोध्या
यः॥ ॥छ॥ ॥अथवक्ष्यमाणप्रकारेणमार्गशीर्षमासित्रैवर्षेद्विजातीनांआग्रयणसंस्कारःकर्तव्यः।
तद्यथा॥तत्रप्रथमप्रयोगमाहयज्ञादिपूर्वकमाग्रयणंश्राद्धंकृत्वाआवसथ्याग्नौकर्मब्रह्मोपवेशनादि

षाशानांतेविशेषः।सर्पेशाङ्कः।उल्काउदपात्रंदर्वीकंकतत्रयमंजनंमलेपंचस्रजाश्चरूपकल्पनीया
निआज्यभागानंतरंमश्चेतदाज्यहोम्याज्याऽऽज्यतिहयंश्रवणाकर्मवत्।ततोपराश्चतस्रआज्याऽऽहुतयःयांज
नाधतिनंदंतिराकींधेनुमिवायतीं।संवत्सरस्यायापत्नीसानोअस्तुमंगलीस्वाहा।संवत्सरस्यप्रतिमाया
ताऽराविषुपास्महेषजाऽसुवीर्यंऽऊर्जादीर्घमायुर्यज्ञवित्स्वाहा।इदंराज्ञीदयोरपिसंवत्सरायपरिवत्स
रायेदत्सरायवत्सरायऽणुतेहदंनमःतषांवयंऽसमतौयज्ञियानांयोऽऊमहास्यामस्वाहा।इदंसंव १२८
त्सरायपरिवत्सरायेदावत्सरायेदत्सरायवायीम्योहेमंतउतनोवसंतःशिवावर्षाऽअनयात्सरन्।तेषामृ
तूनाऽऋतशारदानांनिवातएषामनयेवसेमहास्वाहा।इदंऋतुभ्यःहेमंतायवसंतायवर्षाभ्यःशार
देवतःस्थालीपाकेनचतस्रोमायस्वाहामौर्यज्योत्स्नीपौर्णमास्येस्वाहाहेमंतायस्वाहा।ततःस्थालीपा

केनचिदृतूनांततोमहाद्याहुत्यादिआज्यापनंयाऽऽहुतयः।वरुणायज्ञंदक्षिणांदानं।ततःसक्तुशेष
ऽसूर्पेन्कृत्योपनिःक्रमणवदृत्यामार्ज्जनाछ्रवणाकर्मवन्।मार्ज्जनं।ततऽऋष्टोबलिरितिषेषःराज्ञो
माहनिर्वसानांसंसर्यःएवंषेषानुक्रमणकर्मऋत्वायहस्यमाणंराज्ञंकर्मश्चरनिवत्ऽऊर्यान्।इतिश्री
रघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रकर्मदीपिकायांश्रायण्यसंस्कारःअष्टाचत्वारिंशतमोध्यायः॥ ॥
ऽऽ॥ ॥एवंपूर्वकर्मवत्प्रज्ञोस्वस्तरोहणंतत्रप्रथमप्रयोगमारभेज्ञाप्रभृतिकंमाभ्यादिकंश्राद्धंकृत्वा
स्वस्तरणपदेत्रीपंचवृसंस्कारान्कृत्वावमथ्यामोकर्मस्थापनं।अग्निमपरेणस्वस्तरास्तरणं।स्वस्तस्यो
पायहेतस्यवासस्वस्तरणं।अग्निर्दक्षिणतोब्रह्मोपवेशनं।उत्तरउदपात्रंशमीशाखाशीतालोष्टत्रमा
नंस्वस्तरमपणलितोभवति ॥ तितमुत्तरतितस्याउत्तरेणपन्यायेष्टकनिर्वर्तनंतत्रप्रतिरश्मि

क्षमाणऽउपयामगृहीतोऽसीन्द्रायत्वेषऊर्जेत्वोपयामगृहीतोऽसीन्द्रायत्वेषऊर्जेत्वा
वायवस्थ देवोवःसविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणऽआप्यायध्वमघ्न्याऽइन्द्रभागंप्रजावतीरनमीवाऽअयक्ष्माऽमा
वस्तेनऽईशतमाघशंसोध्रुवाऽअस्मन्गोपतौस्यात बह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि ॥ यज्ञंपाहि विज्ञपतिंपाहि
मयोभूर्वातोऽअभिवातुभेषजंमयस्कृधिधेनवेपर्जन्यायपृथिवीमयोभुवंतामूर्जेधीरायमरुतांगणायस्वाहा ॥ ३ ॥
ओषधीभ्यस्त्वाऽओषधीःप्रावन्तुवनस्पतिभ्यस्त्वाऽवनस्पतीन्प्रावन्तुबृहद्भ्यस्त्वाऽपरिभूभ्यःपरिभूःपात्वन्तरि
क्षायत्वाऽवयोधायाग्नयेत्वाऽन्नादायान्नपतयेत्वाऽन्नस्यान्नपतेऽवोर्जस्वतीःपयस्वतीःप्रतिष्ठाऽआसीदतमयो
भुवोवाजिनीर्देवबन्धवःपृथिवीमातर्मामाहिꣳसीर्मधुमतीमधुमतीन्नऽउर्जस्वतीःपयस्वतीःप्रतिष्ठाऽआसीदत
मयोभ

ालीपाकोद्रपयोरनयोरनयोस्विष्टस्रुतोमद्याद्द्याद्दिवाजापत्यंतानवाङ्तयः।पाशानांतेद
णादानंश्वोद्यष्टकाकर्मविसर्ज्यानौनवश्वेदेवानंतराऊर्यात्र्यपराह्णेपार्वीनावीतीकरणंनीवीबंधनं।
दक्षिणासुखस्यसस्थामपसव्यंपरिस्तरणंपात्रासादनंदक्षिणसंस्थासुक्रुवौसुपरिस्कंदंगनंतरं
वस्रावरुपरिष्टात्पथमवरुत्तरउदकमाज्यमेरुणस्फ्यउदपात्रंसरुदाज्यिन्नानिसद्यपोपाराश्वरात्र्यो मांसमु
राशक्रवःश्रंजनंस्रजश्चस्रुत्रादीनामन्यतममवस्कंद्यश्लक्ष्णमांसग्रहणंश्रविचरोवातितःचरोर
धिश्रयणंतत्रस्थामनिघारणंदक्षिणतउद्गासनंपूर्वेणाहरणंमेरुणेन्याऊतिहयोश्रग्नयेकव्यवाहना १३१
यस्वाहासोमायस्वाहेपिटमतेस्वाहाश्रग्नौमेरुणपाशानंश्रग्निमपरेणदक्षिणेनवालेखाद्वयकरणं।
उनयत्रमंत्रेणापहताइत्यनेनउदकोपस्पर्शनंततःपथमलेखायांपिटपितामहश्रपितामहानामवने

सूकरोव्याधबंधनात्श्रदत्ताकर्षकश्चैवकर्षणेपंचतेसमाः।नरकेपतनंतेषांमद्यघातस्यकिल्बिषौउल्
खलंशिलापिष्टंचुल्लीऊनीचऊखिनी।पंचपंचैशदस्रःस्यान्न्यायेनतद्दिनेदिने।२३एवंसर्वत्रविषाणामहन्य
हनिवर्त्ततेछित्वादत्तंमहीनिद्याजावद्दिंसापरंतथा।२४कर्षणाज्जायतेयस्मात्खलदानेनशुद्ध्यति।खल
यज्ञविघ्ननेनघायश्चित्तंनवेत्तदा।२५निषेधंघन्यात्दिराशिंयोविप्रेभ्योदेयमेवच।योनदातितदाघन्यंनरकं
पतिपद्यते।२६राशिमूलखलेविप्रंदृष्ट्वादेयंचकर्षिणः।चोरदानविहीनंचुपापीयान्धर्मनाशकः।२७या
निकानिचपापानिकर्षणेसंनवोस्तिच।ब्रह्मरत्न्यासमंतस्यादानंदेयंचकर्मणः।२८नागषट्कंतथाराज्ञेदेवा
नांविंशतिस्तथाचयस्त्रिंशद्विषाणांमुंदद्याकर्षनलिप्यते।२९क्षत्रियःकर्षणंकालेयःकरोतिप्रमादतः।
गुरुदेवद्विजातीनांश्रजनंदेयमेववा।३०वैश्यश्रूद्रैःसदाऊर्यात्वालिप्तंदानकर्षणे।पापंऊर्णितःश्रद्धो

द्विजनक्षि वि व र्जितः।३१स्वल्पायुःस्वल्पमृत्युंचनरकंपततेऽक्वं।वर्म्माश्रमगतानांउएषधर्मःसनातन।३२
जन्मादिमरणांतानांशुद्धिरेषाविधीयते।विषाणांसूतांद्दन्निर्वर्त्यतेवयथाक्रमं।३३सूतकंदशरात्रेणब्राह्म
णानांविशोधनंसूतकेकर्मणांत्यागःसंध्यादीनांविधीयते।३४संध्यांउमानसींऊर्ध्वंऊशनावारिविवर्जितं।
याज्ञवल्क्योंगिरशोक्तोगौतमोमनुरब्रवीत्।३५सद्यःशुद्ध्यतिस्नानेनसाग्निकःसोमपोत्तवेत्।सूतकेकर्मऊ
र्द्धंतनिष्यनेमित्तिकंतथा।३६ऋत्वियस्यतदाशुद्धिर्दानंहोमेनशात्रेनसूतके।विप्रःपंचदशात्रेशुद्धिःक्षुद्रोमा
सेनशुद्ध्यति।३७मृतेष्वेवंचविज्ञेयोबालाग्नेर्हतकिल्बिषैः।नान्यथाशुद्धिरेवस्यात्वत्सोनांवयथोदितं।३८ १६०
उपासकस्यविप्रस्यशुचिरग्निःशुचिःश्रुतिः।अग्न्याधानेनतथासोमेश्रोत्रियःपंक्तिपावनः।३९एवमुक्तवकारे
णवर्म्मनांजातसूतकंविधिरेषाप्रकल्प्येतविधिर्नवतिसंशयः।४०एकरात्रेणशुद्धिःस्यासाग्निकोवेदविद्भवेत्।

यस्यघुचीजनीकालेसंपर्कंउ ऋतेद्विजः।सूतकंनवतितस्यैवषडंगोवेद विद्भवेत्।८०अन्यदोषो
द्विजातीनांनास्तिकालेगृहेसदा।संपर्कोजायतेसर्वंसंपर्कंवर्जयेद्द्विजः।८१जातसौवेतथासूतीशा
बसूतंनवेन्नतः।शावेनशुद्ध्यतेसूतीनासूत्याशुद्ध्यतेशवः।८२सूतकीनवतिस्तूतेनशावेनशावयास
हःगुरुणासहशुद्धेतलघुसूतीगृहीगृहे।८३सर्वत्रगुरुणाशुद्धिर्नलघुःशुद्ध्यतेगुरुः।एवंवर्म्मद्विजाती
नांसूतकंपरिकल्प्यते।८४चउर्वर्म्माश्रमाणांचशावमाशौचसंनवं।एवंसर्वत्रज्ञातव्यंमातापित्रोश्च
सूतकं।८५सूतीसूतेनशुद्धिःस्यान्जातेजातंमृतेमृतंजेष्ठःबंधुःपितावापिमृतेजातंचशुद्ध्यति।८६ज्ञा
तिशावेन्यगोत्रेचगुरुणाशुद्ध्यतेलघुःनलघुर्गुरुशुद्ध्यर्थेगुरुणालघुशोधयेत्।८७याज्ञवल्क्योशनोक्षे
वंगौतमोमनुरब्रवीत्।८८नात्रेयस्तथाशंखोलिखितःपराशरः।८९जातकालेमृतोबालोमाउरवच

सूतके उपस्पृश्य तदा कौस्नाने पिताशुद्ध्यति संशयः।८९दशाहे शुद्ध्यते माता सद्यःस्नानेन गोत्रयोः।।
अग्निणावदत्तगोत्रे विवाहं पिंडनिःसृतं।९०अज्ञाश्नेधीत तथासामे विवाहव्रतबंधने।ऊर्ध्वसंकल्पितं चान्ने
नोज्यंतन्मनुरब्रवीत्।९१अंतराले मृतं श्रुत्वा सूतकं नैव कल्प्यते।अध्वर्युःकर्मकर्तृत्वमंगिरामनुरब्रवीत्।
९२देवागारे तटाके वा यागे चैव महोत्सवे।प्रतिष्ठाकर्मसंघाते अंतराले न सूतकं।९३राजके दैविके कर्म
अग्निदाहे तथैव चाशावांतरं तदा दृष्ट्वा नोक्तयंमनुरब्रवीत्।९४तत्रोर्ध्वं दशरात्रंउषुनर्मरणजन्मनां।कृ
र्मीतेस्त्री करे द्विजोदशरात्रं वसूतकं।९५यावन्नस्यक्रियागोत्रे सपिंडंन निवर्त्तते।उत्पन्नंसूतकं दोषंना १६३
न ऊनेषुषपद्यते।९६अन्यगोत्रीयदानुंक्तेदोषवान्नवतिसूतके।आर्त्तेचान्नंपदातव्यंदानेसूतिं विशुद्ध्यति
९७ऋषाणांचगृहेदृष्टोयथाकालेषुशुध्यति।कदाचिद्रुजतेवान्नोपायश्चित्तेनशुद्ध्यति।मन्मथेषुचपाकेषु

स्नःपंचविंशतिंमुच्यते किल्विषैर्विधारुरामसंतंकवं।९२एतेषामपिदानानांपातकानांचनि
र्कृंतथाऊर्ध्वदेन्यथायमयातना।९३गृहदानंमहादानं मृतश्राद्धंसनंतथा।घटपापादिदानानांनछुमेकं
वरेकलौ।९४गृहोपकरणान्यंगानोमरिष्यादिकान्यदा।पेषकंडनचुल्लीवर्ष्मऊंनंजलंतथा।९५संमार्ज
नोवशय्यावस्त्राजनंछत्रमेववा।वितानाश्वोगजोवापिगृह्णीयाद्बुद्धिपूर्वकं।९६अन्यान्यपिबहून्दानान्य
तिगृह्णातियोद्विजः।नछुमेकंवरेहाथ महासांतपनंतथा।९७यात्राकृविधिनासम्यक्गृहदानंयदागृहे।
श्रायश्चित्तमिदंप्रोक्तमन्यथापादमेववा।९८विश्वजानोजयेद्विप्रान्गायत्रीप्रोक्तमेववा।महादानादिदोषाणां
शुद्धिरेषाविधीयते।९९प्रायश्चित्तमऊर्णाभ्रांह्मणोनरकंव्रजेत्।तस्माद्यत्नेनकर्त्तव्यंप्रायश्चित्तंविशुद्धये
।१००पिंडदोषेणपुत्रायेनन्नारावशसंनवाः।येतवंशाश्चतेयस्मात्प्रायश्चित्तंविधीयते।१०१अश्वदानंमहादानं

मुनिभिःपरिवर्जयेत्तावंतिपशुरोमाणिनरकेपतिपतिद्यते।८२अश्वमेधयज्ञेषुरादेवाऋषयोभाषितायथा।
अश्वदानेनविक्रीतायाहकोयज्ञऋत्विजे।८३नसंभाष्यःसदाविज्ञैरपांक्तेयोद्विजाधमः।सर्वदापापसंयुक्तःपा
यश्चित्तंनविद्यते।८४ब्रह्महत्यादिपापानांप्रायश्चित्तंहविद्यते।घृतियहीतविक्रयस्यनतस्यहव्यविक्रयी।८५।।
अश्वदानेगृहीत्वातुयोविप्रोविक्रयीनवेत्।सयातिनरकंघोरंनरूपोनवेत्।८६रोमकूपेषुसर्वंगिब्रह्म
हत्याद्विगुणंवपुः।निष्कृतिस्तस्यविद्यतेअज्ञानकृतसंभवः।८७बुद्धिपूर्वंयदाहत्यांयःकरोतिममर्षतः।प्राय
श्चित्तंनदृष्टेषुमरणांतंविधीयते।८८नसंभाष्योद्विधर्मज्ञैर्नहिंस्याद्ब्राह्मणःक्वित्।अज्ञातकुलशीलानां
वृत्तंनयुज्यते।८९यमपाशानयंदृष्ट्वानहिंस्याद्ब्राह्मणःक्वित्।मायकल्पशतंदुःखंनरकंपतिपद्यते।
नराद्वेनरंहित्वाधारंकर्मसंभवोयमदूतःपचंत्यन्येमृत्युकालांतकस्यच।९१तस्माद्विर्गर्ह्यया

वाणोनवन्नरोहासुखंजुह्वेश्रीरामममेवज्ञापेनलक्ष्यानांशतसंख्यया।९२पापनिर्मुक्तामेत्ययमलोकंनपश्य
तिअन्यथानिष्कृतिस्तस्यब्रह्महानवतिःकथना।९३अश्वविक्रयणंयस्यसेनेवोत्तियुगेयुगे।नकुत्रयंतदाऊ
र्ध्वंवहारेषुयोग्यता।९४घृतियहेषुसर्वेषुअश्वदानादिनिष्कृतिः।गायत्रीजपतःशुद्धःकृच्छ्रमेकमथापिवा।
९५पंचविंशतिसंख्याकान्गायत्रीजपतःशुचिः।सहस्रगणनातत्रविज्ञेयस्तुविशोत्तमैः।९६हयविक्रयविप्र
स्यनिष्कृतिर्विहितायथा।राजापत्यंत्रयंवापिविशुद्ध्याब्राह्मणोजनः।९७आपस्तुघृतिरुक्तातिएतानेवनभक्ष्य
तिअन्यथाद्विगुणंऊर्ध्वंव्यवहारेषुशुध्यति।९८यज्ञार्थंवाहरद्विप्रोहयकव्यादिसिद्धये।घृतियहस्तदाघो
रःकदाचिन्नैवदुष्यति।९९सहसायहणंयेषांविधिरुक्तोहयोद्विजः।नानिन्द्योनलोकोयंयावन्नि
मावतरुः।१००।।सुखावलोकनेसूर्यंविस्मरणंनषण्ढःघृतियहीयद्राजानोननूनवरंतःपरस्परं।१तस्यनि

दाऊर्ध्वात्तदर्द्धं किल्बिषंनवेत्।जपहोमादिकान्सुख्यात्स्याद्दीक्षनतेदिवि।२५हेवलस्यतेतस्यनदेवःकीर्ति
सम्भवः।परलोकहितंदृष्ट्वासुतिंनिंदांतधर्मवित्।२६परलोकहितार्थायपतितंपरिवर्जयेत्।मोहाद्दज्ञानतोदान
गृहीत्वानिष्कृतिंचरेत्।४सोविलंस्नानमाचम्यपंचगव्यनशुध्यति।पतितंचयदाहृत्वानाषणेयःकरोतिवा।५हस्तप
द्भ्यंपरिच्यजबलेन्मार्गंतदागृहीत्वावलोक्यानसंनाथोनारनाममनुस्मरन्।६आघारावाज्यभागांतंस्थालीपाकं
चरुंयजेत्।महाव्याहृतिभिर्हुत्वापतितस्यावलोकने।७आरूढपतितंसाङ्गात्स्वाजापत्यंचरुंयजेत्।विप्रोनीम
दत्वाणिषुरुषसूक्तानिवाजपेत्।८ऋणार्थंवादरिद्रोवायागार्थंवृत्तपोषणे।व्रतियदेशुयोविप्रोपायश्चित्तेन १८०
शुध्यति।९कन्यांव्रतियदीऊर्ध्वंरजोवद्दिजेषुच।कन्यास्वरूपमाप्नोतिजिघांसंतान्यजन्मनः।१०कर्मतिरू
पंशीविप्रोनानागोचेषुदीयते।स्वरूपंवाप्यतेयस्माद्दानंकर्तव्यमेववा।११गृहस्थस्यसुखंभूयोसंपाद्यचसुनासु

वाजपेत्सापीसहस्रंपंचविंशति।१२चाजापत्यत्रयंवाथऊर्ध्वात्मविशोधने।द्विमुखीधेनुरूपंवा
श्वन्यारात्रिंगृहेद्यश्चदाएवंतस्यापिऊर्वीतद्यवहारेषुशुद्धति।मत्स्यान्पंचलवणंगुलंकार्पासमेववा।१३।
हिरण्यंतिलसंयुक्तंतिलपर्वतमेववा।हतान्नंराजमाषाश्चशर्करापर्वतंतथा।१४एतेषांयदृणाद्विप्रोपायश्चि
त्तंचसर्ववित्।ऊर्ध्वात्मविशुद्ध्यर्थमुच्यतेकिल्बिषेद्विजः।१५श्लोकंयःपतिदृङ्गायात्तावायश्चपयंतिउभौतो
स्वर्यवासिन्यौयमयातनवर्जितौ।१६नास्तिभूमिसमंदानंब्रह्मणेऽद्यप्रतिष्ठितं।नास्तिसत्यपरंधर्मोनाधर्मोऽनृ
तात्परं।१७स्वदत्तंवीपरदत्तंवायोहरतिभूमिं हरतेउभयः।सबद्धोवारुणैःपाशैस्तिर्यग्योनिषुगच्छति।१८स्वद
त्तंवीपरदत्तंवायोहरेद्ब्राह्मणपूर्वकं।षष्टिवर्षसहस्राणिविष्ठायांजायतेकृमिः।१९एकंपद्मानृतंहंतिदशो
हंतिगवानृतं।शतमश्वानृतंहंतिकन्यार्थेयोनृतंवदेत्।२०सर्वंभूम्यनृतंहंतिमारणंयस्यभूनृतं।पतियद्दे

षुयेदोषादोषोभूमिंचविक्रयी॥४१पितामहीचयाभूमिर्यीभूमिंचपितामहीयद्येवंविक्रयेत्तद्दिनरकंयतिपद्य
ते॥४२अन्येवीहरतेयस्तुशैक्षेउपेक्षांयःकरोतिच॥सयातिनरकंघोरंयावदाहूतसंप्लवं॥४३तस्माद्धीरोपिसर्व
चहरणंदस्पतेक्वचित्॥कन्यावायदिवाभूमिर्मातागर्भसमन्विता॥अन्येनापहृतंदृष्ट्वाप्राणान्सद्योविमोचये
त्॥स्वर्गमाप्नोतिविपोवावीरोवानवतिकश्चन॥४५स्वामिकार्येग्रजेषास्त्राणान्दृष्विकेराजकेनथा॥कन्यांभूमि
हरन्दृष्ट्वागावोवाब्राह्मणीतथा॥४६याजापद्यत्रयंऊर्योकन्यांभूमिंचविक्रयी॥अथवाब्रह्मभूमिकंवाचरेब्रांड्ग
यणव्रतं॥४७अयुतत्रयंजपेद्विषोगायत्रीपापशोधने॥अहशांतिंमहशांतिंवाईस्पत्यमेववा॥४८यहशांत्या १६२
नराशीघ्रंपापादस्माद्प्रमुच्यते॥सर्वशांतिमवाप्नोतियहशांतिंपठत्यते॥४९सर्वपातकशांत्यर्थेशांतिऊर्या
द्विजोत्तमैः॥मासपक्षांतरेवर्षेयस्पीडांविनश्यति॥५०कूटापवादादाषाणांगणयाहसमुद्भवे॥वायश्चित्तंतद्दा

ऊर्यात्रयोनरकनीरुणः॥५१सर्वेषामपिभूतानांमहापातकनाशने॥महादानानिकर्त्तव्याउलाद्याःषोडशास्मृता॥५
तुलाद्यंतत्रविज्ञेयंहिरण्यंगर्भसंज्ञकं॥ब्रह्माण्डंकल्पपादंचपंचमोबऊगोस्तिच॥५३हिरण्यधेनुःकानाम्नाहिरण्यं
चततःपरं॥सुवर्णरथदिव्यंचहेमऊंजरमेवच॥५४लांगलंपंचसंदृष्टंवरदानंतथैवच॥विश्वचक्रंचविश्वात्मंका
लचक्रंततःपरं॥५५शतकल्पंशताक्षरंसप्तद्विपोतसंनवंधेनुकंरत्नधेनुंच॥महाभूतघटंतथा॥५६हलधे
नुंतथाकालोयमधेनुंचमृत्यूना॥सर्वेषामपिपापानांशोधनेधनसंनवे॥५७एवंषोडशदानानिमहापातक
नाशने॥ब्रह्मणानिर्मितान्यत्रगौतमोमनुरेवच॥५८श्नैरन्यंतमान्यानिबऊन्योदेयमेवच॥अन्यान्यपिचयुक्ता
निसर्वपापक्षयायवै॥५९षोडशान्यपिदेयानियथावित्तंतथाकलौ॥यतियाहीनदाशीघ्रंवायश्चित्तंसमाच
॥६०यस्माद्दोषकरंदानंद्विजातीनांचसद्मदापयेत्॥दुष्टदानंगृहीत्वाथनपसानाशयंतिच॥६१महापात

...महादानानि निर्दोऽशाएवंज्ञात्वाऽविचैश्चदानंनिवर्तयेद्गोऽश्वयज्ञार्थंवाऽहेद्यस्तुऽवहारादिपो
णोपायश्चित्तेनशुद्ध्यंतेऽन्यथाऽसौपापात्तस्मात्स्वमुच्यते।७महादानानिघोराणिहलंतंमांसमंनवो
नरकाण्यपिघोरवःतस्माद्यत्नेनकर्तव्यंप्रायश्चित्तंयथोदितं।८अलयाहलितंमांसंखवर्मेयस्तुसंचयेत्सपा
तिनरकंघोरंद्यवहारेनयुज्यते।९हाविंशद्धसहस्राणिगायत्रीवजपेद्विजः।शुद्ध्यंतदातस्यप्राजापत्यव्र
तंतथाऽज्ञदाऽपापंनवेत्तस्यनरकानांशतंव्रजेत्।स्तोकंवाबहुलंवास्तुहलामोमंविवर्जयेत्।७कशिद्ध
स्तेयस्तुपतयोनिर्व्रजत्यधःशहीवातस्यनागंऽवरेखांऽशयणव्रतं।८एवमुक्तप्रकारेणमहादानानिशोध १८
यित्वाऽआत्मानंतारणार्थायप्रायश्चित्तमिदंचरेत्।९हिरण्यगर्भव्रह्मांऽकल्पपादादिदानयोः।यो विधोशहते
लोनाऽवरेखांऽशायणव्रतं।७०अयुतंवजपेद्विप्रोगायत्रीवजलेशुनां।प्राजापत्यद्वयंवापिबार्हस्पत्यमेववा।७१

वसंशय।७२दानपापात्परंनास्तिब्राह्मणस्यविजानतः।नरकान्निःसृतोविप्रोराक्षसोनवतिसंशयः।७२
जलजीवशुजायंतोजलऊंजरमानुषः।एवंदुःखमनुष्याद्यमानुषंतनुमाश्रयेत्।७३दरिद्रोव्याधिक्लिन्नस्तो
मूर्खोबंधुविवर्जितः।पतितश्रादिदोषेभ्योऽदृशंसुखमाप्नुयात्।७४पतितश्रंऽडविप्राणांविहितंप्राणरक्षणे।
प्रायश्चित्तंमहाऊर्ध्वंपरलोकहितायवै।७५विप्लुतस्तोनवेद्विप्रोशंवुर्वानानुरेववा।किंपुनर्ब्विषंहरतः
शीघ्रंपरलोकमवाप्नुयात्।७६प्रायःकश्चिद्यहालोनास्पतिष्ठतिकिंब्रूवं।प्रायश्चित्तंपऊर्ध्वाणोऽहमु
वफलंनुजा।७७सप्तद्याहतयोनिद्यमाजनागांतमेववाऽहिंवेश्यानरीऊवापापादस्मात्स्वमुच्यते।७८प्र
श्नादिदर्शिस्मृतेप्राजापत्यंवरुंयजेत्।पतिष्ठतियोविप्रोकिंब्रूपान्मुच्यतेकृणात्।७९यदुक्तंयो
रणेपापानांविप्राणांकायशोधने।आचरेदात्मशुद्ध्यर्थंयमपाशनिवारणे।२००।यासचांद्रायणंविप्रोपाराक

ज्ञतमेव वा॥ क्तचेवेश्पारिष्टज्ञाणांदानंविशोधतियहेमं॥१ दृष्टीतदशमोनागोविषोन्मादेयमेववा॥ शय्यास
नंतथाछत्रंशिबिकापाडुकान्यपि॥२ उपोद्यैकदिनंविशोपंचगव्येनशुद्ध्यति॥ शाकमूलफलादी॥नामुदकं
चैधनानिच॥३ यतिश्छात्रोतियोविप्रोनारनाममनुस्मरेत्॥ ऋतपापानुतापेन्यःपायश्चित्तंविधीयते४ सर्वदा
स्मरणंविष्णोर्नरसिंहंऽनामहं॥ सर्वविघ्नमयंध्यानंदहत्यैर्यस्यजायते॥ वासुदेवेरतंचित्तंसर्वपापधनीशा
कं॥ अंतकालेहरियस्तुस्मरन्प्राणान्विमोचयेत्॥ दृष्ट्वंडलोकमवाप्नोतियमपानास्त्रमुच्यते॥ अतोहरो वा
हरतेपापंनानुव्रजोननश्यति॥७॥ नृसिंहोहंनृसिंहोहंनृसिंहोहंनमंत्रायः॥ त्वमेवाहंसदानंदाअहंब्रह्मना १८१८
त्रसंशयः॥८॥ रघुराममतंदृष्ट्वापायश्चित्तंद्विजोत्तमः॥ अघोरदुष्टदानानामाचरेत्कायशोधनं॥९॥ इतिश्री
रघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रेकर्मदीपिकायांदानपतियहपायश्चित्तेअष्टषष्टितमोध्यायः॥ ॥छ॥॥

×अनादृष्टोघृतंपीत्वावेदाभ्यासेनशुद्ध्यति॥ मार्जारंपंचगव्यंचमूषकेस्नानमेववा॥ ७॥

॥क्षीरांबोनिधिमध्येसुनगेनागेंद्रभोगपर्यंके॥ निद्रासुप्तितनयनंनिगमनिवेद्यंश्रियःपतिकल्पये॥१ सगा
मोवाहकोवाथशुनागर्दभदंशनोयेवान्येबहवोयेवानरंदृष्ट्वाकदाचन॥२ स्नात्वाविशोजपेन्नित्यंगायत्री
॥रसासह॥ सहस्रंचजपेज्ज्ञानीतस्मात्पापात्प्रमुच्यते॥३ यत्रयत्रमहानद्यःसंगमोस्तिचसागरे॥ पंचगव्यंत
दाग्राह्यंगांगेयंजलमुत्तमं॥४ सर्पदष्टस्तदागछेत्समुद्रास्त्येवदर्शने॥ वेदाभ्यासंचगायत्रीसर्पदष्टस्यशुद्ध्य
तिर्पंहगालदष्टविषस्यहिरण्यस्योदकंजलं॥ स्नापयेच्चतदाशीघ्रंपापात्तस्मात्प्रमुच्यते॥६ हतेनदष्टवि
षस्यघृतंपायेत्तदाशुचिः॥ एवंसर्वेषुजीवेषुद्यात्रज्ञादयस्मृतः॥७ एकरात्रंत्रिरात्रंवाशुनद्याश्चउपोषणं॥ ब्र
तीवाव्रतशीलोवाकदाचिज्जीवनंदत्तं॥ प्युरुदेवादिविप्राणांनमस्कारेणशुद्ध्यति॥ अश्वीगावश्चमहिषी
शुनीजीवान्यजातयः॥९ मिथुनेयस्यदृष्टिंवस्मरेद्विष्णुंशिवंयुरुं॥ ध्यानज्ञानावलिप्तस्यलिखितंतस्यसंनवं॥१०॥

जलेनस्नालनंस्रवावक्रिनावोपकूपैलनं।ब्राह्मणोवयदाश्वानोजंबुकोवापिदंशितः।११अथवाकणवादृष्टो
ऊर्दिनेयदृदर्शनंनस्रवदर्शनाछुद्धिनवश्यन्येननश्चिते।१२स्वयामेवस्रवासेवायामांतपथिसंनवे।श्वनीवा
श्वानजातिर्वायदादृष्टोनरंद्विजं।१३नारायणंनमस्कृत्यशंकरस्यचदक्षणं।हरंवाहृषनंवापिनानुबिंबस्यदृ
र्शनं।१४घृतंपीत्वाततःशुद्धोब्राणायामान्षडाचरेत्।स्नानकालेनदीतीरेनग्नकांनांविलोकयेत्।१५विलो
नींममनुस्मृत्यसूर्यबिंबनिरीक्षणं।तदाशुद्धोनदीतीरेनग्नकांतानिदर्शनात्।१६चांडालःश्वपचाकेनविप्रो
वानिर्हतोयदाविषेणहन्यतेयुक्तश्चमिलेचंद्विजंद्विजं।१७येतरूपंदहेद्रूपममंत्रंनौकिकाग्निना।दग्धविं १८६
ड्स्यस्नानंनिस्तीरेणस्नालयेद्विजः।१८एतन्हीदंचकर्त्तव्यंषण्मासाद्ग्हमेवच।लौकिकाग्निंनिरग्निश्चसा
ग्निकश्चोतउच्यते।१९स्वदेसशास्त्रमंत्रैश्चयथायोग्यंयथाविधि।अंगानांचदथक्सम्यक्मंत्रपाठंतसाविदुः।२०

तस्यश्चघोरपतनंतिक्रवोकरावित्रैवकर्त्तव्यश्चाणेःकंवगतेरपि।२१स्वशास्त्रविधिनाश्रोतेक्रियाकार्यात
तःपरंयक्किंचिक्रियतेसर्वंलौकिकाग्नौविधीयते।२२सानुगामीयदापत्नीश्रोताग्नौदहनंस्मृतं।पुत्रबंधुनिरो
धेनकदाचिज्जीवनंयदि।२३अग्निमंथनंसंगृह्यशोषंसवेंजुहोतिचायजमानांगभूतानियजमानंनिवेदयेत्।
१२४पत्नीसंयाजदहनेमंथानंरक्षणंक्रवोपंचवंचाप्यतेपत्नीयदाकालेगृहेषुवा।२५श्रग्निनिर्मथनंश्रोते
स्तवातांचदहेद्विजः।मंथानंशिरसिक्षिप्यश्चरणीचोत्तरंहृदि।२६हस्तास्योरजुपाशंचनिक्षयदहनंनवे
त्।एवमुक्तप्रकारेणपत्नीसंस्थऊहेद्विजः।२७पुत्रोवायदिवाभ्राताकार्योऊर्योत्तःपरंश्चथ्मेधफलंपा
प्यब्राह्मणेस्वर्गमाप्नुयात्।२८।इतिश्रीरघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रकर्मदीपिकायांसाग्निक नि
रग्निकयोरग्निसंस्कारःनामैकोनसप्ततितमाध्यायः।। ॥छ॥ ॥श्रीनृसिंहा॥ ॥

योनंत विज्ञाधिसुतो पविष्टमनंत मायानववकोटकोतां।ऋषाशरालीकलितामलावी दाराडुपासेगुरुरा
मसिंहं।१ध्यघतेमृगपक्षीणांवनेसंजातहिंसने।स्त्रीबालबुलघातानांनराणांवेहनिऋतो२ऽआत्मज्ञान्या
ऊगन्नाथंवणम्यनियतात्मनाघायश्चित्तंपवस्वामिसुनीनांवदितविशमार्जारहषकेष्वेसूलमसेषुपक्षि सर्प२
षुघातयित्वाउयोविषःपाद्यजापथ्यवतंचरेत्।४मशरमेषगजोनांऊर्दंवक्रपक्षिणांवकवाकंतथाहंसीव
कोरंसारसंगृध्रं।५उपोष्थेकरिनंस्वापंचगद्येनऊद्यति।ध्यकामाद्वासकामाद्वाऽऽत्मानंरक्षणेद्विजः।६सहस्रंवा १८७
जपेद्विप्रोगायत्रीक्षीरसाहंसहाक्षुर्थपादमेवंवापरोरजेतिमंवितं।७ध्याटिपारकपोतानांगिंगटीशुकजंतुषु
बलकोटीरकाकानांनिशानोजेनऊद्यति।८स्वाचुतापतोविप्रोपंचगद्यंवघाशयेत्।स्त्रीवालयेतथाशूद्रंवा
त्मानंविशोधयेत्।९तित्तिरीवटिनारंटांकपोतःसारिकातथा।महानद्यांद्विजःस्नावाप्राणायामान्शता चरेत्।१०

आघारावाऽपनागांतंवरुमैंद्रंयजेद्विजः।ऊनीघोरेवजनमस्योषितयोनिंवलस्पते।११सहस्रंवाशतंवा
पिएकंवादशमेववा।योविप्रोलोनसंभुंक्ष्वेषतिरुक्षातिगांकलौ।१२यावंतिपशुरोमाणिनरकंवजतेऽक्रवं।
रत्नधेन्वादिगोदानेदातास्वर्यंतिखंलनत्।१४कपिलासर्वदायाह्यायज्ञार्थंहवनेषुच।शायश्चित्तंपऊवीत
विद्वान्कर्मसुसिद्धये।१५पन्नपत्रेयथाचापस्तथाविप्रोनलिप्यति।ध्यकामतोयदाविप्रोसहस्रंगोघतियहे
त्।१६दशरात्रंनिराहारोगोमूत्रंवाशयेन्नतः।पापनिर्मुक्तिमाप्नोतियाज्ञापथ्यवर्यंचरेत्।१७मृत्यधेनुर्यदालो
नास्वतिरुक्षातियोद्विजः।लोहदंडप्रहारेणदिव्यंवर्षशतत्रयं।१८ईदृशंसुखमाप्नोतियमलोकेषतियदा।।
ऽतिगंधंसमाघुकंजलंवरतिऊनवित्।१९ऋमिकूपेपतन्विप्रोदिव्यंवर्षशतत्रयं।शायश्चित्तमऊवीसो
नरकंनुऊतेऽक्रवं।८०तस्माद्यत्नेनेकर्त्तव्यंयाज्ञापथ्यवयंद्विजः।याजपथ्यऊपंवाथबाहस्थ्यमववा।८१

धासारावाजपानागांतंचरुमेंडंजुहोतिचारथंतरंबृहत्सामसेउसामेंडमेववा।८५उपांशुर्जपतोविधोदश
शतानिशुद्धयंतिसप्तसाम्राजपेन्मंत्रंमेंद्ररुत्था।८६रुद्रंछुवांडायणंवाथतप्तंछुवंचाद्विजःमुच्यतेपापघो
रघोषाणायामशतत्रयेा८७नस्मीनवंतिपापानिवनंदहतियज्ञजुकाषाणायामान्सदाऊर्ध्वान्महापा
तकनाशनेाप्यतियहाणिघोराणिपापानिविविधानिचायथाग्निर्नेंधनंतेकाष्ठान्षाणायामाश्चिशोधय
त्याप्त्वारुणोवह्निनाशायमारुतोमार्जनेनथासर्वेषांदानदुष्टानांषाणायामाश्शुशोधयेत्।८९वायुनानश्य
तेमेघोसऊनोखलवाक्यतःनारनाम्नाषणश्चंतिघोराणिविविधानिचा८८नस्मीनवंतिपापानिमहापात
यकोटयाकाकथाचद्विजातीनांसर्वदानयतियहे।८९गायत्रींजपतोविप्रोविप्लोनामसरस्वकंमुच्यते
सर्वपापेभ्योसर्वदानयतियहात्।९०तस्माद्यत्नेनजप्तव्यंविप्लोनामसरस्वकंयतियहेषुसर्वेषुमुच्यतेना

विरूपमेवंचषड्डस्यपोक्तंसंवितेविधिः।९२दहनऊर्ध्वंतअज्ञातेपोक्तंविना।९३यथाक्तविधिनास
र्वंप्रायश्चित्तंचकारयेत्।९४मध्येउवंडालोयदागछतितद्भणात्।९५हात्निर्गत्यविप्रोसोमन्मयानिपरित्य
जेत्।प्रायश्चित्तंपचऊर्वीतंतप्तरुछ्रेणशुद्धयति।९५क्तचावेरूपादिप्तडाणांरुछ्राईंउविधीयते।यनद्वाहस्तसादृ
श्योयथाशक्त्याउदक्षिणा।९६अतःपरंप्रवक्ष्यामिसुरापानस्यनिष्कृतिः।लोनाद्वापिबतेनाद्यामोहाद्वंधुनिरो
धतः।९७योमर्त्यःपिबतेमद्यंनरकंयातिपद्यतेासहस्रशतधमर्त्यैश्चघोरेपततिध्रुवं।९८तस्माद्यत्नेनकर्तव्यं
प्रायश्चित्तमिदंशुभं।कालेवायस्यसूर्मेउमद्यंवाजलमिश्रितं।९९अयस्मंचघृतंक्षीरंगोमूत्रंदधिरेवचउ
रात्मनोविशुद्ध्यर्थमद्यपस्योदरेक्षिपेत्।१००ज्ञानात्सानंयदायस्यईदृशंशोधनंस्मृतंाप्रायश्चित्तंउच्यज्ञानेश्व
रमेकंवरेद्विजः।१०१गोमूत्रंवाजलंवाथसुरांवाघृतमेववाायस्मंदापयेत्तस्यपानार्थमरणंनवेत्।२अथदिजो

वतिघोरस्योज्ञात्वापीतस्यनिष्कृतिःब्रह्महत्यासमंपापंतस्यसंनवतेद्विजैः३द्वादशाब्दंनशुद्ध्यादुर्मात्रंय
दापिबेत्तुमासेमासेतथाब्दंचयजापद्यंदिनेदिने४सहस्रदेकंपिबेद्देवंयाजापद्यनशुद्ध्यति।सदावर्त्तेनशुद्धिःस्या
त्सतितंपरिवर्जयेत्तापकश्चिदज्ञानतःपीत्वाप्रायश्चित्तेनशुद्ध्यतिउल्लमूत्रंतदावर्जंयाजापद्यनशुद्ध्यति।६।
तस्यसंस्करणेबाह्मंऊर्ध्वदस्यद्विजोत्तमैः।गोमूत्रंगोमयंतस्यक्षागारेलपयेद्विजैः७मासमात्रंयदापानंच
दृमेकंवरेद्विजः।यावाजापद्यंदिनेज्ञेयादज्ञानेसंनवस्यच।८ज्ञात्वायःपिबतेमद्यंचंडालंतंविसर्जयेत्।।
लोनान्मोहाद्यदाबंधुर्यवसारेनयोजयेत्।एतस्यानुतापंदृष्ट्वाउल्लमूत्रादिशोधयेत्।तस्माद्यत्नेनकर्त्त १०३
व्यंसुनयोःशुद्धिरेवच।१०व्यवहारेषुविषाणांपतितोशोधयेन्नरः।ब्राह्मणानांशांतंनोजंयथाविप्रंतथैवच
११अनुयायीसदाविप्रैःप्रायश्चित्तेनशुद्ध्यति।रघुराममतंचात्रमनुधर्मादिनिर्मयः१२एवंपाराशरेणोक्तं

ति।३६यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यानिकानिचित्।विषवाक्येनशुद्ध्यंतिनक्तिर्नद्याद्विजेषुच।३७सर्वयज्ञे
षुनार्थेषुवेदास्यासेषुव्याधिषुविषाणांवत्सासिद्धिःसर्वदानेषुकर्मसु।३८मार्जारमूषकेयोनौकेशिकीटास्थि
यादसान्।दूषितान्नंद्विजैर्भुक्तापंक्तिंगद्यनशुद्ध्यति।३९मक्षिकामत्कुणादंशपिपीलासूत्वरोमिका।दूषितान्नं
द्विजैर्भुक्तापाणायामान्षडाचरेत्४०गायत्र्यायाजालंघोक्त्वाश्वान्नंनोक्तमेवच।अन्नमन्नंपरित्यज्यदरिद्रान
वतिभूतले।४१नर्यनस्मजलंघोक्त्वादूषितान्नंनदुष्यति।श्वाजमार्जारकाकानाञ्चन्नराशिंस्पृशेद्यदा।किंचि
दुदृत्यस्पृष्टान्नंघोरूपाछुद्ध्यतेऽतिः।नर्यनस्मपरंब्रह्महत्यंमुक्तेसुसाधकं।४२यत्रयत्रचभुंजानोतत्रवाभी
नवद्विजः।सव्यहस्तेधृतंपात्रंपाणामोफलदायकं।४४सव्यहस्तपरित्यागेउच्छिष्टंनवभोजने।पाणाग्निहोत्रक
र्मोक्तंदत्तंवऋतेनदा।४५श्राद्धकालेपरान्नेचयजमानेछयानवेत्।सव्यहस्तपरित्यागेउच्छिष्टंचान्नमेवच।४६

पाङ्क्तारोहणेचान्नंनभुंजीतकदाचना।पर्यंकेसश्मिनोवापिखादन्वांडालकोनवेत्।४७षोडपादस्तथाज्ञेयो
सद्यरक्तंवृजानुनि।तदन्नमासुरंयोक्तंयाज्ञापत्र्यनश्नुयात्।४८प्राणायामत्रयंकृत्वातदन्नंशुद्ध्यतेद्विजः।स
द्यरक्तेजलेयाह्यंघृणवेनोक्षिपेत्तदा।४९विलोनामिमैमनुस्मृत्यसंघातेनोऽनेयद्।अन्नंब्रह्मेतिवाक्येनशुद्धो
षोनविद्यते।५०निरुच्छ्वासोनिराहारोनिश्चासेवपतियदा।अमतोवामतोवापिसोमपानंदिनेदिने।५१
शूद्रान्नंमद्यसंयुक्तंयोविप्रोयजतेहविः।सोस्यैश्वकर्मचांडालस्यस्नात्वास्नानंसमाचरेत्।५२ऊनखीहषलीचान्नंस्त्रै १९६
यीपांडुक्षयस्यचानोक्तंनोक्तंचाणेःकंवगतिरपि।५३महादानगृहीतस्यगोलकस्यान्नमेवच।मोहाद्
ज्ञानतोविप्रोऽुल्कांचांडायणंचरेत्।५४शूद्रस्याध्यापकस्यान्नंस्तेछदानपतियहीऽुमारीदृषकस्यापिऽुल्कांचां
डायणंचरेत्।५५स्त्रीबालमहननस्यान्नंशूद्रान्नंश्रपाम्रदंतिनोऽचिकित्सतेहेऽुल्कांपाऽुजापत्र्यनश्नुयात्।५६

परिवित्तस्यदुष्टस्यपरिविंदान्नमेवच।परिनाद्येपदृत्तस्यऽुल्कांचांडायणंचरेत्।५७एषामन्नंननोक्तंवृथान
वतिनिष्फलंपंचपातकविप्रस्यश्रन्नंऽुल्कापतत्यधः।५८स्त्रीबालघातविप्रस्यत्रूणहाऽुरुतल्पकः।परदारपरस्या
न्नंऽुल्कांचांडायणंचरेत्।५९चर्मकारस्तथाशूद्रःचंडालःसूचिकस्तथा।ऽुवर्मलोकृहकारस्यऽुल्कांचांडायणं
चरेत्।६०स्तब्धविड्ब्रह्मघातस्यऊंडायाःपतिसंनवः।तिलपेषीनिशादान्नंऽुल्कासांतपनंचरेत्।६१अन्येषांशि
ल्पवर्म्मीनांमद्यपस्यविशेषतः।संयोगगुरुतल्पस्यदूरतःपरिवर्जयेत्।६२कदाचिद्भुंजतेयस्तुअज्ञानाद्बंधुरो
धतः।तत्रस्नात्वंचरेद्विप्रोपंचगव्येनशुद्ध्यति।६३पक्वमन्नंयदाऽुंछेयस्याऽुंछोपायश्चित्तमिदंस्मृतं।अपक्वयद्
एनोक्तंसाविंशीजपतःशुचिः।६४दूषितान्नंपरित्यज्यायोविप्रोयजतेहविः।पितरस्तस्यनुंजीतऋषिदेवाद्
यःसदा।६५निषेधश्चस्मृतःसर्वंसर्वस्मिंश्चपतिष्ठितंसर्वेनतपतेसूर्यःसर्वेनतपतेशशिः।दृढमर्थेनतिष्ठ

त्यृक्थविक्रीयुःसद्यनवायतिःसद्यनतथतेसद्यंगावस्तीरंददंतियत्।६७सद्याक्षरमिदंसर्वंजगत्स्थावरजंगमं।।६८
तस्माद्यत्नेनविप्रेश्वसद्यंदेहेनलोपयेत्।६८नाद्येयंपरकीयान्नंपार्थयामिकदाचना।योयंयस्यान्नमश्नातिस
तस्याश्नातिकिल्बिषं।६९ब्राह्मणस्यगृहेशूद्रोविषान्नंयतेयदि।षाजापत्यव्रतंकुर्यात्तस्यान्नंशुध्यते।७०श्रा
जीवनाद्यदालोनाबंधुरोधभुनक्तिचाशूद्रेणाकूपगवाउवरेवांडायणव्रतं।७१शूद्रेणाकारितोविप्रोनगंतव्यं
कदाचनउपोष्यकदिनंश्रद्धापंचगव्येनशुद्ध्यति।७२द्विजानामंत्रणेशूद्रस्वामिनःप्रेष्यतिथिर्तोयदिसशूद्रवद्ध
र्म्यःकार्योयजमानंद्विजोत्तमः।७३मोहादज्ञानतोवापिमहांधनसंनवः।दृश्यमाज्ञाप्यतेयस्तुतस्यान्नंपरिवर्ज
येत्।७४अन्यबीजंतदाज्ञेयंविषाचारविवर्जितं।पतितंतंविजानीयाद्धार्मिकंपरिवर्जयेत्।७५तस्यावलोक
नेसूर्यःसवासाजलमाविशेत्।पितातस्यनविप्रोयःशूद्रोनविभर्त्ति।७६ऋमिकूपगताःसर्वेशपन्तुचेद्वि

जाधमोऽपिस्याच्छूद्रेतस्माकंशापयोग्यो द्विजाधमः।७७निराशाःस्वर्गलोकेषुनवामःपितरःसदा।शूद्रस्या
मंत्रणंदृष्ट्वाऋषिदेवाःशपंतिवा।७८अर्यमाद्याःकलेतस्यशापंदत्त्वाव्रजंतिवा।आपत्कालेयदाविप्रोशुल्कार्थी
डायणंचरेत्।७९ऊछितान्नंननोक्तंयद्याणेःकंवगतेरपि।सूर्यस्त्रीबालघातस्यचूर्णहाणुरुतल्पगः।८०वि
पश्छंदवर्त्तीस्येऽनृतंकूटवादिनः।ऊमारीजारकस्यान्नंशुक्रार्थीडायणव्रतं।८१नास्तिसौख्यंचमूर्खान्नंनास्ति
सौख्यंवरोगिणां।सुखंनास्तिपरान्नेषुषाजापत्येनशुद्ध्यति।८२अन्नंषड्रससंयुक्तंपानीयंवस्तुवासितं।शय्या
दानंतथाछत्रंयतेर्देयंचशुद्धये।८३नालपेच्चपतकर्माणंनाश्नीयाद्यंतवासिनं।आलापेनहसनाद्याद्यश्वासो
च्छ्वासेनभोजनं।८४पापंसंक्रमतेयस्यतस्यान्नंपरिवर्जयेत्।घोरोन्मीलितदुष्टस्यपरनिंदरतस्यच।८५अन्न
नपतिदुष्कीयास्त्राणेःकंवगतेरपि।हहस्तिसमोविप्रोषाजापत्येनशुद्ध्यति।८६यत्रभुंजतिनस्मांगीसूखं

पंडितएववा।तत्रचुंजीतदेवेशःसपत्नीकोवृषध्वजः।८७यतिर्यस्यगृहेचुंक्तेतस्यचुंक्तेहरिस्त्वा।यांहरिर्यस्यगृहे
चुंक्तेतस्यचुंक्तेजगत्रयं।८८यद्येकोब्रह्मविद्चुंक्तेजगत्तर्पयतेखिलं।तस्माद्ब्रह्मविदेदंयद्यद्दत्तिहकिंचना८९
यतिहस्तेजलंदद्याद्वेस्तंदद्यात्सुनर्जलं।तद्धेमेरुणाउल्यंतज्जलंसागरापमं।९०वदौउसमदत्तंस्याद्गृहस्थे
द्विगुणंस्मृतं।वानप्रस्थेशतगुणंयतौदत्तमनंतकं।९१ऊर्द्धोतिष्ठतियस्यान्नंवेदान्यासेनजीर्यतेऽजलंतारय
तातषान्दशपूर्वान्दशापरान्।९२ब्राह्मणान्वेदविदुषान्कोटिभोज्यस्ययत्फलं।तत्फलंलभतेपार्थएके
नशिवयोगिनः।९३इत्येवंनारतेस्तंधर्मोर्जुनविवादयोः।ब्रह्मरूपेहरिःसाक्षाद्बोधित्वारणायवि।९४चेष्टा १९८
न्नंशिवसन्यासान्नियमव्रततत्पराः।तथैवापेयपेयाश्चवर्जयेद्गुरुनिंदकः।यूमिंसापरमोधर्मःसर्वेषांश्रुतेर
तः।तस्मात्प्राणहिताःसर्वेनहिंस्याद्ब्राह्मणःक्वित्।९६ब्राह्मणःसोम्यएवाहयजतीतिपराश्रुतिः।वेदवेदां

गोक्षीरंतवर्णंतत्कांपीसंयुक्तमेववा।एकीमन्नंननोक्तंद्यंविक्रीनवतियोद्विजः।९८कूटसाक्षीगणयाचीपरदा
रपरस्यचापरापवादविषस्यदुल्कावांडायणंचरेत्।९९सद्यशौचविहीनस्यपंचयज्ञविवर्जितः।गुरुनिंदछलो
जीवीदुल्कावांडायणंचरेत्।२०अन्नंननपतिष्ठीयात्प्राणोकंवगतिर्यो।अन्नमाश्रित्यतिष्ठंतिपापानिविविधा
निवा।२१एकादश्यांननोक्तंद्यंपक्षयोरुनयोरपि।शिवयोगेजयंतीचनैनोक्तंहरिवासरे।२२हरिवासरसंन
वि।२२चशाकेनविवाहेचसीमंतोन्नयनेतथा।गर्भाधानेगवालंभेसोमेचव्रतबंधने।२३ननोक्तंननोक्तंयदा
जापत्येनशुद्ध्यतिऊरुस्त्रेचपतियाहीनदूयःपुरुषोनवेत्।२४विनिहत्तिपरोविप्रःसाग्निकोत्वद्विजेवेत्।शो
वियान्नंनाश्नीयोद्वाजापत्यफलंनवेत्।२५नस्यान्नममृतंयोक्तंस्त्रियस्यपयस्मृतं।शूद्रान्नंरुधिरंविप्रेर्दुल्कावां
ष्डायणंचरेत्।२६दलांतंयस्यविप्रस्यतस्यान्नंरुधिरंस्मृतं।अत्रविद्वज्जीवकौविप्रौवर्जयित्वाऽनोजयेत्।२७

अपिस्याच्चऊलेस्माकंदूजयेद्यस्तुयोगिनोऽछितान्नंउयोचुंक्तेषाजापत्येनशुद्ध्यति।२८यतिश्चब्रह्मचारीचप
क्कान्नस्वामिनावुनोतयोरन्नंनदत्वाउच्छ्वासांडायणंचरेत्।२९अपवंतंपरिश्यजपवंतंयस्तुनोजयेत्।त्रयस्तेम
रकांयांतिदातानोक्तावपाचकः।३०मासंपद्यंचयस्यान्नंयामण्येयस्यवर्द्धते।कन्याविक्रीतविप्रस्यच्छ्वासांडाय
णंचरेत्।३१शिल्पवर्त्मयुरोरन्नंश्वानगईनपोषकः।क्रोडऊर्द्धटपालस्यच्छ्वासांडायणंचरेत्।३२सर्वदाजीवहिं
सस्यकटुनाषणपापस्यत्।परमर्मषकाशस्यच्छ्वासांडायणंचरेत्।३३वेश्यपादासीचरंडायाःशूद्रस्त्रीमैथुनाद्वियः।
तस्यान्नंवर्जयेद्विप्रैमृषावादीनवेद्विजः।३४विद्यान्नंरसवाद्स्यरोगदृष्टेऽतिमैथुने।म्लेछादिवर्महीनानांपतितार्यण
हीनवेद्यद्वि।३५एतेषांनापणेवान्नंद्रुतःपरिवर्जयेत्।मोहाद्ज्ञानतोदिवोच्छ्वासांडायणंचरेत्।३६अपत्नी
कंउयःश्वदोदेवेपित्रेवकर्मणि।वर्जयित्वाउकर्त्तव्येश्वद्वयाश्राद्धमुच्यते।३७कांस्यपात्रंयदाश्वानःश्वंडालस्पृश

क्तिवात्तस्मिंकांस्येनभोक्तव्यंउच्छ्वासांडायणंचरेत्।३८पक्वंवायदिवापक्वंस्वल्पमन्नंयदास्पृशेत्।तदन्नं
वर्जयेदुच्छ्वासाजापत्येनशुद्ध्यति।३९श्वानकाकादिस्पृष्टान्नंवायश्चित्तेनशुद्ध्यति।वायश्चित्तंपवस्यामिविषाणां
वहितायवे।४०द्रोणसंख्यामितंचान्नंश्वाऊमार्जारदूषितं।कैनेदंशुद्ध्यतेवान्नंभोक्तव्यंवनदुष्यति।४१खादितान्नं
नदुष्यंतिकाकाद्यैरवलुढावंशतिद्रोणेमितंधिपलुढमाढकं।४२ततोद्रोणाढकस्यान्नंशुद्धिस्मृत्याउदा
हृतंमुद्यष्टकंयदापलुढंन्यायेनात्रपरेरयेत्।४३श्वानकाकोपलिप्तान्नंरावघ्रातंकरेणवा।अत्राप्यनुवृतोमत्रं
मन्नंब्रह्मरसोच्यते।धधशुद्धिद्रोणाढकोविधेज्ञानतस्तदिसंनवे।पावकंस्पर्शयेदन्नंशुद्धिरन्नेरसोवचः।४५
उल्पमंत्रंवसंस्कृतंपणवंनवेछुद्धोस्मृतोयदि।द्रोणाढकंयदापक्वंपावकःशुद्धिकारकः।४६सुवर्णमिश्रितंचोल
मापःसंघोस्पृश्यति।कैवल्यब्रह्मघोषेणोल्पमन्नंनसंशयः।४७एवमुक्तेसुसर्वत्रसमाहूयऋषयोमहेश्वरंयथाऽ

र्वमधर्मस्यघायश्चित्तंतथैववा।८८रघुरामममतंवाचधर्मशास्त्रविदोविदुः।नावरंतियदाथवंयमशासनमुत्तमं८९
इतिश्रीरघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रेकर्मदीपिकायांअन्नसंस्कारएकसप्ततितमोध्यायः॥ ॥छ॥ ॥
॥कविंडराणमनुशासितारमणोरणीयंपरमात्मरूपंध्यानासकंचंद्दिवाकराणामानंदरूपंपणतोस्मिसिं
द्धि१अतःपरंप्रवक्ष्यामिपाचाणांशुद्धिरेवच।लोहेनशुद्ध्यतेकाष्ठंछेदनोल्लेखनेसदा।२अम्लेनशुद्ध्यतेताम्रंनस्म
नाकांस्यमेवचारजसाशुद्ध्यतेनारीनद्योवेणुगाःश्रुतिःशुचिः।३अलाबुदारुपात्रंचमृन्मयंवेणवंतथा।गोवाल
घर्षणेशुद्धिर्वस्त्रंप्रक्षाल्यशुद्ध्यति।४नोजनेनस्मनाकांस्यंमद्यंघृतेनशुद्ध्यति।खरयास्पृष्टकांस्यंचगोघृतेश २०१
द्ध्यतेध्रुवं।५तापयेद्वह्निनासप्तगोमूत्रेशोधयेत्सुना।श्वानकाकमुखंस्पृष्टंगावःक्षुण्णेथवासुना।६त्रामो नि।
क्षिप्तंपक्वंसंतप्तांगारेणशुद्ध्यतिनान्यथा।७धर्मस्यस्थानिर्नवद्विजन्मनांशुगायत्रीशुद्ध्यतिनित्येकित्विषा

नांशतानिंमहसंजपतोनित्यंअनिलोमेघनाशकः।८गायत्रीशिरसाविप्रोपरोरजसंपुटांमोक्षारमिदंशु
त्रेममोषेरवहारिणिः।९वेदमातावगायत्रीब्रह्माणीब्रह्मरूपिणी।आदौचांतेतथामध्येप्रणवंसंपुटंजपेत्
१०आद्यंतंप्रणवंस्निग्धंजपन्मोक्षमवाप्नुयात्।११चतुरक्षरीकामोयोविद्यालक्ष्मीबलप्रदे।१२प्रणवेसंपुटंदेवी
मक्षरंसंपुटंशुभं।दरिद्रनाशनेविप्रोबाह्यंतंजोववर्द्धनं।१३जपन्कामानवाप्नोतिजावेतारदःशांतिमोक्षं
प्राप्यद्विजःशीघ्रंशापानुग्रहकोनवेत्।१४सर्वेषामपिपापानांप्रायश्चित्तमिदंस्मृतं।श्रीविष्णोब्रह्मनिष्ठोवा
गायत्रीजपतःशुचिः।१५विश्वामित्रोयथाऋर्वैतपसाब्राह्मणोनवत्।गायत्रीजपतःशुद्धोब्रह्मसृष्टिबलोब
लः।१६त्रिवर्ष्यंजातविप्राणांवेदमाताशुचीकरा।ऋषीवापंडितोवापिजपन्सिद्धिमवाप्नुयात्।१७सोवेयज्ञ
सदाकार्यःशौचमूलोद्विजःस्मृतः।शौचाचारविहीनस्यसमस्तानिष्फलाक्रियाः।१८ब्रह्मचारीगृहस्थोवावनप्र

स्ठो थवा यतिः। घृणवो पासनां ऊर्वन् मोक्षं उपाशुया दिति।१८ गायत्री शिरसा मोक्षं चउर्थ नृ रणे नवा उत्तमया मा त्मउत्तमेन उवर्सं योदद तिचा।१९ तत्फलेलनते वाच गायत्री शिरसा सहाद्यं तंपणवं मध्ये नामानं तरसंयुटी। रुक्कामराजंतथा माया वंशुवंउवने श्वरी। वाराहं लक्ष्मिबीजं चसंपुटेनजपन् द्विजः।२१ यक्षगंधर्वदेवानां कर्षणं चदिने दिनेअउलं श्रियमानो तिगायत्री जपतः शुचिः।२२ ब्रह्महा पिहमाहत्रो चूणहायुरुतल्पकः। मुच्यते सर्व पापेभ्यो गायत्री शिरसासहा।२३ वाल्मूषजलसंपर्कं मुच्छिष्टं कांस्यभाजनेः। स्थित्वा निखनंकृत्वा विराचंस्नापयेत्त हा।२४ तश्चांगारेणशुद्ध्येत चउर्थं भाजनं द्विजैः। नोजनांतेऽथकूपाचं पेत्तलंभस्मंया हयेत्तदा। ब्रह्मनशुद्ध्यते पात्रं २०२ पित्तलं क्षालना द्विजैः। गोघृतंगोमयंशुद्धि र्नमिर्नवनितक्षणा त्।२५ यस्यभार्याशरेडष्टाजारिणी कुरुचिद्भवेत् सोमद्यो चंतदाकार्यैरजः स्नाताघृतेनचा।२७ सद्यःशुद्ध्यतिसोमेनयावद्भर्मनिष्क्रयंति। राजापद्यत्रतंतस्यासो मो

नेचविधीयते।२८ बीजक्षरणपोषांतेजारिणीवर्जयेद्द्विजैः। ज्ञात्वातांरक्षकोयस्तुगोलकोमनुरब्रवीत्।२९ शूद्र दासीयथासेवांस्वामिनःऊरुतेदृशं। तथावैयंचविद्वेयोदद्यैकद्येनयोजयेत्।३० तस्यान्नंदासिरूपेणनर्तुर्देयंर सोवचः। पदसप्तकमाद्देयं तस्याद्यागोनयुज्यते।३१ लोहबंधंतदाकार्यं छिरामुंडनमेवचा यावज्जीवंनदृष्टस्यासो मशोचनशुद्ध्यति।३२ पश्यक्षंजारनर्तुंतांस्वदद्यापश्यतेयदि। वर्षाद्यागस्तदातस्यायावन्नारीरजस्वला।३३ शूद्रो वाक्षत्रियोवा पिवैश्योवा ब्राह्मणीव्रजेत्। राजासोतस्यदंडश्चपणानांषष्टिसंख्यया।३४ शिरोमुंडंतदाकार्यं न्मात्र मात्रंपरित्यजेत्। ब्राह्मण्याब्राह्मणोगछेत्पणानांविंशतिर्यदा।३५ ब्रह्मबला दाक्रम्यतेयस्तु द्विगुणंतस्यदं डयेत्। जारिणीजारयोर्मेढ्रंदंडःसार्द्धं विधीयते।३६ राजापद्यत्रयेनारीं शूद्राशूद्रस्यगामिनी। राजापद्यद्वयंकृ त्वेवेश्येषुनिश्चितः।३७ ब्राह्मण्याब्राह्मणोगछेद्राजाणेनशुद्ध्यति। कारयेद्दहनदाह्यांमासमात्रंविनिक्षिपेत्।३८

स्वलायसाशुद्धिर्नारीप्रथमयौवने। त्रिरात्रंस्रुतकंनद्योद्यापाडेगडितेघनः॥३९ऋतुकालेतथास्त्रीणांनदी
ष्वेनशुद्ध्यति।व्यतीतस्रुतकेकालेनद्यःस्नानंशुचिर्नवेत्॥४०सासंवंगंबलोहंचहिरण्यंरौप्यमेवच।ज्ञातिजनांते
तदावह्निनिक्षिप्यस्नालयेच्छुचिः॥४१रजस्वलावयानारीचंडालीप्रथमेहनि।द्वितीयेब्रह्मघातीचतृतीयेरज
कीस्मृता॥४२चतुर्थेहनिशुद्धीचपंचमेहनिशुध्यति। षष्ठेवासप्तमेवासाद्यकद्येषुयोनयेत्॥४३अंतरालेयदा
विप्रोनागच्छेज्जानन्नतुब्रवेत्।तस्यहच्छुचरदैवान्यथापतितोनवेत्॥४४मोहादज्ञानतस्पृष्ट्वाब्राह्मणोब्राह्म
णींतदाऽपोथैकदिनंस्नात्वापंचगव्येनशुध्यति॥४५श्वानंशूद्रादिकानींयानारीस्पृशतेयदि।रजो।रजस्नाताच २०३
विद्यावद्रुपोथब्राह्मणीशुचिः॥४६पंचगव्यंततःप्राश्यसूर्यंतस्यविलोकयेत्।ब्राह्मणंनोजयेदेकंरजस्नाता
विशुद्ध्यति॥४७कौमारीचाष्टमेवर्षेदशमेरुद्रमेववा।वरमाकृयदेयंचरजोदृष्टेनशुद्ध्यति॥४८द्वादशाब्देरजो

दृष्ट्वाकन्यांयोदातुमिच्छति।सयातिनरकंघोरंयावदाहूतसंप्लवं॥४९साकन्याहृषलीज्ञेयोवरोयोहृषलीप
तिः।तस्माद्यत्नेनकर्त्तव्यंविवाहोदशमेतथा॥५०अष्टमेवातथारुद्रेकन्यायावरयोग्यता।पितावाभ्रातरोवापि
मातामाउलएववा॥५१वरमाकृयदेयंचअन्यथापितृतानवेत्।सद्योदातावरःकन्यामातायाकन्यिकाजनी॥५२
ववारोनरकंयांतिरजोदृष्ट्वानदीयते।योविप्रोहीयतेकन्यांरजसादृष्टमेववा॥५३नसंनाद्यःसदाविप्रैर्विपत्नी
पतिर्नोजनं।हृषलीयोपतेयस्तुएकाहंपंचएववा॥५४वर्षत्रयंवनेमस्थोनिद्राहारोनवेच्छुचिः।हृषलीपतिरु
च्यतेस्यमित्रद्रोहकृतस्यच॥५५विश्वासघातकस्यापिपापंश्चित्तंनविद्यते।हृषलीपतिपत्नीवनिष्कृतिंचनदीयते
॥५६हृषलीनोजनंयस्यतन्नश्नीयाच्छुणुद्यति।साकन्याहृषलीज्ञेयावरोयोहृषलीपतिः॥५७सुवर्णंरजतंपात्रं
जंगजदंतंचशुक्तिकांशंखंशृंगंमणिंनालंविदूर्यंवज्रमेववा॥५८पक्षालयेत्यदाशुद्धिःक्षुद्रोक्तेनशुद्ध्यति॥

मृत्तिकाशंखशुद्धिःस्यात्पाणिघर्षणेनच।५९वेदपातेनविप्रःस्यान्नवह्निनामृन्मयान्यपिंडाविणंमार्ष्टिनाछु
द्धिभूमिःसंमार्जनेनउ।६०अविकंवल्कलंवस्त्रंकार्पासंक्षौमजातकंकौशिकंवडकूलंवजीर्णान्यपिबहूनिच।६१
सूर्यतापेऽग्नेविनिक्षिप्यजलंसंघोक्षणेशुद्धतिर्वंशजातानिशृंगपाणिफलचर्मशार्ङ्गाणितथा।६२तृणकाष्ठानिर
ज्जूनिरसनघोक्षणात्शुद्धिःरक्तवस्त्रंचक्षन्यंचपुष्पमूलफलानिच।६३अन्यान्यपिबहून्यत्रशोक्षेणान्यानिकानि
चित्शोषयित्वैकपक्षेनघोक्षणात्शुद्धिरिष्यते।६४रजस्वलायदानारीएवंशुद्धतिकर्मणःषष्ठमंवहितीयंचत्र
तीयस्यावगाहनं।६५चउर्थीवात्मनःशौक्तंपंचमास्योक्षणात्शुद्धिः।एवंगोवेमृतजातसूतकंशुद्धिरिष्यते।६६ २०४
दुष्टैराकृमिमार्जारकीटमक्षिपतंगयोः।यत्किंस्पृष्टंद्रव्याणांमेध्यामेध्यंविनिर्दिशेत्।६७उपस्पृष्टेषुसर्वत्रनाछि
न्नंमनुरब्रवीत्।एवंपाराशरेणोक्तंगौतमःशंखएवच।ऊर्ध्वंस्पृष्टंतुयत्तोयंनाद्रादन्योन्यविस्रशा।६८कुपेष
वि २ ९८

ज्जलंपीतंगुलंस्नेहंशर्करा।६९ऋजुदंडेतिलेसोमोछिष्टंमनुरब्रवीत्।शुक्लस्नेहादिलेपेश्चफलंतांबूलचर्व
णं।७०नारीमुखंवगोदृष्टंबालकोवर्षसंनवः।मधुपर्केतथासोमोछिष्टंमनुरब्रवीत्।७१वेदान्यासेउ द्वि
नांदंतोछिष्टेषुसंस्मरेवान्।निष्ठीवनेतथाशुद्धेस्तेश्चनृतंपतितनाषणे।७२स्पृशेद्दक्षिणकर्णंचसोमसूर्याग्नि
संज्ञिताः।अद्भाप्रक्षणयेदेवंजपहोमादिकर्मसु।७३सर्वेषामपिविप्राणांशौचाचांतेनशुद्धति।उक्तराद्या नि
तीर्थानिवन्नासांतानिकानिचित्।७४विप्रस्यदक्षिणेकर्णेगंगाद्याःसलिलानिवा।तिष्ठंतिसर्वदादेवापितरोत्रि
गिनस्तथा।७५सिद्धासाध्याःसुरादेवामुनयोयोगिनस्तथा।अन्यान्यपिबहून्यत्रश्रुतिरामनुरब्रवीत्।येनके
नप्रकारेणविप्राणांकायशोधनं।मृत्तिकानवितानत्रशौचेसर्वत्रयोजयेत्।गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टां
करीषिणीं।ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं।७८ऊर्ध्वंप्राणाह्युत्क्रामंतिपृ।आत्मनःपापशोधने।अघमर्षा
रा

निश्चऊपहोमादिकर्मणः।७९ विप्राणांशुद्ध्यतेपापंतैपावकोदहनेयथा।शौचाचारविहीनस्यधर्मलोपोन
हिशुद्धिः।८० आपत्कालेविधेयोव्याधियस्तेकलेवरे।स्वयमुद्धरतेकर्मनिवृत्तापद्विजःसदा।८१ आधयोव्याधयः
सर्वेमृतकगावंयदानवेतरात्रयप्रमत्तस्तदाकर्मऊर्ध्वंदात्मविशुद्धये।८२ देशांतरेदशनंगेव्याधियस्तेकलेव
रेप्रवासेनैदुःखेकर्मलोपोनविद्यते।८३ आत्मानंरक्षणंकृत्वापश्चात्कर्मसमाचरेत्।प्राजापत्यत्रयंकृत्वात
स्मात्पापात्प्रमुच्यते।८४ सावित्रीजपतोविप्रोविंशद्ब्राह्मणभोजनात्कर्मलोपंदायस्यप्रायश्चित्तेनशुद्ध्यति
८५ परशुरामसंवादेप्रवक्ष्यामितंवाचविप्राःसंदेहवर्जिताः।आपत्कालेयथाप्रोक्तंआत्मानंरक्षयेद्द्विजाः।।८६ इतिश्रीपरशुरामसं २०५
थौविरचितधर्मशास्त्रेकर्मदीपिकायांपाषाणांसंस्कारःद्विसप्ततितमोध्यायः।। ।।छ।। ।।श्रीः।। ।।—
।।सहस्रकिरणानंदंसर्वव्याधिहरंशिवंजीवादित्यंजगद्रूपंनारसिंहंनमाम्यहं।१ ब्रूहिदेवेशनूतेश
विरावंकर्मपानोयोउपाध्यद्विजभोजनं।मासेमासेतुकर्त्तव्याप्राजापत्यत्रयंजपं।४न्

नूतानांपतिरव्ययः।ब्रह्महागोवधश्चात्रस्त्रीबालगुरुतल्पकः।२ कथंशुद्ध्यंतिपापेन्योधर्मस्तत्रंकथंनवेनृ
नसर्वंब्रूहिमेदेवविप्राणांचहिताय वै।३ शृणुवत्समयाप्रोक्तंमहादेवस्यनिःसृतं।महापातकसंयुक्तेमहादे
विजगत्पतेः।४ तसर्वमुच्यतेतेपिब्रह्महत्याविनाशने।मत्तादयोयथाप्रोक्तंऋषीणांचप्रबोधितं।५ ब्राह्मणो
क्षत्रियोवापिवैश्योवाशूद्रएवच।यकामतोयदाहन्याकलोगांबुद्धिपूर्वकं।६ गोतमस्यउरालोकेयकाम्या
त्पतितापिगोघ्नयःसर्वतस्यद्धागोतमःपतितोसिच।एवमाकोषयन्विप्रास्वाश्रमंवयमोहतेवदशास्त्रो
गविहत्याच किल्बिषंउनिवेदितः।७ ब्राह्मणेश्वतदातस्यपाराकंचचउष्टयं।गोहिंसातस्यनाशायबाटंतेस्व
स्तिरस्तुच।९ वेदशास्त्रांगविप्राणांकिल्बिषंउनिवेदयेत्।बुद्धिपूर्वंयदाकामात्पाराकंचचउष्टयं।१० एवम
ज्ञान्यपियोक्तंकामाज्जोपतनंयदि।यकामतोयदाहन्यात्पाराकंचाह्मेवच।११ गोहिंसाशुद्ध्यतेयेवंबाटंत

स्य द्विजैर्वेदतत्स्वधर्मनिरतैर्विधिवत्प्रायश्चित्तं विधीयते॥१२ नित्यनैमित्तिकंतस्य वर्जयेन्निष्कृतिंबुधैः॥प्राय
श्चित्तंह्यतेकर्मऊर्ध्वंद्विजोत्तमैर्यतोदितं॥१३सर्वत्रपापजंह्येनामेषधर्मोविधीयते॥तत्रचयंतदाऊर्ध्वंज्ञायत्रीपा
पशोधने॥१३ब्राह्मणोजपतःशुद्धिःक्षत्रियोदानतःक्षयेत्॥वैश्यःशूद्रस्तथादानेशुद्ध्यंतित्रकलौयुगे॥१४त्र
त्रयंतदार्तिंक्षत्रियोदेयमेववागोशतंवीगोवधार्थेनक्षत्रविट्शूद्रजातिनिः॥१५प्रायश्चित्तमिदंप्रोक्तंक्षत्रा
दिस्पःसंकलौयुगेचउत्तमर्णेश्रमाणांचप्रायश्चित्तमिदंस्मृतं॥१६सन्यासिनोयदागात्वोहिंसासंभवतेक्वचित्॥
अकामतोयतिंदृष्ट्वाप्रायश्चित्तंचउर्गुणं॥१७अष्टमेकंतदाविप्रेद्वियुणंब्रह्मचारिणः॥त्रियुणंउवनस्थस्यचा २०६
त्रयश्चित्तंविधीयते॥१८नामधारणविप्राणामज्ञानाद्यदिसंभवः॥क्षत्रियस्ययथाशुद्धिरतेषांचतथाभवेत्॥
१९अमंत्राणामव्रतानांज्ञानिनांशास्त्रशीलिनां॥कर्ममूर्खविप्राणांसाग्निकानांद्विजोत्तमैः॥२०प्रायश्चित्तंत

मिमयक्षतासनोऋर्यमोवरुणेतेनुंचउमापतेःस्वाहाइत्यनेनमंत्रेणांजलिस्थतानांजलानांहृतीय
वांशुहोतिइदमर्यम्नेइदंनायुपभृतेलाजानावपंतिस्रुक्॥आयुष्मानस्तुमेपतिरेधंतांज्ञातयोममस्वा
हाइत्यनेनमंत्रेणांजलिस्थितानांलाजानर्द्धंजुहोतिइदमग्नयेइमांलाजानावपाम्यसोमसृष्टिकर
णंतवाममनुग्यत्रसंवन्नंतदग्निरनुमन्यतामियऊस्वाहेत्यनेनमंत्रेणांजलिस्थितासर्वान्जुहो
तिइदमग्नयेमंत्रत्रयापिकन्यावपवतिअथऊमार्यादक्षिणहस्तंगृह्णातिसांगुष्ठंवरोगृह्णाति॥
तेसोत्तगवायहस्तंमीपत्याइत्यनेनमंत्रेणशृणुयामशरदःशतमित्यंतेनगृह्णामितिसोत्तगवा
यहस्तंमयापत्याऊदृष्टिर्यथासोत्तगोअर्यमासवितासुरंधिर्मह्यंवाऊर्गाइपत्यायदेवाःअमोह
मस्मिसात्वऊसात्वमस्यमाह्यहंसामाहमस्मिऋक्द्यौरहंपृथिवीवंतावेहिविवहावहैसहरेतो

चउमृक्षपाशान्इदृ७राजावरुणोनुमन्यतांयथेयंस्त्रीपौत्रमघन्नरोदात्स्वाहाइदमग्नये
इमामग्निस्त्रायतांगार्हपत्यंपशुभ्योजामस्मैनयउदीर्घमायुःअशून्योपस्थाजीवतामस्तुमातापौत्रमा
नंदमनिविबुध्यतांयंश्स्वाहाइदमग्नयेस्विष्टकृतेअग्नेदिवापृथिव्याविश्वानिधेह्यथायद्
त्रायस्वांमयिदिविजंतंयशस्तंनदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रंश्स्वाहाइदमग्नयेसुगन्तुपंथांय
दिशन्नएहिज्योतिष्मध्येयजरन्नआयुःअपेतमृक्षरमृतंमआगादैवस्वतोनोअभयंकृणोतु
स्वाहाइदंविवस्वतायांमृक्षविनिनाइदंमृक्षवेऽदकोपस्पर्शनंयाश्नांतेवापरंमृक्षवि
होमःअथऊमार्यात्रातासंशीपलाशमिश्रांलाजानंजलिनांगृह्णाऊमार्यलाजांअत्रपतितांऊ
मारोहतिातिष्ठतीसव्यसक्थेनदक्षिणंहस्तेनअंजलिनाजुहोतीत्यर्थःअर्यमणंदेवंकन्या

थास्तेविपरीतेनयेननमंत्रेणाअंथाऽरुंश्मानंगारंइर्वकल्पितंनवतीतस्मिंश्चानडु
हारोहितंशाकयावंध्यपरिलोमास्तीर्णंनवतीतदुपरितावद्दृढंपुरुषंउद्भूयोपवेशयतीहगा
वोनिषीदंविहाश्चाइहपुरुषाइहोमइवद्दक्षिणेयज्ञइहपुंसिनिषीदत्विंयेननमंत्रेणदृढंपुरु
षस्यमंत्रपाठःवर्मण्फपवेशयतिकिंचिन्मातरंदृढंपुरुषमावदंतीत्यस्मिंश्चाजामातावोद्भूयमंत्र
मुक्त्वावर्मण्फपवेशयतिवदंतःपश्चात्स्विष्टकृद्धोमःअग्नेस्विष्टकृत्स्वाहासंसवपाशानांअप
रंमृक्षवितिहोमःब्रह्मणेदत्तेपात्रवरयोरन्यतरस्यदानेस्वकीयाचार्यामोदानंकरोतिब्राह्मणश्चे
ज्जामाताअथक्षत्रियस्तदायांमदाद्यास्वर्योयाअथवैश्यस्तथाश्वंअथकश्चिद्दरिद्रोकन्यासु
द्वहेत्तदातस्याधिचरथादिकंगवाद्यंदद्यात्दद्वरुश्मशानेविवाहश्मशानयोर्यामषमाणमितिस्त्र

दानवसामामनुव्रतानवविप्लुष्टानयवितिसप्तमांएवंएकैकमंत्रमुच्चार्यार्यसप्तपदानियो
दयेत्तरोत्तरंदक्षिणपादेनाग्रेथवरस्कंधेरुवाडुदकंनाडुदकमादायवधूर्दक्षिणेपिबेच्छापः
शिवाःशिवतमाःशांताःशांततमास्तांस्तेक्षपेंडनेषजमित्यनेनमंत्रेणपुनस्तएवंडकंनाडुदकमा
दायापोहिष्ठेत्यृचयमुक्त्वामूर्ध्न्येवाभिषिंचतिचवधूश्चथवरःषेषदक्षतिसूर्यमुद्वहन्तीत्यृग
भिषेकंवधूवरणवेषितासतीसूर्यमुद्वहन्तेतच्छुरित्यनेनमंत्रेणक्षणुयामशारदःशतमित्यनुव
वधूएवमंत्रपावःअथवरोवधूदक्षिणेशस्योपरिस्वहस्तंनीत्वास्याहृदयमालभतेममव्रते
हृदयंदधामिममचित्तमनुचित्तंतेअस्तुमामनुवाचमेकमनाजुषस्वप्रजापतिष्ट्वानियुनक्तुमह्यमि
त्यनेनमंत्रेणाथैनांवधूमभिमंत्रयेदरःसुमंगलीवधूरिमांसमेतपश्यतसौभाग्यमस्यदत्वायां

नामापन्नीयाविनीतावविज्ञेयावशावर्त्तिनी।१२तदूयादूरिष्टानाद्यअग्न्यथाविकलोनवेत्तावित्तशाठ्येन
ऊवीतद्वेयंकिंचित्तदाहृता।१३कपिलायहरणंडप्पंहोमार्थंश्रेयसेद्विजाः।दर्शनास्पर्शनात्सापैरोमकूपेविन
श्यति।१४कपिलावियंकयंयस्तुवरेद्यांडायणत्रयंतंहृत्वापतितंविद्यात्सवासाजलमाविशेत्।१५कपिलांपू
शुक्ले४ड्दत्त्वाहाटकंचैवयाडुद्विजपूर्वकं।एंडमेकंवरुंडवासुवर्णेनवतिसोद्विजः।१६कपिलांतांचटंकीयाद्विक्रयंन
उकारयेत्तापरलोकहितार्थायगोयुमेवाविधीयते।१७दत्त्वाजिनांमृतत्राय्यांकालपूर्णेतथैववाऊरुद्वे
दधतियाहीनदूयःमैथुनेरुषोनवेत्ता।१८क्षणाद्वाडुर्बलाद्वापिदानंयस्यधतियहः।मैवहारेणसर्वत्रधाय
श्चित्तंसमाचरेत्।१९आघारावाज्यभागौमेडमेकंवरुंयजेत्।ततस्तस्यंतथावास्यइतिवृद्धानरीतथा।२०
गायत्रीवजपेद्विद्वान्पंचविंशतिसंख्यया।वापीरूपतटाकेवावानवारण्यपर्वते।२१शतनोज्जंतदाऊर्ध्व

वसारोनदुष्यति।प्रायश्चित्तमऊर्वाणोनरकंव्रजतिपद्यते।२२शांशंतुतदादेयंविप्रेभ्यःपापनाशने।राजप्रति
ग्रहोयस्यकदाचिल्लालसंभवः।२३प्रायश्चित्तंतदाऊर्ध्वंहेमंसंरक्षणायवै।अष्टमंकंद्विजःऊर्ध्वंयथादानंतथै
वच।कालशूर्पादिदानानामद्यंतुविधीयते।प्राजापत्यंचयंऊर्ध्वंस्वल्पदानंचतियही।२४पक्षमासेतथाविप्रो
प्रायश्चित्तंसमाचरेत्।हरणकाष्ठादिछेदेषुजीवानांपातनेषुच।२५यज्ञादिकर्मसिद्ध्यर्थंस्नानंतस्यनदुष्यति।प्रा
यश्चित्तंषऊर्वंतत्रुसांतपनादिकान्।२७चसीपत्रवनंघोरंश्वचरूपंयमालये।षड्संभोजनंश्रेष्ठंशाईले
सर्पयोनिषु।२८उल्लूकलंचरुकलंत्रमरेषुनिसंकटं।तिलऊंतथायंत्रान्घानुयाद्राजसंयहे।२९अमृतं
विषमत्राऊविषमश्चमृतंभवेत्।तस्माद्राजभतियाहीप्रायश्चित्तंसमाचरेत्।३०रुरुचयंतदाविप्रोशतंब्रा
ह्मणभोजनं।विप्तभागवधाणेनविंशद्ब्राह्मणभोजनं।३१एतमुक्तंभतियाहीप्रायश्चित्तंसमाचरेत्।गायत्री

वेकमनवतिःततःआरभ्यसर्वेषामासानधःशायीरन्।स्वेभ्यावशयीरन्।सावधानभवेद्ययेनकर्मऊ
र्यात्॥इतिश्रीरघुरामतीर्थविरचितधर्मशास्त्रेकर्मदीपिकायांस्वस्तरभस्तरसंस्कारःएकोनपंचाशत
मोध्यायः॥ ॥छ॥ ॥अथवक्ष्यमाणप्रकारेणमार्यशिरश्लाघ्यंवथमाशकालतत्रमाघद्जाघ
र्वकमास्करेकंथाढंकंवाअष्टकाकर्मसुएकेविनास्कंदयेकंथाढंकंवानेतिआवसथ्याग्नौकर्म
ब्रह्मोपवेशनादिप्राशनांतेविशेषतंडुलामंतरंसतयवाग्रूपंयासाद्यते।घोक्षतेचाघोक्षणकालेआज्य
नागानंतरंविष्वक्सेनस्यसारश्येनमाद्याआज्येनदशाहुतयः।विष्वक्सेनसारउपयंतिनिःकृतिःसमा
नंकेऊंघतिमुंचमानाःकृन्तंस्तन्वेकवयःपजानतीमध्येछंदसःपरियंतिनाम्नतीस्वाहा।इदंविष्वस्सस्यः
ज्योतिष्मतीघतिमुंचतनोःवीदेवीसूर्यस्यवतानिविपश्यंतिपशवोजायमानानानारूपामाउरस्याउ

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

पक्तस्वाहाऽइदंराज्ञेएकाऽहूकातपमातप्यमानाजजानगर्भमहिमानमिंद्रंतेनदस्यूंश्चसदंतदेवाहंता
सुराणामनवछनीनिःस्वाहाऽइदमष्टकायैत्वनाजामनुजामामकर्त्तमिश्यंवदंत्यविविछएतत्पूयासम
स्यशुमतौयथाईंयूयमन्यावोऽवन्यामतिमाघशुक्रःस्वाहाऽइदंराज्ञेयस्त्रयःपंच
तिंशामविदद्विगाधंपूयासमस्यशुमतौयथायूयमन्यावोऽवन्यामतिमाघशुक्रःस्वाहाऽइदंराज्ञेयःपंच
षष्टीरनुपंचदेहोगांपंचनाम्नीरतवोनुपंचापंचदिशोनुकिंत्वाःसमानमूर्ध्वीरधिलोकमेकंऽस्वाहाऽइदंरा
ज्ञेःऋतस्यगर्भोयथमाद्यपस्पाणमेकामहिमानंबिभर्त्तिःसूर्यस्यैषावरतिनिःसृंतिशुघर्मस्यैकासवितेका १६
नियछंऽस्वाहाऽइदंराज्ञेयथमाद्यौछमाधेनुरनद्यमोसानःपयस्वतीधुक्षोत्तरासुत्तराऽसमाऽस्वाहाऽइ
दंराज्ञेशुक्रऋषभानन्नसाऽयोतिषागाद्विश्वरूपाग्नयबलोरभिकेऽउसमानमर्थंऽस्वपश्यमानाबितीजरामऽ